

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІГІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут права і соціальних технологій

**ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО
(ОСОБЛИВА ЧАСТИНА)**

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до семінарських занять для студентів напрямку підготовки
6.030401 «Правознавство»
спеціалізації «Цивільне та господарське право»

Обговорено і рекомендовано
на засіданні кафедри цивільного,
господарського права та процесу
Протокол № 4 від 28 жовтня 2016 року

Цивільне право (Особлива частина). Методичні вказівки до семінарських занять для студентів напряму підготовки 6.030401 «Правознавство» спеціалізації «Цивільне та господарське право» / Укл.: Колодій І.М. – Чернігів: ННІ права і соціальних технологій ЧНТУ. – 2016. – 131с.

Укладач: КОЛОДІЙ ІННА МИКОЛАЇВНА, доцент кафедри цивільного, господарського права та процесу, кандидат юридичних наук

Відповідальний за випуск: КОЛОДІЙ ІННА МИКОЛАЇВНА, доцент кафедри цивільного, господарського права та процесу, кандидат юридичних наук

Рецензент: БЕРДНІК ІННА ВОЛОДИМИРІВНА, декан юридичного факультету ННІ права і соціальних технологій ЧНТУ, кандидат юридичних наук, доцент

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
1. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО. ОСОБЛИВА ЧАСТИНА»	6
1.1. Тематичний план навчальної дисципліни «Цивільне право. Особлива частина»	6
1.2. Структура навчальної дисципліни	14
1.3. Методи поточного та підсумкового атестаційного контролю з навчальної дисципліни «Цивільне право. Особлива частина»	16
2. ТЕМАТИЧНІ ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ	19
Семінарське заняття 1. Загальні положення про договір купівлі-продажу	19
Семінарське заняття 2. Договір роздрібної купівлі-продажу	23
Семінарське заняття 3. Договір дарування	29
Семінарське заняття 4. Договір довічного утримання (догляду)	33
Семінарське заняття 5. Загальні положення про договір найму (оренди). Окремі види договору найму (оренди)	38
Семінарське заняття 6. Договір позички	46
Семінарське заняття 7. Загальні положення про договір підряду. Окремі види договору підряду	49
Семінарське заняття 8. Загальні положення про перевезення. Договір перевезення вантажу. Договір перевезення пасажирів та багажу	61
Семінарське заняття 9. Загальні положення про договір зберігання. Договір складського зберігання. Спеціальні види зберігання	70
Семінарське заняття 10. Договір позики. Кредитний договір	78
Семінарське заняття 11. Договори банківського рахунку та банківського вкладу	85
Семінарське заняття 12. Зобов'язання із спільної діяльності	92
Семінарське заняття 13. Зобов'язання, що виникають внаслідок заподіяння шкоди	96
Семінарське заняття 14. Окремі види спеціальних деліктів	103
Семінарське заняття 15. Загальні положення про спадкування	112
ДОДАТКИ	128

ПЕРЕДМОВА

Цивільні правовідносини - це найширший пласт суспільних відносин, із яким кожна людина зустрічається протягом всього життя щоденно. Участь у цих відносинах реалізується через можливість мати, здійснювати та захищати цивільні права та обов'язки. Ці знання набуваються у процесі вивчення навчального курсу «Цивільне право»; при вивченні якого студент набуває знань не лише системи актів цивільного законодавства, але і відповідних теоретичних положень, без яких неможливо досконально зрозуміти та тлумачити цивільно-правові категорії. Важливе значення має також опрацювання узагальнень судової практики з вирішення судових спорів.

Із врахуванням вищезазначеного, в сучасних умовах актуального значення набуває професійна підготовка фахівців у галузі правового регулювання цивільних правовідносин, на яких і покладається основний тягар захисту цивільних спорів на досудовому, судовому та позасудовому рівнях. Це підкреслює актуальність вивчення курсу «Цивільного права» на юридичному факультеті у ході підготовки студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» за спеціальністю «Правознавство».

Предметом вивчення дисципліни «Цивільне право. Особлива частина» є: основні принципи, доктринальні засади, правові джерела, окремі поняття, терміни, визначення, дефініції, юридичні категорії та інститути особливої частини цивільного права, зокрема договірних та недоговірних зобов'язань, специфіки правового регулювання порядку відшкодування майнової та моральної шкоди, особливостей спадкування за законом та за заповітом.

Метою навчальної дисципліни «Цивільне право. Особлива частина» є: опанування студентами системи знань з цивільного права України; акцентування уваги студентів на складних теоретичних та практичних проблемах цивільних правовідносин; на основі конкретно-предметного матеріалу вироблення навиків аналітичного мислення у студентів; формування практичних умінь і навиків щодо правильного тлумачення та застосування цивільно-правових норм.

Міждисциплінарні зв'язки: нормативна навчальна дисципліна «Цивільне право. Особлива частина» є фундаментальною дисципліною – важливою складовою циклу професійної підготовки фахівців-юристів освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр». Її вивченню передують вивчення дисципліни «Цивільне право. Загальна частина», і, водночас, вона є необхідною передумовою для опанування таких спеціальних дисциплін, як «Цивільно-процесуальне право», «Банківське право», «Спадкове право», «Право інтелектуальної власності» тощо.

Семінарські заняття проводяться з основних тем розглянутих на лекційних заняттях.

Самостійна та індивідуальна робота планується як форма навчання, що має на меті розширення та дослідження питань винесених на розгляд на лекційних заняттях, а також опрацювання питань, які не були висвітлені на лекційних та семінарських заняттях.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенту належить оволодіти відповідною сукупністю знань, вмінь та навичок, зокрема:

студент повинен засвоїти знання з теорії цивільного права у поєднанні з теоретичними та практичними питаннями реалізації цивільних прав;

студент повинен набути навичок використання чинного законодавства, покликаною врегульовувати цивільні відносини, для розширення свого правового кругозору, підвищення рівня правосвідомості і правової культури та вирішення питань, що виникають у практичній діяльності.

Дане навчально-методичне видання підготовлено з метою надання можливості студентам ґрунтовно та послідовно готуватися до семінарських занять з навчальної дисципліни «Цивільне право. Особлива частина», користуючись тим списком літератури та нормативно-правових актів, який рекомендований до кожної теми семінарського заняття. На основі аналізу рекомендованих джерел студенти повинні навчитися формулювати і обґрунтовувати висновки не тільки теоретичного, а й практичного (прикладного) характеру.

Підготовка до семінарського заняття згідно плану, аналіз питань для самостійного вивчення, написання есе та рефератів по темі, а також вирішення практичних задач надасть можливість викладачу визначити рівень засвоєння матеріалу студентами.

У методичних вказівках запропоновано також і критерії оцінювання студентів, складенні відповідно до Положення про поточну атестацію успішності студентів денної форми навчання в Чернігівському національному технологічному університеті та з урахуванням обсягу годин і структури навчальної дисципліни.

1. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО. ОСОБЛИВА ЧАСТИНА»

1.1. Тематичний план навчальної дисципліни «Цивільне право. Особлива частина»

Змістовий модуль 1. Договори про передачу майна у власність

Тема 1. Договір купівлі-продажу

Поняття та значення договору купівлі-продажу. Форма договору. Сторони у договорі купівлі-продажу. Предмет і ціна як істотні умови договору купівлі-продажу. Права та обов'язки продавця і покупця. Перехід ризику випадкового знищення або випадкового пошкодження товару. Кількість товару. Асортимент товару. Якість товару. Підтвердження відповідності товару вимогам законодавства. Гарантії якості товару. Обчислення гарантійного строку. Строк придатності товару. Правові наслідки передання недоброякісного товару. Недоліки товару, за які відповідає продавець. Строки виявлення недоліків і пред'явлення вимоги у зв'язку з недоліками проданого товару. Позовна давність, що застосовується до вимог у зв'язку з недоліками проданого товару. Комплектність товару. Комплект товару. Правові наслідки передання некомплектного товару. Тара та упаковка за договором купівлі-продажу. Правові наслідки передання товару з порушенням вимоги про тару та (або) упаковку. Збереження права власності за продавцем.

Види договорів купівлі-продажу. Договір роздрібною купівлі-продажу: сторони, зміст. Договір найму-продажу: сторони та зміст. Поняття договору поставки: сторони та зміст. Договір контрактації сільськогосподарської продукції. Договір постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу.

Договір міни: поняття, форма, сторони та зміст договору. Правове регулювання договору міни.

Тема 2. Договір дарування

Поняття договору дарування. Предмет, форма, сторони у договорі дарування. Зміст договору дарування. Види договору дарування. Розірвання договору дарування на вимогу дарувальника. Позовна давність, що застосовується до вимог про розірвання договору дарування.

Поняття договору пожертви та його зміст.

Тема 3. Договір ренти

Поняття договору ренти. Форма договору ренти. Сторони у договорі ренти. Зміст договору ренти. Форма і розмір ренти. Строк виплати ренти.

Розрахунки між сторонами у разі розірвання договору ренти. Ризик випадкового знищення або випадкового пошкодження предмету ренти.

Тема 4. Договір довічного утримання (догляду)

Поняття та ознаки договору довічного утримання (догляду). Фора та сторони у договорі довічного утримання (догляду). Зміст договору довічного утримання (догляду). Особливості укладення договору довічного утримання (догляду) щодо майна, що є у спільній сумісній власності. Припинення договору довічного утримання (догляду). Правові наслідки смерті набувача. Правові наслідки припинення юридичної особи-набувача.

Змістовий модуль 2. Договори про передачу майна у користування

Тема 5. Договір найму (оренди)

Поняття договору найму (оренди) та сфера його застосування. Сторони у договорі найму (оренди). Форма, предмет, ціна та строк договору найму. Зміст договору найму (оренди). Правове регулювання піднайму. Припинення договору найму. Право наймодавця на відмову від договору найму (оренди). Розірвання договору найму на вимогу наймодавця. Розірвання договору найму на вимогу наймача. Обов'язки наймача у разі припинення договору найму. Позовна давність, що застосовується до вимог, що впливають із договору найму.

Правове регулювання договору прокату. Предмет договору прокату. Особливості договору прокату.

Правове регулювання договору найму (оренди) земельної ділянки.

Правове регулювання договору найму будівлі або іншої капітальної споруди.

Найм (оренда) транспортного засобу. Предмет, форма та зміст договору найму (оренди) транспортного засобу. Особливості найму транспортного засобу з екіпажем, який його обслуговує.

Правове регулювання договору лізингу та його особливості.

Тема 6. Договір найму (оренди) житла

Конституційне право громадян на житло. Поняття договору найму житла. Види договорів найму житла. Форма та предмет договору найму житла. Сторони у договорі найму житла. Наймач та особи, які постійно проживають разом з ним. Тимчасові мешканці. Зміст договору найму житла. Договір піднайму житла. Розірвання договору найму житла. Правові наслідки розірвання договору найму житла.

Тема 7. Договір позички

Поняття договору позички. Форма договору позички. Сторони та зміст договору позички. Розірвання договору позички. Припинення договору позички. Правові наслідки неповернення речі після закінчення строку користування нею.

Змістовий модуль 3. Договори про виконання робіт

Тема 8. Договір підряду

Поняття та значення договору підряду. Сторони в договорі підряду. Зміст договору підряду. Предмет договору підряду. Ризик випадкового знищення або випадкового пошкодження матеріалу. Ціна роботи. Порядок оплати роботи. Кошторис. Ощадливість підрядника. Строки виконання роботи. Права та обов'язки сторін. Правові наслідки порушення умов договору підряду. Конфіденційність одержаної сторонами інформації. Позовна давність, що застосовується до неякісної роботи. Початок перебігу позовної давності в окремих випадках.

Види договорів підряду. Договір побутового підряду та його значення. Сторони договору побутового підряду. Форма договору побутового підряду. Гарантії прав замовника. Зміст договору побутового підряду. Розмір плати за договором побутового підряду. Правові наслідки нез'явлення замовника за одержанням роботи.

Поняття та значення договору будівельного підряду. Джерела регулювання підрядних відносин у будівництві. Зміст договору будівельного підряду. Передання та прийняття робіт. Відповідальність підрядника та замовника.

Поняття договору підряду на проведення проектних та пошукових робіт. Вихідні дані для проведення проектних та пошукових робіт. Права та обов'язки замовника і підрядника. Відповідальність підрядника за недоліки документації та робіт.

Тема 9. Договір на виконання науково-дослідних, дослідно-конструкторських та технологічних робіт

Поняття, роль та значення договорів на виконання науково-дослідних, дослідно-конструкторських та технологічних робіт. Сторони у договорах на виконання науково-дослідних, дослідно-конструкторських та технологічних робіт. Форма договорів на виконання науково-дослідних, дослідно-конструкторських та технологічних робіт. Строки виконання робіт. Зміст договорів на виконання науково-дослідних, дослідно-конструкторських та технологічних робіт. Права та обов'язки сторін. Наслідки неможливості досягнення результату. Відповідальність виконавця за порушення договору.

Змістовий модуль 4. Договори про надання послуг

Тема 10. Договір про надання послуг

Поняття договору про надання послуг. Сторони в договорі про надання послуг. Плата та строк договору про надання послуг. Зміст договору про надання послуг. Відповідальність виконавця за порушення договору про надання послуг. Розірвання договору про надання послуг.

Тема 11. Договір перевезення

Види перевезень та їх правове регулювання. Договір перевезення вантажу: сторони, зміст, укладення та оформлення. Виконання договору перевезення вантажу. Права і обов'язки сторін за договором. Відповідальність сторін за договором перевезення вантажу. Втрата, нестача, псування вантажу. Обставини, що звільняють перевізника від відповідальності.

Поняття договору перевезення пасажирів та багажу. Права та обов'язки сторін у договорі.

Поняття договору чартеру (фрахтування). Види договорів чартеру (фрахтування). Договір морського чартеру. Договір повітряного чартеру. Особливості відповідальності за договором чартеру (фрахтування).

Претензії та позови при перевезеннях. Порядок подання позовів у спорах, пов'язаних з перевезенням у транспорті загального сполучення.

Тема 12. Договір транспортного експедирування

Поняття договору транспортного експедирування. Сторони в договорі. Форма договору транспортного експедирування. Виконання договору. Відповідальність сторін за невиконання або неналежне виконання обов'язків за договором. Відмова від договору.

Тема 13. Договір зберігання

Поняття договору зберігання. Підстави виникнення зобов'язань зі зберігання. Сторони, предмет, об'єкти, форма та строк договору зберігання. Права та обов'язки сторін за договором зберігання. Відповідальність сторін у зобов'язаннях зберігання. Зберігання на товарному складі. Спеціальні види зберігання. Зберігання речі у ломбарді. Зберігання цінностей у банку. Зберігання багажу у камерах схову організацій, підприємств транспорту. Зберігання речей у гардеробі організації. Зберігання багажу пасажира під час його перевезення. Зберігання речей у готелі. Зберігання речей, що є предметом спору. Зберігання автотранспортних засобів. Договір охорони.

Тема 14. Договір доручення

Поняття та значення договору доручення. Сторони у договорі доручення. Строк договору доручення. Зміст доручення. Виконання доручення. Особисте виконання договору доручення. Права та обов'язки повіреного та довірителя. Припинення договору доручення. Наслідки припинення договору доручення. Обов'язки спадкоємця повіреного та ліквідатора юридичної особи - повіреного.

Тема 15. Договір комісії

Поняття договору комісії. Умови договору комісії. Зміст договору комісії. Виконання договору комісії. Субкомісія. Виконання договору, укладеного комісіонером з третьою особою. Відступ від вказівок комітента. Права та обов'язки комітента та комісіонера. Наслідки смерті фізичної особи або припинення юридичної особи - комісіонера. Особливості окремих видів комісії.

Тема 16. Договір управління майном

Поняття та ознаки договору управління майном. Предмет, істотні умови, форма та строк договору управління майном. Права та обов'язки сторін у договорі управління майном. Відповідальність управителя. Підстави припинення договору управління майном. Особливості управління цінними паперами.

Змістовий модуль 5. Договори про надання фінансових послуг. Договір комерційної концесії

Тема 17. Договір позики

Поняття договору позики. Сторони у договорі позики. Форма договору позики. Проценти за договором позики. Обов'язки позичальника. Наслідки порушення договору позичальником. Заперечення договору позики. Забезпечення виконання зобов'язання позичальником. Новація боргу у позикове зобов'язання.

Тема 18. Кредитно-розрахункові відносини

Поняття кредитно-розрахункових відносин.

Правова природа та поняття кредитного договору. Сторони у кредитному договорі. Форма кредитного договору. Зміст кредитного договору. Відмова від надання або одержання кредиту. Комерційний кредит.

Поняття договору банківського вкладу. Сторони у договорі банківського вкладу. Форма договору банківського вкладу. Проценти на банківський вклад. Види банківських вкладів. Ощадна книжка. Ощадний (депозитний) сертифікат.

Поняття договору банківського рахунку. Укладення договору банківського рахунку. Види банківських депозитних операцій. Правові наслідки неякісного виконання банком операцій за рахунком клієнта. Обмеження права розпоряджання рахунком. Розірвання договору банківського рахунку. Банківська таємниця.

Поняття договору факторингу. Предмет договору факторингу. Сторони у договорі факторингу. Права та обов'язки сторін за договором факторингу. Зустрічні вимоги боржника. Захист прав боржника.

Порядок та форми розрахунків у цивільному обороті. Види безготівкових розрахунків. Розрахунки із застосуванням платіжних доручень. Розрахунки за акредитивом. Розрахунки за інкасовими дорученнями. Розрахунки із застосуванням розрахункових чеків.

Тема 19. Договір комерційної концесії

Поняття договору комерційної концесії. Предмет, сторони, форма та державна реєстрація договору комерційної концесії. Договір комерційної субконцесії. Права та обов'язки сторін за договором комерційної концесії. Особливі умови договору комерційної концесії. Відповідальність сторін та припинення договору комерційної концесії.

Змістовий модуль 6. Зобов'язання із спільної діяльності. Недоговірні зобов'язання

Тема 20. Зобов'язання із спільної діяльності

Загальна характеристика зобов'язань із спільної діяльності. Види зобов'язань із спільної діяльності та підстави їх виникнення.

Поняття договору простого товариства. Сторони та зміст договору простого товариства. Відповідальність учасників за спільними зобов'язаннями. Розподіл прибутку. Виділення долі учасника на вимогу його кредитора. Припинення договору простого товариства. Відмова учасника від подальшої участі в договорі простого товариства та розірвання договору. Відповідальність учасника, щодо якого договір простого товариства припинений.

Тема 21. Зобов'язання, що виникають з публічної обіцянки винагороди

Право на публічну обіцянку винагороди без оголошення конкурсу.

Зміст завдання. Строк (термін) виконання завдання. Зміна умов публічної обіцянки винагороди. Правові наслідки виконання завдання. Припинення зобов'язання у зв'язку з публічною обіцянкою винагороди.

Публічна обіцянка винагороди за результатами конкурсу. Право на оголошення конкурсу. Умови конкурсу. Зміна умов конкурсу. Відмова від проведення конкурсу. Переможець конкурсу. Особливості оцінювання результатів інтелектуальної, творчої діяльності, які подані на конкурс. Права переможця конкурсу. Повернення учаснику конкурсу речі, що подана на конкурс.

Тема 22. Зобов'язання із вчинення дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення

Поняття зобов'язань із вчинення дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення. Надання звіту про вчинення дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення. Відшкодування витрат, понесених особою у зв'язку із вчиненням нею дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення.

Тема 23. Зобов'язання, що виникають внаслідок рятування здоров'я та життя фізичної особи, майна фізичної або юридичної особи

Зобов'язання, що виникають внаслідок рятування здоров'я та життя фізичної особи.

Зобов'язання, що виникають у зв'язку з рятуванням майна іншої особи.

Тема 24. Зобов'язання, що виникають внаслідок створення загрози життю, здоров'ю та майну фізичної особи або майну юридичної особи

Поняття та елементи зобов'язань, що виникають внаслідок створення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної або юридичної особи. Наслідки неусунення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної або юридичної особи.

Відшкодування шкоди, завданої внаслідок неусунення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи.

Тема 25. Зобов'язання з набуття, збереження майна без достатньої правової підстави

Поняття зобов'язань з набуття, збереження майна без достатньої правової підстави.

Повернення в натурі безпідставно набутого майна. Відшкодування доходів від безпідставно набутого майна і витрат на його утримання. Безпідставно набуте майно, що не підлягає поверненню.

Змістовий модуль 7. Зобов'язання із заподіяння шкоди як особливий вид недоговірних зобов'язань

Тема 26. Зобов'язання із заподіяння шкоди

Поняття та елементи зобов'язань із заподіяння шкоди. Поняття деліктної відповідальності та її зміст. Особливості недоговірної відповідальності та її функції. Поняття шкоди. Протиправність поведінки заподіювача шкоди. Вина заподіювача шкоди. Загальні підстави відповідальності за завдану майнову шкоду. Підстави відповідальності за завдану моральну шкоду. Відшкодування моральної шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи. Відшкодування шкоди, завданої особою у разі здійснення нею права на самозахист. Відшкодування шкоди, завданої прийняттям закону про припинення права власності на певне майно. Відшкодування шкоди, завданої у стані крайньої необхідності. Відшкодування юридичною або фізичною особою шкоди, завданої їхнім працівником чи іншою особою. Відшкодування шкоди, завданої органом державної влади або органом місцевого самоврядування. Відшкодування шкоди, завданої посадовою або службовою особою органу державної влади або органу місцевого самоврядування. Відшкодування шкоди, завданої органом державної влади або органом місцевого самоврядування у сфері нормотворчої діяльності. Відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу дізнання, досудового слідства, прокуратури або суду. Відшкодування майнової шкоди фізичній особі, яка потерпіла від злочину. Відшкодування шкоди, завданої малолітньою особою. Відшкодування шкоди, завданої неповнолітньою особою. Відшкодування шкоди, завданої неповнолітньою особою після набуття нею повної цивільної дієздатності. Відшкодування шкоди, завданої кількома малолітніми особами. Відшкодування шкоди, завданої кількома неповнолітніми особами. Відшкодування шкоди батьками, позбавленими батьківських прав. Відшкодування шкоди, завданої недієздатною фізичною особою. Відшкодування шкоди, завданої фізичною особою, цивільна дієздатність якої обмежена. Відшкодування шкоди, завданої фізичною особою, яка не усвідомлювала значення своїх дій та (або) не могла керувати ними. Відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки. Відшкодування шкоди, завданої внаслідок взаємодії кількох джерел

підвищеної небезпеки. Відшкодування ядерної шкоди. Відшкодування шкоди, завданої спільно кількома особами. Право зворотної вимоги до винної особи. Способи відшкодування шкоди, завданої майну потерпілого. Урахування вини потерпілого і матеріального становища фізичної особи, яка завдала шкоди. Відшкодування шкоди особою, яка застрахувала свою цивільну відповідальність. Відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю. Відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг).

Змістовий модуль 8. Спадкове право як підгалузь цивільного права

Тема 27. Спадкове право

Генеза спадкового права. Поняття та значення спадкування. Види спадкування. Склад спадщини. Права та обов'язки особи, які не входять до складу спадщини. Відкриття спадщини. Місце відкриття спадщини. Особливості спадкування деяких видів майна. Час відкриття спадщини. Місце відкриття спадщини. Спадкоємці. Право на спадкування. Обов'язки спадкоємців.

Спадкування за заповітом. Поняття заповіту. Право на заповіт. Права заповідача. Заповідальний відказ. Предмет заповідального відказу. Право на обов'язкову частку у спадщині. Заповіт з умовою. Заповіт подружжя. Підпризначення спадкоємця. Спадкування частини спадщини, що не охоплена заповітом. Встановлення сервітуту у заповіті. Форма заповіту. Посвідчення заповіту. Поняття секретного заповіту. Оголошення нотаріусом секретного заповіту. Посвідчення заповіту при свідках. Право заповідача на скасування та зміну заповіту. Таємниця заповіту. Глумачення заповіту. Недійсність заповіту.

Виконання заповіту. Право заповідача на призначення виконавця заповіту. Призначення виконавця заповіту за ініціативою спадкоємців. Призначення виконавця заповіту нотаріусом. Згода особи на призначення її виконавцем заповіту. Повноваження виконавця заповіту. Право виконавця заповіту на плату за виконання своїх повноважень. Контроль за виконанням заповіту. Право на оскарження дій виконавця заповіту. Строк чинності повноважень виконавця заповіту. Право виконавця заповіту на відмову від здійснення своїх повноважень.

Спадкування за законом. Черговість спадкування за законом. Зміна черговості одержання права на спадкування. Спадкування усиновленими та усиновлювачами. Перша черга спадкоємців за законом. Друга черга спадкоємців за законом. Третя черга спадкоємців за законом. Четверта черга спадкоємців за законом. П'ята черга спадкоємців за законом. Розмір частки у спадщині спадкоємців за законом.

Здійснення права на спадкування. Прийняття спадщини. Подання заяви про прийняття спадщини. Строки для прийняття спадщини. Прийняття заповідального відказу. Наслідки пропущення строку для прийняття спадщини. Право на відмову від прийняття спадщини. Правові наслідки відмови від прийняття спадщини. Перехід права на прийняття спадщини. Відумерлість

спадщини. Поділ спадщини між спадкоємцями. Переважне право окремих спадкоємців на виділення спадкового майна в натурі. Перерозподіл спадщини. Пред'явлення кредитором спадкодавця вимог до спадкоємців. Обов'язок спадкоємців задовольнити вимоги кредитора. Охорона спадкового майна. Управління спадщиною.

Оформлення права на спадщину. Право спадкоємця на одержання свідоцтва про право на спадщину. Обов'язок спадкоємця звернутися за свідоцтвом про право на спадщину на нерухоме майно. Строк видачі свідоцтва про право на спадщину. Державна реєстрація права на спадщину. Внесення змін до свідоцтва про право на спадщину. Визнання недійсним свідоцтва про право на спадщину.

Поняття спадкового договору. Сторони у спадковому договорі. Форма спадкового договору. Обов'язки набувача у спадковому договорі. Особливості спадкового договору з участю подружжя. Забезпечення виконання спадкового договору. Розірвання спадкового договору.

1.2. Структура навчальної дисципліни

Таблиця 1.1 – Розподіл обсягу годин за темами і формами вивчення

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин для денної форми навчання			
	Всього	У тому числі		
		Лек.	Семін.	С.р.
2	3	4	5	6
Змістовий модуль 1. Договори про передачу майна у власність				
Договір купівлі-продажу	16	4	4	8
Договір дарування	6	2	2	2
Договір ренти	4			4
Договір довічного утримання (догляду)	6	2	2	2
Разом за змістовим модулем 1	32	8	8	16
Змістовий модуль 2. Договори про передачу майна у користування				
Договір найму (оренди)	12	2	2	8
Договір найму (оренди) житла	8			8
Договір позички	8	2	2	4
Разом за змістовим модулем 2	28	4	4	20
Змістовий модуль 3. Договори про виконання робіт				
Договір підряду	14	2	2	10
Договір на виконання науково-дослідних, дослідно-конструкторських та технологічних робіт	6			6

	Назви змістових модулів і тем	Кількість годин для денної форми навчання			
		Всього	У тому числі		
			Лек.	Семін.	С.р.
	2	3	4	5	6
Разом за змістовим модулем 3		20	2	2	16
Змістовий модуль 4. Договори про надання послуг					
	Договір про надання послуг	6			6
	Договір перевезення	10	2	2	6
	Договір транспортного експедирування	4			4
	Договір зберігання	8	2	2	4
	Договір доручення	6			6
	Договір комісії	6			6
	Договір управління майном	8			8
Разом за змістовим модулем 4		48	4	4	40
Змістовий модуль 5. Договори про надання фінансових послуг. Договори комерційної концесії					
	Договір позики	5	2	1	2
	Кредитно-розрахункові відносини	9	2	3	4
	Договір комерційної концесії	6			6
Разом за змістовим модулем 5		20	4	4	12
Змістовий модуль 6. Зобов'язання із спільної діяльності. Недоговірні зобов'язання					
	Зобов'язання із спільної діяльності	8	2	2	4
	Зобов'язання, що виникають із публічної обіцянки винагороди	4			4
	Зобов'язання із вчинення дій у майнових інтересах іншої особи без її доручення	4			4
	Зобов'язання, що виникають в наслідок рятування здоров'я та життя фізичної особи, майна фізичної особи або юридичної особи	4			4
	Зобов'язання, що виникають в наслідок створення загрози життю, здоров'ю та майну фізичної особи, або майну юридичної особи	4			4
	Зобов'язання з набуття, збереження майна без достатньої правової підстави	4			4
Разом за змістовим модулем 6		28	2	2	24

	Назви змістових модулів і тем	Кількість годин для денної форми навчання			
		Всього	У тому числі		
			Лек.	Семін.	С.р.
2	3	4	5	6	
Змістовий модуль 7. Зобов'язання із заподіяння шкоди, як особливий вид недоговірних зобов'язань					
Зобов'язання із заподіяння шкоди	18	4	4	10	
Разом за змістовим модулем 7	18	4	4	10	
Змістовий модуль 8. Спадкове право, як підгалузь цивільного права					
Спадкове право	16	2	2	12	
Разом за змістовим модулем 8	16	2	2	12	
Усього годин за дисципліну	210	30	30	150	

1.3. Методи поточного та підсумкового атестаційного контролю з навчальної дисципліни «Цивільне право. Особлива частина»

Поточний контроль проводиться шляхом спілкування із студентами під час лекцій, семінарських занять та консультацій, опитувань студентів під час захисту індивідуальних робіт, тестування, опитування студентів з питань, що виносяться на самостійне опрацювання.

Після завершення вивчення змістових модулів наприкінці семестру проводиться контрольна робота. Варіанти завдань до контрольної роботи знаходяться в пакеті документів на дисципліну.

Бали, які набрані студентом під час поточного контролю, дораховуються до модульних оцінок.

Підсумковий контроль включає модульний та семестровий контроль. Модульний контроль проводиться у вигляді письмової відповіді.

Семестровий контроль за результатами вивчення дисципліни проводиться в останній атестаційний тиждень семестру (сесію) шляхом зваженого додавання результатів модульного контролю та постановки підсумкової оцінки до екзаменаційної відомості.

Пояснення видів робіт та вимоги до їх оцінювання:

Робота на семінарському занятті

Усне опитування – включає в себе опитування за будь-яким питанням, винесеним на семінарське заняття (за вибором викладача), відповідь на питання інших студентів, запитання студентів до інших студентів, відповідей інших студентів, відповідь на питання для повторення (з тем, що було вивчено раніше), відповіді на контрольні питання з теми семінарського заняття.

Оцінюючи відповідь, викладач керується такими критеріями, як: правильність відповідей на питання, повнота і конкретність відповіді, ступінь

використання наукових і нормативних джерел, уміння пов'язати теорію з практикою, логіка і аргументованість викладу думок, культура мови.

Вирішення практичних ситуаційних завдань проводиться письмово на кожному занятті. Викладач викликає декілька студентів та пропонує їм для вирішення задачі, які студент повинен вирішити самостійно в письмовому вигляді з необхідною аргументацією на посилання на законодавство. Для цього необхідно всебічно вивчити викладену в задачі ситуацію, дати її правову оцінку і на підставі відповідних нормативних актів, грамотного тлумачення правових норм, що підлягають застосуванню, сформулювати правильне і обґрунтоване рішення.

Оцінюючи вирішення задачі, викладач керується такими критеріями: повнота та послідовність відповіді, правильність нормативного та наукового обґрунтування.

Письмове опитування на семінарському занятті проводиться на початку кожного заняття (10-15 хвилин). Викликаються декілька студентів, які повинні дати відповіді на запитання, запропоновані викладачем на його розсуд. Це можуть бути питання як теми даного семінарського заняття, так і з попередніх тем. Метою проведення письмового опитування є перевірка студентів до семінарського заняття та вміння змістовно і коротко викласти окремі питання теми.

Оцінюючи відповідь, викладач керується такими критеріями як правильність, повнота, чіткість, лаконічність відповіді, логіка і аргументованість викладення думок.

Вирішення тестових завдань проводиться на початку кожного семінарського заняття (10-15 хвилин). Викладачем також викликаються 5-6 студентів, які повинні дати відповіді на тестові запитання запропоновані викладачем.

Письмова робота за результатами модульного контролю

Відповідно до програми навчальної дисципліни викладач проводить вісім письмових робіт за результатами вивчення кожного змістового модуля. Кожна письмова робота може включати теоретичні питання, тестові та практичні завдання. Питання письмової роботи охоплюють всі теми відповідного змістового модуля.

Індивідуальна робота студента

Індивідуальна робота полягає в написанні реферату, підготовці есе та, відповідно, здійсненні реферування літератури. Реферат та есе готується з обов'язковим розглядом дискусійного питання з викладенням власної точки зору на дану проблему. Теми робіт, запропоновані у методичних вказівках для самостійної роботи, студенти обирають самостійно.

Реферування наукової літератури полягає у тому, що викладачем пропонується студентам наукова література (монографія, навчальний посібник, наукова періодика тощо) і студенти самостійно їх опрацьовують та представляють короткий звіт у вигляді невеликого реферату (4-7 сторінок) про свої враження від прочитаного.

Підсумкова контрольна робота

Підсумкова контрольна робота проводиться одна в навчальний рік за результатами вивчення всіх змістових модулів.

Вона включає у себе теоретичні питання, тестові завдання і ситуаційну задачу. До завдань контрольної роботи можуть бути включені питання з тем, вивчення яких не виносились на семінарські заняття, а також питання, які передбачені навчальним планом для індивідуальної та самостійної роботи.

Про проведення підсумкової роботи студенти попереджаються не менше ніж за тиждень. З переліком тем, питання з яких будуть включені до завдань контрольної роботи, студенти також ознайомлюються завчасно.

Під час вирішення задачі студент повинен не тільки дати обґрунтовану відповідь на поставлені питання, а й розв'язати її з посиланням на положення статей нормативно-правових актів.

Після перевірки контрольної роботи та оголошення її результатів студентам надається можливість ознайомитись із власними роботами та завданнями для них, і, за необхідності, оспорити результати контрольної роботи.

2. ТЕМАТИЧНІ ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Семінарське заняття 1. Загальні положення про договір купівлі-продажу

Теоретичні питання

1. Поняття та загальна характеристика договору купівлі-продажу
2. Права та обов'язки сторін у договорі купівлі-продажу
3. Правові наслідки невиконання продавцем і покупцем покладених на них обов'язків

Теми для написання рефератів

1. Відмінність договору купівлі-продажу від інших цивільно-правових договорів про передачу майна у власність.
2. Договір купівлі-продажу на біржах та аукціонах.
3. Договір найму-продажу: новели чинного законодавства.
4. Особливості порядку укладення договору поставки в нових умовах господарювання.
5. Особливості укладення договору купівлі-продажу цінних паперів.
6. Поняття, значення та сфера застосування договору міни.
7. Поняття, значення та сфера застосування договору контрактації.
8. Поняття, значення і сфера застосування договору постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу.
9. Правові аспекти відповідальності продавця у випадку відсудження товару у покупця.
10. Правове регулювання укладення договору купівлі-продажу в країнах ЄС.

Ситуаційні задачі

Задача № 1

Соколенко купив на базарі у Примакова корову. При складенні договору продавець запевнив його, що корова здорова, і на підтвердження цього подав довідку ветеринарної лікарні. Через кілька днів після купівлі Соколенко забив корову, бо помітив, що вона хвора і не підлягає лікуванню.

Соколенко звернувся з позовом до суду і просив стягнути з відповідача (Примакова) 9000 грн., сплачених за корову, і 140 грн. - вартість кормів. Суд позов задовольнив. У апеляційній скарзі Примаков просив урахувати, що під час знаходження корови у Соколенка вона отелилась і теля залишилось у позивача. Крім того, Примаков оскаржував правильність стягнення з нього вартості кормів.

Чи правильне рішення прийняв суд? Чи слушні доводи Примакова? Як слід вирішити справу апеляційній інстанції?

Задача № 2

Костюченко купив у Безвершого будинок за 6000 грн. Через місяць після належного оформлення договору купівлі-продажу продавець звернувся з позовом про його розірвання або зменшення покупної ціни під приводом того,

що попередній власник навмисне приховав недоліки будинку, який потребує капітального ремонту. У двох кімнатах необхідно замінити підлогу, віконні рами, провести малярні роботи, в деяких місцях замінити стропила. Продавець проти позову заперечував, посилаючись на те, що до укладення договору купівлі-продажу Костюченко протягом 4 місяців мешкав у будинку як наймач і мав змогу з'ясувати його стан.

Чи обґрунтована вимога Костюченка? Як вирішити спір?

Задача № 3

Кошель продав Антоненку телевізор за 7000 грн. Покупець заплатив лише 2000 грн., а решту обіцяв сплатити через 3 дні. До остаточного розрахунку телевізор залишався у продавця.

Антоненко не приходив за телевізором і не приносив грошей протягом двох тижнів. Тоді Кошель продав телевізор Тищенку. Після цього з'явився Антоненко і пояснив, що хворів і вчасно прийти не зміг.

Кошель не відмовлявся повернути Антоненку сплачені останнім 200 грн. Однак Антоненко вважав, що 2000 грн. було залишено ним як завдаток, і тому вимагав, щоб Кошель повернув йому подвійну суму завдатку, тобто 4000 грн., і крім того реально виконав укладений між ними договір купівлі-продажу.

Оскільки Кошель відмовився задовольнити вимоги, Антоненко подав позов у суд до Кошеля з вимогою повернути йому 400 грн. і до Тищенка - передати йому телевізор.

Чи обґрунтовані вимоги Антоненка? Як слід вирішити спір?

Задача № 4

Данько продав Міщенко житловий будинок. Після переїзду в придбаний будинок Міщенко виявив, що пропали зимові рами від вікон цього будинку, котрі він бачив у підвальному приміщенні, а також встановлена на даху телевізійна антена. Вияснилося, що ці речі забрав з собою Данько. Міщенко вимагав повернути йому рами і антену, оскільки вони являються приналежністю будинку. Данько відмовився, посилаючись на те, що він їх продавати не збирався і ще до продажу будинку хотів віддати брату.

Яка правова доля приналежності при продажу головної речі? Як вирішити спір?

Задача № 5

Зощенко та Макаров уклали договір купівлі-продажу мотоцикла. За договором Зощенко повинен був сплатити Макарову 1 800 грн. через три дні після передачі мотоцикла. Зощенко своєчасно гроші не сплатив і обіцяв продавцю зробити це найближчим часом, однак гроші сплачені ним так і не були. Макаров через 6 місяців звернувся до нього з вимогою про повернення грошей. Зощенко відмовився сплачувати гроші, пояснюючи це тим, що договір є недійсним, тому що укладався в усній формі, а повернути мотоцикл він не має можливості, тому що його у нього вже немає, декілька днів тому невідомий викрав його.

Як вирішити ситуацію?

Література для реферування

1. Бахрієва З.Р. Особливості припинення договору купівлі-продажу / З.Р. Бахрієва // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету: Збірник наукових праць. - 2013. - Вип. 5. - С.140-144.
2. Борисова В. Загальні положення договору купівлі-продажу за новим Цивільним кодексом України / В. Борисова // Юридичний радник. - 2005. - № 1. - С.50-54.
3. Вавженчук С.Я. Договір купівлі-продажу: класична доктрина та проблеми українського цивільного права / С.Я. Вавженчук // Юридичний вісник. - 2010. - № 4(17). - С.73-76.
4. Вавженчук С.Я. Логічні межі понять сторін та предмету договору як елементів договору купівлі-продажу / С.Я. Вавженчук // Адвокат. - 2010. - № 3 - С.31-34.
5. Вавженчук С.Я. Місце договору поставки в системі договірних відносин у посткодіфікаційний період / С.Я. Вавженчук // Правничий часопис Донецького університету. - 2010. - № 1(23) - С.20-24.
6. Вавженчук С.Я. Основні конструктивні елементи договору постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу / С.Я. Вавженчук // Наукові праці Національного авіаційного університету. Серія: Юридичний вісник. - 2011. - № 2(19). - С.90-93.
7. Вавженчук С.Я. Щодо предмету договору купівлі-продажу та його ціни / С.Я. Вавженчук // Правничий часопис Донецького університету. - 2010. - № 2(24). - С.99-103.
8. Вавженчук С.Я. Юридична природа договору постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу / С.Я. Вавженчук // Наукові праці Національного авіаційного університету. Серія: Юридичний вісник. - 2011. - № 1(18). - С.54-56.
9. Долгополова Л.М. Юридична природа торгів / Л.М. Долгополова // Актуальні проблеми держави і права. - 2012. - Вип. 63. - С.474-480.
10. Минюк О.Ю., Іващенко В.В. Проблеми правового регулювання форвардних та ф'ючерсних угод як видів біржових угод / О.Ю. Минюк, В.В. Іващенко // Право і суспільство. - 2015. - № 2. - С.72-78.
11. Мирославський С.В. Правове регулювання відповідальності сторін за договором купівлі-продажу: проблемні аспекти / С.В. Мирославський // Правова інформатика. - 2015. - № 2(46). - С.73-78.
12. Мірошніченко А.М., Попов Ю.Ю. Укладення договорів на аукціоні: можливість усної форми та відмови від нотаріального посвідчення (зокрема щодо нерухомості), недійсність, способи захисту прав учасників / А.М. Мірошніченко, Ю.Ю. Попов // Вісник Вищої ради юстиції. - 2012. - № 1(9). - С.154-164.
13. Моїсєєв Ю.О. Біржові торги як конкурентний спосіб укладання біржових угод на товарній біржі / Ю.О. Моїсєєв // Форум права. - 2010. - № 4. - С.648-653.
14. Саванець Л.М. Перехід прав у результаті укладення договорів про відчуження бездокументарних цінних паперів / Л.М. Саванець //

- Науковий вісник Херсонського державного університету. - 2014. - Вип. 1. - Том 1. - С.185-191.
15. Самчук-Колодяжна З. Особливості укладання договору купівлі-продажу цінних паперів: теоретичний аспект / З. Самчук-Колодяжна // Історико-правовий часопис. - 2013. - № 1. - С.69-73.
16. Самчук-Колодяжна З.Ф. Особливості договорів відчуження та передачі в найм (оренду) земельних ділянок: цивільно-правовий аспект / З. Самчук-Колодяжна // Науковий вісник Ужгородського національного університету. - 2013. - Вип. 21. - Частина II. - Том 1. - С.269-272.
17. Свистун Л.Я. Правове регулювання строків у договорах купівлі-продажу / Л.Я. Свистун // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ: Збірник наукових праць. - 2010. - № 4(51). - С.103-109.
18. Сергієнко В.В. Договір приєднання як джерело регулювання відносин постачання тепловою енергією споживачів / В.В. Сергієнко // Право і безпека. - 2012. - № 3(45). - С.33-326.

Рекомендована література та нормативно-правові акти

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року зі змінами та доповненнями // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - №№ 40-44. - Ст. 356 із змінами станом на 11.06.2016 року.
2. Про захист прав споживачів: Закон України в редакції від 01.12.2005 року // Офіційний вісник України. - 2006. - № 1-2. - Ст. 1 із змінами станом на 01.01.2016 року.
3. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закон України в редакції від 01.07.2004 року № 1952-IV // Відомості Верховної Ради України. - 2004. - № 51. - Ст. 553 із змінами станом на 01.01.2016 року.
4. Збірник постанов Пленуму Верховного Суду України з цивільних справ (1972-2012 роки): станом на 01.11.2012 року / упоряд.: В.І. Борисова, І.П. Жигалкін, О.Н. Сибіга, П.В. Хотенець. - Х.: Право, 2012. - 376с.
5. Вавженчук С.Я. Договірне право: Навч. посіб. / С.Я. Вавженчук. - К.: КНЕУ, 2011. - 584с.
6. Договірне право України. Особлива частина: навч. посіб. / Т.В. Бондар, О.В. Дзера, Н.С. Кузнєцова та ін.: за ред. О.В. Дзери. - К.: Юрінком Інтер, 2009. - 1200с.
7. Договір як універсальна правова конструкція: монографія / А.П. Гетьман, В.І. Борисова, О.П. Євсєєв та ін.; за ред. А.П. Гетьмана, В.І. Борисової. - Х.: Право, 2012. - 432с.
8. Науково-практичний коментар до цивільного законодавства України: у 2-х т. / Відп. ред. В.Г. Ротань. - Т.2. - 2-ге вид. - Х.: Фактор, 2010. - 784с.
9. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: У 2 т., - 4-те вид., перероб. і доп. / За відповід. ред. О.В. Дзери (кер. авт. кол.), Н.С. Кузнєцовой, В.В. Луця. - К.: Юрінком Інтер, 2013. - 1952с.

10. Цивільне право України: навч. посібник / Ю.В. Білоусов [та ін.]; ред. Р.О. Стефанчук. - К.: Правова єдність, 2009. - 536с.
11. Цивільне право України: Особлива частина: в 2 т.: 3-тє вид., перероб. і доп. / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової. - К.: Юрінком Інтер, 2010. - 1176с.
12. Цивільне право України: підручник. Особлива частина / За заг. ред. д.ю.н., проф. Р.Б. Шишки. - К.: Вид. Ліра - К, 2015. - 1024с.
13. Цивільне право: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. Г.Б. Яновицької, В.О. Кучера. - Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2011. - 468с.
14. Цивільне право: підручник: у 2 т. / В.І. Борисова (керівник авт. колективу), Л.М. Баранова, Т.І. Бегова та ін.; за ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. - Х.: Право. - 2011. - Т.2. - 816с.
15. Шлійко А.В. Організаційно-правові засади захисту прав споживачів / Навчальний посібник. - Тернопіль, ТНЕУ. - 2008. - 300с.
16. Яворська О.С. Договірні зобов'язання про передання майна у власність: цивільно-правові аспекти: монографія / О.С. Яворська. - Тернопіль: Підручники і посібники, 2009. - 384с.

Судова практика

1. Аналіз судової практики з розгляду цивільних справ про захист прав споживачів (2009-2012 рр.): лист від 01.02.2013 року [Електронний ресурс] режим доступу: <http://www.scourt.gov.ua>.
2. Про визнання договору купівлі-продажу нікчемним: Постанова Верховного Суду України від 12 червня 2013 року справа № 6-50цс13 [Електронний ресурс] режим доступу: <http://www.scourt.gov.ua>.
3. Про визнання права власності на об'єкти нерухомості та зобов'язання вчинити певні дії: Постанова Верховного Суду України від 24 червня 2015 року справа № 6-318цс15 [Електронний ресурс] режим доступу: <http://www.scourt.gov.ua>.
4. Про розірвання договору купівлі-продажу квартири з розстроченням платежу, припинення права власності на квартиру, зобов'язання повернути квартиру, визнання права власності на квартиру: Постанова Верховного Суду України від 18 вересня 2013 року справа № 6-75цс13 [Електронний ресурс] режим доступу: <http://www.scourt.gov.ua>.
5. Про стягнення штрафних санкцій за поставку продукції неналежної якості та зобов'язання вивезти товар: Постанова Вищого господарського суду України від 20 березня 2013 року справа № 5016/1584/2012(20/44) [Електронний ресурс] режим доступу: <http://document.cc.colocall.com/pro>.

Семінарське заняття 2. Договір роздрібної купівлі-продажу

Теоретичні питання

1. Поняття та елементи договору роздрібної купівлі продажу
2. Права та обов'язки сторін за договором роздрібної купівлі-продажу

3. Окремі види договору роздрібної купівлі-продажу

Теми для написання рефератів

1. Договір роздрібної купівлі-продажу як різновид публічного договору.
2. Правове регулювання захисту прав споживачів в Інтернет-торгівлі.

Ситуаційні задачі

Задача № 1

10 березня Ракова купила в магазині «Електроніка» телевізор «Рубін Ц-381 Д-І». Удома Ракова дізналася з інструкції по експлуатації телевізора про те, що він повинен бути встановлений так, щоб відстань від екрана до глядача була не меншою, ніж 2-3 метри. Площа кімнати Ракової не дозволяла виконати цю вимогу. 15 березня Ракова привезла телевізор в магазин «Електроніка» з метою поміняти його на телевізор з меншим екраном і побачила, що з цього дня ціни на всі телевізори підвищені на 15%.

У яких випадках Ракова має право обміняти свій телевізор належної якості на такий самий, але іншої марки?

Протягом якого терміну Ракова має право на обмін телевізора належної якості?

Якими правами може скористатися Ракова у випадку, якщо телевізор потрібної марки в магазині відсутній?

Який обов'язок виникає у продавця по відношенню до Ракової, що зажадала обміну телевізора належної якості, у разі відсутності аналогічного телевізора у продажу?

Чи зобов'язана Ракова сплатити різницю вартості телевізора, купленого спочатку, і вибраним нею новим телевізором?

Задача № 2

Воронкін купив за зразком холодильник «Ока-6М» в магазині «Холод» з умовою доставки його додому в обумовлений термін. Холодильник був доставлений із запізненням на п'ять днів. Воронкін, що узяв відпустку за свій рахунок, зазнав збитків. Платний механік, викликаний з майстерні для установки холодильника, виявив при його включенні в електромережу ознаки замикання токопровідних частин на корпус. У присутності механіка вийшов з ладу мотор.

Директор магазину відмовився забрати холодильник своїм транспортом. Воронкін здійснив це за свій рахунок. У магазині він дізнався, що холодильник «Ока-6М» подорожчав на 20% і що обміняти його холодильник на новий не можна, оскільки їх немає у продажу. Продавець прийняв холодильник Воронкіна в ремонт. Воронкін зажадав на час ремонту надати йому інший холодильник безоплатно. Продавець відмовився. Відремонтований холодильник був доставлений Воронкіну через тридцять днів.

Воронкін подав до суду позов до магазину «Холод» з вимогою відшкодування йому наступних збитків, пов'язаних з доставкою і поверненням

холодильника «Ока-6М»: а) сплатити п'ять робочих днів очікування доставки холодильника; б) відсотки на суму вартості холодильника відповідно до облікової ставки банківського відсотка за п'ять днів запізнення з доставкою холодильника; у) вартість роботи платного механіка; г) вартість доставки при поверненні несправного холодильника в магазин «Холод»; д) неустойку у розмірі одного відсотка від нової ціни холодильника за кожен день ненадання йому на період ремонту аналогічного холодильника протягом тридцяти днів; е) штраф за випуск і продаж недоброякісної продукції.

Які з вказаних в завданні вимог Воронкіна до магазину «Холод» можуть бути задоволені судом?

У який момент договір купівлі-продажу холодильника «Ока-6М» за зразком вважається виконаним?

Протягом якого часу Воронкін має право пред'явити вимоги до магазину «Холод», пов'язані з недоліком холодильника «Ока-6М»?

У який термін магазин «Холод» зобов'язаний був надати Воронкіну аналогічний холодильник в безвідплатне користування на час ремонту його несправного холодильника?

Задача № 3

Антіпов придбав в універмазі піаніно із розстроченням платежу на 2 роки. Через півроку після оформлення договору Антіпов звільнився з роботи і виїхав на постійне місце проживання в Росію. Універмаг звернувся до батька боржника з проханням внести за сина несплачену суму грошей або повернути придбане ним піаніно. Батько відмовився задовольнити ці вимоги. Універмаг звернувся з позовом до суду.

Як має бути вирішена справа? Як була б вирішена справа, коли б Антіпов подарував піаніно батькові?

Задача № 4

Швець придбала на ринку у приватного підприємця вечірню сукню і показала її подрузі. Остання повідомила, що в сусідньому магазині така ж сукня коштує значно дешевше. Швець пішла на ринок, знайшла підприємця і стала вимагати повернути їй частину купівельної ціни або прийняти сукню, а їй повернути гроші. Підприємець відмовився, а Швець звернулася зі скаргою в юридичний відділ адміністрації ринку.

Які роз'яснення вона має одержати? Як слід було б вирішити справу, якщо б Швець вдома виявила погано оброблені шви, а продавець відмовився прийняти сукню, пояснивши це тим, що небездоганна якість обробки швів є звичайним явищем для одягу турецького виробництва?

Задача № 5

Рибалко 20 вересня купив в універмазі костюм і черевики. У присутності продавця він приміряв куплені речі й уважно їх оглядав. Повернувшись додому, він знову оглянув костюм і вирішив, що колір та фасон йому не підходять. З цієї причини костюм він не вдягав і через кілька днів звернувся до магазину, вимагаючи його прийняти та повернути йому гроші.

Через місяць після придбання черевиків виявилось, що вони мають

серйозні недоліки: неякісно зшиті і різні за кольором.

Універмаг відмовився замінити куплені речі на більш якісні або повернути за них гроші, посилаючись на те, що під час придбання покупець мав змогу добре оглянути товар і, крім того, черевики Рибалко вже носив. На думку адміністрації, дефекти товару були явні і покупець не має права вимагати їх заміни, повернути гроші ж неможливо, бо вони вже інкасовані.

Як слід вирішити спір? Чи обґрунтовані заперечення універмагу?

Задача № 6

В магазині «Торговий центр» покупець придбав холодильник марки «Север» і оплатив його доставку. В результаті перевезення холодильник був пошкоджений. Покупець відмовився від прийняття холодильника і потребував від дирекції магазину безоплатно усунути недоліки. Директор відмовився, посилаючись на те, що договір вважається укладеним з моменту оплати товару покупцем і продавець не несе відповідальності за недоліки, які виникли після оплати товару.

Як вирішити дане питання?

З якого часу договір купівлі-продажу вважається укладеним?

Задача № 7

Бровченко вибрала в магазині костюм та блузку і продавець виписав її товарний чек, а костюм та блузку передав на контроль. Бровченко вирішила до оплати чека оглянути інший товар в магазині, відвідування інших відділів зайняло у неї 1 годину 30 хвилин. З'явившись у відділ за костюмом та блузкою вона виявила, що вони вже продані. Бровченко звернулася до дирекції із скаргою на те, що продавці незаконно продали костюм та блузку, що вона вже стала їх власником, а тому вони не мали права їх продавати.

Обґрунтовані чи ні вимоги Бровченко?

В який момент переходить до покупця право власності на товар?

Література для реферування

1. Бичкова С. Права покупця за договором роздрібної купівлі-продажу / С. Бичкова // Підприємство, господарство і право. - 2006. - № 11(131). - С.21-23.
2. Білоусов В.М., Ходаківська А.Ю. Визначення сторін в договорі роздрібної купівлі-продажу / В.М. Білоусов, А.Ю. Ходаківська // Юридичний вісник. - 2014. - № 1(30). - С.85-89.
3. Болокан І.В. Договір роздрібної купівлі-продажу як різновид публічного договору / І.В. Болокан / Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. - 2014. - № 12 том 2. - С.8-10.
4. Вусатий Д.Ю. Елементи договірних відносин роздрібної купівлі-продажу / Д.Ю. Вусатий // Право і безпека. - 2014. - № 4(55). - С.182-186.
5. Дзюбенко О.Л. Загальна характеристика договору роздрібної купівлі-продажу та його різновидів / О.Л. Дзюбенко // Форум права. - 2013. - № 1. - С.256-261.

6. Ружицька Є.О. Договір роздрібної купівлі-продажу: поняття, ознаки, види / Є.О. Ружицька // Науковий вісник Херсонського державного університету. - 2014. - Вип. 6-1. - С.207-210.
7. Ружицька Є.О. Право споживачів на інформацію за договором роздрібної купівлі-продажу / Є.О. Ружицька // Право і суспільство. - 2015. - № 3 частина 2. - С.78-82.

Рекомендована література та нормативно-правові акти

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року зі змінами та доповненнями // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - №№ 40-44. - Ст. 356 із змінами станом на 11.06.2016 року.
2. Про ціни і ціноутворення: Закон України від 21.06.2012 року № 5007-VI // Відомості Верховної Ради. - 2013. - № 19-20. - Ст. 190 із змінами станом на 24.06.2015 року.
3. Про захист прав споживачів: Закон України в редакції від 01.12.2005 року // Офіційний вісник України. - 2006. - № 1-2. - Ст. 1 із змінами станом на 01.01.2016 року.
4. Про застосування електронних контрольно-касових апаратів і товарно-касових книг при розрахунках із споживачами у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг: Закон України від 6 червня 1996 року № 227-ВР в редакції від 13 липня 2000 року // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - 1996. - № 33. - Ст. 155.
5. Про реалізацію окремих положень Закону України «Про захист прав споживачів»: Постанова Кабінету Міністрів України від 19 березня 1994 року № 172 в редакції від 07.12.2005 року [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/172-94-п>.
6. Порядок провадження торговельної діяльності та правила торговельного обслуговування на ринку споживчих товарів затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 15.06.2006 року № 833 в редакції від 18.04.2013 року [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/833-2006-п>.
7. Порядок здійснення оптової та роздрібної торгівлі транспортними засобами та їх складовими частинами, що мають ідентифікаційні номери затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 11.11.2009 року № 1200 в редакції від 22.07.2016 року [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1200-2009-п>.
8. Правила торгівлі у розстрочку фізичним особам затверджені Постановою Кабінету Міністрів України від 30 березня 2011 року № 383 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/383-2011-п>.
9. Правила роздрібної торгівлі алкогольними напоями затверджені Постановою Кабінету Міністрів України від 30 липня 1996 року № 854 в редакції від 04.01.2014 року [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/854-96-п>.
10. Правила роздрібної торгівлі непродовольчими товарами затверджені Наказом Міністерства економіки України від 19.04.2007 року № 104

- [Електронний ресурс]. Режим доступу:
<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1257-07>.
11. Правила роздрібної торгівлі продовольчими товарами затверджені Наказом Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України 11.07.2003 року № 185 в редакції від 18.02.2008 року [Електронний ресурс]. Режим доступу:
<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0628-03>.
  12. Правила продажу товарів на замовлення та поза торговельними та офісними приміщеннями затверджені Наказом Міністерства економіки України 19.04.2007 року № 103 [Електронний ресурс]. Режим доступу:
<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1181-07>.
  13. Правила продажу товарів поштою затверджені Наказом Міністерства економіки України, Міністерства транспорту та зв'язку України 11.06.2008 року № 206/699 [Електронний ресурс]. Режим доступу:
<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0741-08>.
  14. Правила роздрібної торгівлі тютюновими виробами затверджені Наказом Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України 24.07.2002 року № 218 в редакції від 01.01.2011 року [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0679-02>.
  15. Рекомендації щодо організації продажу товарів за зразками затверджені Наказом Міністерства економіки України від 20.07.2000 року № 152 [Електронний ресурс]. Режим доступу:
<http://www.uazakon.com/document/spart41/inx41574.htm>.
  16. Збірник постанов Пленуму Верховного Суду України з цивільних справ (1972-2012 роки): станом на 01.11.2012 року / упоряд.: В.І. Борисова, І.П. Жигалкін, О.Н. Сибіга, П.В. Хотенець. - Х.: Право, 2012. - 376с.
  17. Вавженчук С.Я. Договірне право: Навч. посіб. / С.Я. Вавженчук. - К.: КНЕУ, 2011. - 584с.
  18. Договірне право України. Особлива частина: навч. посіб. / Т.В. Бондар, О.В. Дзера, Н.С. Кузнецова та ін.: за ред. О.В. Дзери. - К.: Юрінком Інтер, 2009. - 1200с.
  19. Договір як універсальна правова конструкція: монографія / А.П. Гетьман, В.І. Борисова, О.П. Євсєєв та ін.; за ред. А.П. Гетьмана, В.І. Борисової. - Х.: Право, 2012. - 432с.
  20. Науково-практичний коментар до цивільного законодавства України: у 2-х т. / Відп. ред. В.Г. Ротань. - Т.2. - 2-ге вид. - Х.: Фактор, 2010. - 784с.
  21. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: У 2 т., - 4-те вид., перероб. і доп. / За відповід. ред. О.В. Дзери (кер. авт. кол.), Н.С. Кузнецової, В.В. Луця. - К.: Юрінком Інтер, 2013. - 1952с.
  22. Цивільне право України: навч. посібник / Ю.В. Білоусов [та ін.]; ред. Р.О. Стефанчук. - К.: Правова єдність, 2009. - 536с.
  23. Цивільне право України. Особлива частина: в 2 т.: 3-тє вид., перероб. і доп. / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової. - К.: Юрінком Інтер, 2010. - 1176с.

24. Цивільне право України: підручник. Особлива частина / За заг. ред. д.ю.н., проф. Р.Б. Шишки. - К.: Вид. Ліра - К, 2015. - 1024с.
25. Цивільне право: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. Г.Б. Яновицької, В.О.Кучера. - Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2011. - 468с.
26. Цивільне право: підручник: у 2 т. / В.І. Борисова (керівник авт. колективу), Л.М. Баранова, Т.І. Бегова та ін.; за ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. - Х.: Право. - 2011. - Т.2. - 816с.
27. Шлійко А.В. Організаційно-правові засади захисту прав споживачів / Навчальний посібник. - Тернопіль, ТНЕУ. - 2008. - 300с.
28. Яворська О.С. Договірні зобов'язання про передання майна у власність: цивільно-правові аспекти: монографія / О.С. Яворська. - Тернопіль: Підручники і посібники, 2009. - 384с.

Судова практика

1. Аналіз судової практики з розгляду цивільних справ про захист прав споживачів (2009-2012 рр.): лист від 01.02.2013 року [Електронний ресурс] режим доступу: <http://www.scourt.gov.ua>.

Семінарське заняття 3. Договір дарування

Теоретичні питання

1. Поняття та елементи договору дарування
2. Права та обов'язки сторін за договором дарування. Припинення договору дарування
3. Види договору дарування

Теми для написання рефератів

1. Договір дарування як спосіб розпорядження майном.
2. Різновиди договору дарування.
3. Договір пожертви: поняття, істотні умови, порядок укладення і розірвання.

Ситуаційні задачі

Задача № 1

Пархоменко І. заключила в письмовій формі договір дарування з Фадєєвим К. За цим договором Пархоменко повинна була передати Фадєєву телевізор вартістю 10750 грн., а Фадєєв повинен був відремонтувати і пофарбувати Пархоменко будинок. Фадєєв зробив вказану роботу, Пархоменко відмовилася передати Фадєєву телевізор. Фадєєв звернувся до суду з позовом до Пархоменко, в якому вимагав від неї виконання умов договору.

Вирішіть справу.

Задача № 2

Гаєва подарувала своїй племінниці будинок, належним чином оформивши договір дарування і здійснивши державну реєстрацію. Через

декілька місяців Гаєва звернулася в суд з позовом до племінниці про визнання договору дарування недійсним, посилаючись на те, що при оформленні договору, вона не розуміла змісту вчиненого правочину в силу неграмотності і похилого віку (83 роки). Будинок вона подарувала за умови, що племінниця буде її утримувати і здійснювати за нею необхідний догляд. Однак після оформлення договору дарування племінниця з чоловіком не доглядали Гаєву, виганяли з будинку, били. Суд прийшов до висновку, що укладений договір не є безоплатним і тому не є договором дарування. Отже, на думку суду, внутрішня воля учасників договору не відповідала її зовнішньому прояву.

Вирішіть справу по суті.

Задача № 3

Лосєв подарував своєму родичу Сидорову дорогий швейцарський годинник. Незабаром відносини між родичами різко погіршилися, і під час чергової сварки Сидоров грубо образив Лосєва, а також наніс тілесні ушкодження водію останнього, за що і був засуджений до позбавлення волі. Під час відсутності Сидорова Лосєв забрав у нього з будинку годинник, заявивши, що відмовляється від виконання договору дарування. Дружина Сидорова звернулася в суд з вимогою повернути їй подарунок.

Вирішіть справу.

Задача № 4

Генерал у відставці Шмаков подарував половину книг своєї воєнно-історичної бібліотеки артилерійському полку, у якому колись починав службу, з умовою, що ці книги будуть використовуватися солдатами полку для підвищення освітнього рівня. Іншу частину книг він роздарував офіцерам полку, обмовившись при цьому, що книги також повинні використовуватися ними в загальнокорисних цілях. Через п'ять років Шмаков спробував відшукати сліди коштовної бібліотеки. Виявилось, що книги генерала з полкової бібліотеки знаходяться в музеї одного з військових училищ, а книги, подаровані однополчанам Шмакова, вивезені ними з полку при звільненні зі служби. Генерал зажадав повернути всі книги в полкову бібліотеку.

Чи обґрунтована ця вимога?

Задача № 5

Шпаков подарував своєму племіннику на день народження велосипед вартістю 1000 грн. Договір був укладений в усній формі. З позовом до суду про визнання договору дарування недійсним звернулася жінка Шпакова. Вона вказала в позовній заяві, що велосипед був куплений в період, коли вона і Шпаков знаходилися в зареєстрованому шлюбі, для сина, який помер, а тому він належить обом з подружжя на праві спільної сумісної власності. Чоловік же подарував велосипед без її згоди. Крім цього, була порушена вимога закону про форму договору дарування.

Яка форма договору дарування? Вирішіть справу.

Задача № 6

Фермер Міщенко пообіцяв своєму онуку Борису подарувати будь-який

вітчизняний автомобіль за вибором після закінчення навчання в інституті і на підтвердження цього склав письмове зобов'язання. Через рік Міщенко помер. Після закінчення інституту Борис став вимагати від єдиного спадкоємця Міщенка, зазначеного в заповіті, подарувати йому "Жигулі" або сплатити вартість автомобіля грошима. Після його відмови Борис звернувся до суду.

Вирішіть справу.

Література для реферування

1. Бутрин Н.С. Особливості правового регулювання договору дарування як підстави виникнення корпоративних прав / Н.С. Бутрин // Актуальні питання публічного та приватного права. - 2013. - № 4. - С.31-33.
2. Вінніков О.Ю. Як здійснювати благодійну діяльність в Україні згідно з новим Податковим кодексом / О.Ю. Вінніков, М.В. Лацiba; Український незалежний центр політичних досліджень, Мережа розвитку європейського права. - К.: Агентство «Україна», 2011. - 124с.
3. Гончаренко В.О. Безоплатні договори за цивільним законодавством України / В.О. Гончаренко // Актуальні проблеми держави і права. - 2010. - Вип. 56. - С.239-245.
4. Гончаренко В.О. Договір дарування у цивільному праві / В.О. Гончаренко // Молодий вчений. - 2016. - № 6(33). - С.233-237.
5. Давидова І.В. Недійсність фіктивного правочину: загальна характеристика / І.В. Давидова // Юридичний науковий електронний журнал. - 2014. - № 3. - С.44-46.
6. Долинська М.С. Деякі правові аспекти укладення та нотаріального посвідчення договору пожертви, як різновиду договору дарування / М.С. Долинська // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. - 2013. - № 1. - С.176-184.
7. Долинська М.С. Особливості нотаріального посвідчення договору дарування земельної ділянки / М.С. Долинська // Форум права. - 2012. - № 1. - С.269-274.
8. Заборовський В.В. Договір пожертви як форма дарування / І.І. Головей, В.В. Заборовський // Науковий вісник Ужгородського національного університету. - 2016. - Вип.. 37 том 1. - С.113-116.
9. Ісаєв А.М. Дії та речі як предмет договору дарування / А.М. Ісаєв // Учёные записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. - 2008. - Том 21(60). - № 2. - С.283-288.
10. Ісаєв А.М. До питання про форму договору дарування / А.М. Ісаєв // Проблеми законності. - 2013. - № 122. - С.49-56.
11. Ісаєв А.М. Договір дарування за Цивільним кодексом України: монографія / А.М. Ісаєв. - Х.: Дьякопенко, 2010. - 224с.
12. Ісаєв А.М. Значення волі та волевиявлення у договорі дарування / А.М. Ісаєв // Учёные записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. - 2005. - Том 18(57). - С.135-142.
13. Ісаєв А.М. Інститут дарування: договірна і не договірна концепції / А.М. Ісаєв // Проблеми законності. - 2013. - № 121. - С.87-92.

14. Ісаєв А.М. Права та обов'язки дарувальника за Цивільним кодексом України / А.М. Ісаєв // Державне будівництво та місцеве самоврядування. - 2013. - Вип. 26. - С.150-158.
15. Ключова Є.М. Особливості договору пожертви за Цивільним кодексом України / Є.М. Ключова // Університетські наукові записки. - 2008. - № 4(28). - С.156-158.
16. Кубара У.М. Обмеження речових прав на підставі договорів про передання майна у власність / У.М. Кубара // Часопис Київського університету права. - 2013. - № 2. - С.192-196.
17. Кузьмич О. Особливості правового регулювання договору дарування з обов'язком обдаровуваного на користь третьої особи / О. Кузьмич // Юридична Україна. - 2011. - № 6. - С.68-72.
18. Кузьмич О. Проблеми правового регулювання договору дарування з обов'язком обдаровуваного на користь третьої особи / О. Кузьмич // Юридична Україна. - 2011. - № 8. - С.61-65.
19. Новікова В.В. Безоплатні договори у цивільному праві України / В.В. Новікова. - Х.: Ксилон, 2009. - 137с.
20. Яворська О. Особливості дарування як способу безвідплатного передання майна у власність / О. Яворська // Вісник Львівського університету. - 2008. - Вип. 46. - С.135-143.

Рекомендована література та нормативно-правові акти

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року зі змінами та доповненнями // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - №№ 40-44. - Ст. 356 із змінами станом на 11.06.2016 року.
2. Про захист прав споживачів: Закон України в редакції від 01.12.2005 року // Офіційний вісник України. - 2006. - № 1-2. - Ст. 1 із змінами станом на 01.01.2016 року.
3. Про благодійну діяльність та благодійні організації: Закон України від 05.07.2012 року № 5073-VI // Відомості Верховної Ради. - 2013. - № 25. - Ст. 252 із змінами станом на 26.09.2014 року.
4. Договір дарування: роз'яснення Міністерства юстиції України від 16.03.2011 року [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/n0021323-11>.
5. Збірник постанов Пленуму Верховного Суду України з цивільних справ (1972-2012 роки): станом на 01.11.2012 року / упоряд.: В.І. Борисова, І.П. Жигалкін, О.Н. Сибіга, П.В. Хотенець. - Х.: Право, 2012. - 376с.
6. Вавженчук С.Я. Договірне право: Навч. посіб. / С.Я. Вавженчук. - К.: КНЕУ, 2011. - 584с.
7. Договірне право України. Особлива частина: навч. посіб. / Т.В. Бондар, О.В. Дзера, Н.С. Кузнецова та ін.: за ред. О.В. Дзери. - К.: Юрінком Інтер, 2009. - 1200с.
8. Договір як універсальна правова конструкція: монографія / А.П. Гетьман, В.І. Борисова, О.П. Євсєєв та ін.; за ред. А.П. Гетьмана, В.І. Борисової. - Х.: Право, 2012. - 432с.

9. Науково-практичний коментар до цивільного законодавства України: у 2-х т. / Відп. ред. В.Г. Ротань. - Т.2. - 2-ге вид. - Х.: Фактор, 2010. - 784с.
10. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: У 2 т., - 4-те вид., перероб. і доп. / За відповід. ред. О.В. Дзери (кер. авт. кол.), Н.С. Кузнецової, В.В. Луця. - К.: Юрінком Інтер, 2013. - 1952с.
11. Цивільне право України: підручник. Особлива частина / За заг. ред. д.ю.н., проф. Р.Б. Шишки. - К.: Вид. Ліра - К, 2015. - 1024с.
12. Цивільне право: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. Г.Б. Яновицької, В.О. Кучера. - Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2011. - 468с.
13. Цивільне право України: навч. посібник / Ю.В. Білоусов [та ін.]; ред. Р.О. Стефанчук. - К.: Правова єдність, 2009. - 536с.
14. Цивільне право України: Особлива частина: в 2 т.: 3-тє вид., перероб. і доп. / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової. - К.: Юрінком Інтер, 2010. - 1176с.
15. Цивільне право: підручник: у 2 т. / В.І. Борисова (керівник авт. колективу), Л.М. Баранова, Т.І. Бегова та ін.; за ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. - Х.: Право. - 2011. - Т.2. - 816с.

Судова практика

1. Про визнання договору дарування недійсним: Ухвала судової палати у цивільних справах Верховного Суду України від 18 серпня 2010 справа № 6-13122св09 [Електронний ресурс] режим доступу: <http://www.scourt.gov.ua>.
2. Про визнання договору дарування недійсним: Постанова судової палати у цивільних справах Верховного Суду України від 23 жовтня 2013 року справа № 6-109цс13 [Електронний ресурс] режим доступу: <http://www.scourt.gov.ua>.
3. Про визнання договору дарування недійсним: Постанова судової палати у цивільних справах Верховного Суду України від 4 червня 2014 року справа 6-60цс14 [Електронний ресурс] режим доступу: <http://www.scourt.gov.ua>.
4. Про визнання договору дарування недійсним та про поновлення права власності на квартиру: Постанова судової палати у цивільних справах Верховного Суду України від 21 жовтня 2015 року справа № 6-202цс15 [Електронний ресурс] режим доступу: <http://www.scourt.gov.ua>.

Семінарське заняття 4. Договір довічного утримання (догляду)

Теоретичні питання

1. Поняття та елементи договору довічного утримання (догляду)
2. Права та обов'язки сторін за договором довічного утримання (догляду)
3. Припинення договору довічного утримання (догляду)

Теми для написання рефератів

1. Відмінність договору довічного утримання (догляду) від інших цивільно-правових договорів про передачу майна у власність.
2. Відмінність договору довічного утримання (догляду) від договору ренти.
3. Підстави та наслідки розірвання договору довічного утримання (догляду).

Ситуаційні задачі

Задача № 1

Черевченко і Берестова уклали нотаріально завірений договір про те, що Берестова бере на довічне утримання Черевченка, а останній передає половину будинку, в другій половині якого проживає на правах власників сім'я Хом'яків. Берестова в половину будинку, яка належала Черевченку, поселила квартирантів. Через 2 роки після укладення договору довічного утримання з вини несправного пічного опалення будинок згорів настільки, що його відновлення вимагає значних затрат. Посилаючись на тяжкий матеріальний стан, Берестова відмовилась від подальшого утримання Черевченка.

Вирішити питання по суті.

Задача № 2

В 2010 році Кулик уклала письмовий договір із своєю племінницею Симоненко про те, що Симоненко кожного місяця буде виплачувати непрацездатній Кулик 1300 грн., а Кулик не буде укладати ніяких правочинів щодо свого майна.

У 2011 році Симоненко дізналася, що Кулик уклала договір довічного утримання з Майбородою, за яким двоповерховий будинок Кулик перейшов у власність Майбороди.

Симоненко зажадала від Кулик розірвати договір довічного утримання, оскільки він суперечить раніше укладеному між ними правочину.

Чи відповідає вимогам діючого законодавства правочин між Симоненко і Кулик?

Чи може Кулик розірвати договір довічного утримання ?

Задача № 3

Непрацездатний Царенко уклав договір довічного утримання з Хижняком, за яким Хижняк зобов'язувався надати кімнату для проживання Царенку у своїй квартирі.

Через деякий час Хижняк вирішив поселити у будинок Царенка квартирантів. Царенко заперечував проти цього, мотивуючи тим, що Хижняк матиме право розпоряджатись будинком після його смерті, і вимагав розірвання договору довічного утримання.

Які права на будинок Царенка виникли у Хижняка в зв'язку з укладенням договору довічного утримання?

За яких умов може бути розірвано договір довічного утримання ?

Чи має право Хижняк поселити квартирантів у вказаний будинок і чи може вимагати Царенко розірвання договору довічного утримання?

Задача № 4

Громадянка Пугачова, за договором довічного утримання передала належну їй трикімнатну квартиру у власність Колобкову. Відповідно до договору Пугачова повинна була проживати в ізольованій кімнаті і забезпечуватися харчуванням, одягом і доглядом у випадку її захворювання. Приймавши власність, Колобков без узгодження з Пугачовою став здавати дві кімнати студентам з Африки за високу плату. Через п'ять років квартира мала запущений вид: стеля і стіни почорніли, шпалери місцями відійшли від стін і обірвалися, а паркет зіпсувався місцями від колись пролитої води. Пугачова зажадала від Колобкова зробити ремонт квартири, але він відмовився. Тоді Пугачова подала на нього в суд позов з вимогою про розірвання договору.

Вирішіть справу по суті.

Задача № 5

Непрацездатний Марченко передав у власність Бондаренко будинок, який належав йому на праві приватної власності. Бондаренко зобов'язалася довічно утримувати Марченка, виходячи з вартості утримання - 1200 грн. в місяць. Через рік Бондаренко звернулася до суду з позовом про визнання договору недійсним, посилаючись на те, що Марченко відмовляється від нотаріального посвідчення договору, це її не задовольняє, тому що вона має намір подарувати цей будинок сину. Бондаренко також просила суд стягнути з Марченка 14400 грн. - вартість його утримання за рік. Суд позов задовольнив в частині визнання договору недійсним, а в стягненні з Марченка 14400 грн. відмовив.

Правомірне чи ні рішення суду?

Задача № 6

Стеженко, будучи непрацездатним за віком, передав у власність Власенку свій будинок, взамін чого Власенко зобов'язався надавати Стеженку довічне матеріальне забезпечення в натурі у вигляді житла в переданому будинку, догляду і необхідної допомоги. Через 3 роки Власенко помер, а його дружина та син відмовилися виконувати зобов'язання по утриманню Стежинка, пояснивши свою відмову тим, що після смерті Власенка його обов'язки припинились.

Стеженко звернувся до суду з позовом, в якому просив зобов'язати дружину Власенка виконувати всі обов'язки, що впливали з передачі будинку Власенку.

Яке рішення повинен винести суд?

Література для реферування

1. Аномалії в цивільному праві України: Навч.-практ. посібник. - 2-ге вид., перероб. та доп. / за заг. ред. Р.А. Майданика. - К.: Юстініан, 2010. - 1008с.

2. Антошкіна В.К. Договори довічного утримання за участю подружжя / В.К. Антошкіна // Право України. - 2008. - № 1. - С. 119-124.
3. Апанасюк М.П. Види договору ренти / М.П. Апанасюк // Інформація і право. - 2014. - № 1(10). - С.123-130.
4. Апанасюк М.П. Коло учасників договору ренти / М.П. Апанасюк // Юрист України. - 2012. - № 4. - С.43-47.
5. Апанасюк М.П. Юридичні особливості договору ренти / М.П. Апанасюк // Бюлетень Міністерства юстиції України. - 2011. - № 12. - С.40-45.
6. Долинська М.С. Особливості нотаріального посвідчення договору довічного утримання (догляду) / М.С. Долинська // Актуальні проблеми держави і права. - 2012. - Вип. 64. - С. 318-324.
7. Заверуха Т.М. Особливості натуральної форми виявлення відплатності договору ренти / Т.М. Заверуха // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. - 2014. - № 12. - Том.2. - С.42-45.
8. Кубара У.М. Обмеження речових прав на підставі договорів про передання майна у власність / У.М. Кубара // Часопис Київського університету права. - 2013. - № 2. - С.192-196.
9. Курило Т.В. Відмежування спадкового договору від суміжних договірних конструкцій у цивільному праві / Т.В. Курило. - Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. - 2015. - № 16 том 2. - С.12-14.
10. Лаптош М.В. Договір довічного утримання: питання теорії / М.В. Лаптош, А.О. Куртакова // Трипільська цивілізація. - 2012. - № 8(11). - С.58-62.
11. Новікова В.В. Передача майна за договором ренти за плату та безплатно: визначення понять / В.В. Новікова // Вісник господарського судочинства. - 2006. - № 2. - С.213-218.
12. Озернюк Г.В. Історичні витоки рентних правовідносин / Г.В. Озернюк // Право і суспільство. - 2010. - № 3. - С.78-84.
13. Озернюк Г.В. Порядок укладення рентних договорів / Г.В. Озернюк // Актуальні проблеми держави і права. - 2010. - Вип. 56. - С.331-338.
14. Озернюк Г.В. Проблеми та перспективи розвитку законодавства щодо рентних договорів / Г.В. Озернюк // Правова держава. - 2010. - Вип.12. - С.108-114.
15. Озернюк Г.В. Рентні договори в системі цивільно-правових договорів / Г.В. Озернюк // Актуальні проблеми політики. - 2010. - Вип. 39. - С.681-689.
16. Озернюк Г.В. Роль і місце договору ренти в цивільному праві України / Г.В. Озернюк // Актуальні проблеми політики. - 2008. - Вип. 33. - С.103-106.
17. Пучковська І.Й. Щодо загальної характеристики договору довічного утримання (догляду) / І.Й. Пучковська // Проблеми законності. - 2009. - № 105. - С. 49-56.

18. Розгон О.В. Теоретичні та практичні аспекти виконання договору довічного утримання / О.В. Розгон // Юридичний науковий електронний журнал. - 2016. - № 2. - С.35-38.
19. Тімуш І.С. Поняття та правова природа ризикових договорів у цивільному праві / І.С. Тімуш // Науковий вісник Ужгородського національного університету. - 2013. - Вип. 21. - Частина II. - Том 1. - С.282-285.
20. Ткаченко М.В. Історія розвитку договору довічного утримання / М.В. Ткаченко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. - 2015. - Вип. 35 частина 1 том 2. - С.29-32.
21. Яворська О. Особливості передання майна у власність за договорами ренти / О. Яворська // Підприємництво, господарство і право. - 2008. - № 9. - С.72-76.
22. Яворська О.С. Договір довічного утримання: проблеми теорії та практики застосування / О.С. Яворська // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. - 2009. - № 3. - С.124-135.
23. Яворська О.С. Договірні зобов'язання про передання майна у власність: цивільно-правові аспекти: монографія / О.С. Яворська. - Тернопіль: Підручники і посібники, 2009. - 384с.
24. Яворська О.С. Реальні договори в цивільному праві України / О. Яворська // Актуальні проблеми держави і права. - 2013. - Вип. 70. - С.169-175.
25. Яворська О.С. Розірвання договору довічного утримання (догляду) / О.С. Яворська // Університетські наукові записки. - 2014. - № 2(50). - С.130-136.

Рекомендована література та нормативно-правові акти

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року зі змінами та доповненнями // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - №№ 40-44. - Ст. 356 із змінами станом на 11.06.2016 року.
2. Особливості посвідчення договору довічного утримання (догляду): роз'яснення Міністерства юстиції України, Департаменту нотаріату, фінансового моніторингу юридичних послуг та реєстрації адвокатських об'єднань від 01.04.2011 року [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/n0023323-11>.
3. Збірник постанов Пленуму Верховного Суду України з цивільних справ (1972-2012 роки): станом на 01.11.2012 року / упоряд.: В.І. Борисова, І.П. Жигалкін, О.Н. Сибіга, П.В. Хотенець. - Х.: Право, 2012. - 376с.
4. Вавженчук С.Я. Договірне право: Навч. посіб. / С.Я. Вавженчук. - К.: КНЕУ, 2011. - 584с.
5. Договірне право України. Особлива частина: навч. посіб. / Т.В. Бондар, О.В. Дзера, Н.С. Кузнецова та ін.; за ред. О.В. Дзери. - К.: Юрінком Інтер, 2009. - 1200с.
6. Договір як універсальна правова конструкція: монографія / А.П. Гетьман, В.І. Борисова, О.П. Євсєєв та ін.; за ред. А.П. Гетьмана, В.І. Борисової. - Х.: Право, 2012. - 432с.

7. Науково-практичний коментар до цивільного законодавства України: у 2-х т. / Відп. ред. В.Г. Ротань. - Т.2. - 2-ге вид. - Х.: Фактор, 2010. - 784с.
8. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: У 2 т., - 4-те вид., перероб. і доп. / За відповід. ред. О.В. Дзери (кер. авт. кол.), Н.С. Кузнецової, В.В. Луця. - К.: Юрінком Інтер, 2013. - 1952с.
9. Цивільне право України: підручник. Особлива частина / За заг. ред. д.ю.н., проф. Р.Б. Шишки. - К.: Вид. Ліра - К, 2015. - 1024с.
10. Цивільне право: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. Г.Б. Яновицької, В.О.Кучера. - Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2011. - 468с.
11. Цивільне право України: навч. посібник / Ю.В. Білоусов [та ін.]; ред. Р.О. Стефанчук. - К.: Правова єдність, 2009. - 536с.
12. Цивільне право України: Особлива частина: в 2 т.: 3-тє вид., перероб. і доп. / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової. - К.: Юрінком Інтер, 2010. - 1176с.
13. Цивільне право: підручник: у 2 т. / В.І. Борисова (керівник авт. колективу), Л.М. Баранова, Т.І. Бегова та ін.; за ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. - Х.: Право. - 2011. - Т.2. - 816с.

Судова практика

1. Про розірвання договору довічного утримання: Постанова судової палати у цивільних справах Верховного Суду України від 25 грудня 2013 року справа № 6-142ц13 [Електронний ресурс] режим доступу: <http://www.scourt.gov.ua>.

Семінарське заняття 5. Загальні положення про договір найму (оренди). Окремі види договору найму (оренди)

Теоретичні питання

1. Поняття та загальна характеристика договору найму (оренди)
2. Права та обов'язки сторін за договором найму (оренди)
3. Припинення договору найму (оренди)
4. Договір прокату
5. Договір найму (оренди) будівлі або іншої капітальної споруди
6. Договір найму (оренди) транспортного засобу

Теми для написання рефератів

1. Особливості оренди державного та комунального майна.
2. Правовий статус піднаймача за договором найму.
3. Правові наслідки припинення або розірвання договору найму (оренди) земельної ділянки.
4. Особливості найму транспортного засобу з екіпажем, який його обслуговує.
5. Особливості укладання договору найму (оренди) повітряних та морських суден.

6. Поняття, значення та сфера застосування договору лізингу.
7. Зміна умов та розірвання договору лізингу.

Ситуаційні задачі

Задача № 1

3 січня 2004 року Селезньова домовилася з Іванівською про те, що остання надає їй в користування арфу строком на 6 місяців. Після спливу цього строку Іванівська не вимагала від Селезньової повернення арфи і Селезньова продовжувала нею користуватися. Плата за арфу вносилася нею щомісячно. 5 вересня 2008 року. Квартиру Селезньової з вини її сусіда було залито водою, арфа була пошкоджена. Іванівська звернулася з позовом до Селезньової, в якому вимагала стягнути вартість арфи. Селезньова заперечувала проти позову, посилаючись на те, що її вини у пошкодженні арфи немає, тому вона не повинна нести відповідальність за її пошкодження.

Ваша думка з цього приводу?

Задача № 2

Шульгін здав Мілюкову в суборенду на один рік склад, орендований ним у Романова на півроку для зберігання будівельних матеріалів. Мілюков встановив в складському приміщенні швейні машини і організував пошиття пальто на продаж. Дізнавшись про це, Романов зажадав від Шульгіна дострокового розірвання договору оренди і в рахунок відшкодування збитків - орендну плату за весь термін оренди, вказаний в договорі.

Чи законні дії орендаря Шульгіна і орендодавця Романова?

Як повинен вчинити суборендар Мілюков?

Задача № 3

Акціонерне товариство «Агробуд» передало в найм акціонерному товариству «Трест 12» бетонозмішувач строком на 5 років. Із згоди наймодавця наймач передав бетонозмішувач у піднайм товариству з обмеженою відповідальністю «Зоря» строком на 3 роки. Через 6 місяців «Агробуд» і «Трест 12» вирішили розірвати договір найму за згодою сторін. Відповідно вони зажадали повернення бетонозмішувача від ТОВ «Зоря». Останнє відмовилося повернути відповідний об'єкт, посилаючись на укладений договір піднайму строк якого ще не закінчився.

Вирішіть справу. Чи зміниться рішення, якщо:

1) договір найму був розірваний в зв'язку з несплатою наймачем плати за найм?

2) бетонозмішувач був зданий в піднайм без згоди наймодавця?

Задача № 4

Одна комерційна організація передала іншій в оплатне користування будівельний кран. При передачі кран явних дефектів не мав, однак з договору випливало, що кран вже до цього використовувався. У процесі експлуатації

кран упав і пошкодив шість легкових автомобілів, що знаходились на стоянці. Причиною аварії стали зношені механізми крану, а також порушення кранівником правил техніки безпеки. Наймач відшкодував заподіяну володільцям автомобілів шкоду і в свою чергу вимагав у наймодавця відповідної компенсації.

Наймодавець заперечував проти цього, посилаючись на наявність вини наймача, яка виключає його відповідальність. До того ж на думку наймодавця, оскільки в договорі найму не був визначений розмір плати за найм, його взагалі слід визнати неукладеним або застосувати правила про договір позички.

Вирішіть справу.

Чи зміниться рішення, якщо в договорі найму взагалі не було зазначено про якість крану?

Задача № 5

Підприємець Усатов уклав договір оренди порожнього гаража під склад товарів з Хвостовим. Орендна плата була внесена до передачі об'єкта договору. У призначений день Хвостов гараж не передав, оскільки виїхав в тривале відрядження. Усатов зазнав великих збитків, розміщуючи поставлену партію товару по різних торгових місцях. Після повернення Хвостова з відрядження Усатов зажадав від нього відшкодування збитків, заподіяних невиконанням ним умов договору оренди.

Чи правомірна вимога Усатова до Хвостова?

Чи має право Усатов не платити орендну плату за період з моменту укладення договору оренди до моменту фактичної передачі йому гаража Хвостовим?

Задача № 6

Третяків за договором оренди споруди зобов'язався передати в користування підприємцю Бергеру човнову пристань, що знаходиться біля берега річки, для влаштування прокату човнів. Договір склали і підписали строком на шість місяців. Під час передачі човнової пристані за передавальним актом Бергер раптово помер.

Чи обов'язково складати передавальний акт, якщо складений і підписаний договір оренди човнової пристані?

Чи має право спадкоємець померлого Бергера закінчити приймання човнової пристані за передавальним актом і стати орендарем?

Задача № 7

Смородкін за договором оренди будівлі передав у користування підприємцю Коротичу будівлю строком на п'ять років для використання в якості контори. У договорі сторони вказали, що капітальний ремонт будівлі здійснюється за рахунок коштів орендаря. Через три роки після укладення договору оренди будівлі Смородкін продав земельну ділянку, на якій знаходилась орендована Коротичем будівля, а також і саму цю будівлю. А через один рік після цього тяжко захворів і помер.

Чи має право Коротич вимагати від спадкоємця померлого Смородкіна оплати ним капітального ремонту будівлі після закінчення терміну дії оренди?

Як впливає на право Коротича на земельну ділянку, зайняту орендованою будівлею, зміна власника земельної ділянки?

Чи має право спадкоємець Смородкіна, як новий власник будівлі, розірвати договір оренди з Коротичем?

Задача № 8

Зайцев Ігор 16 років, студент коледжу, в липні взяв напрокат на човновій станції човен вартістю 10000 грн. В установлений час Зайцев човен не повернув, пояснив, що його в нього украли, коли він купався. Завідувач човною станцією звернувся до юрисконсульта за роз'ясненням, чи буде Зайцев нести майнову відповідальність, якщо з'ясується, що у нього човна немає.

Яку відповідь повинен надати юрисконсульт?

Задача № 9

Руденко уклав з Косенко договір майнового найму, відповідно до якого Косенко передав Руденко свій гараж для користування. Договір було укладено на 3 роки. Руденко орендував гараж для утримання у ньому своєї автомашини. Для цієї мети він відповідним чином дообладнав гараж, утепливши його. Через 1 рік Косенко продав будинок разом із гаражем Гребеневу. Гребнев став вимагати від Руденка, щоб він негайно звільнив гараж, тому що гараж потрібен йому самому. Руденко відмовився звільнити гараж і став вимагати від Гребнева відшкодування витрат на переобладнання гаража у сумі 2000 грн. Гребнев відмовився відшкодувати витрати.

Яким чином необхідно вирішити спір?

Література для реферування

1. Болокан І.В. До питання про предмет та цивільно-правову характеристику договору прокату / І.В. Болокан // Науковий вісник Херсонського державного університету. - 2014. - Вип. 2. - Том 2. - С.13-17.
2. Бойко Н.М. Зобов'язання, що виникають із договору прокату / Н.М. Бойко // Порівняльно-аналітичне право. - 2014. - № 8. - С.60-63.
3. Договір оренди державного та комунального нерухомого майна [Текст]: монографія / Ю.О. Серебрякова, М.Л. Шелухін; Донецький юридичний ін-т, Луганський державний ун-т внутрішніх справ ім. Е.О. Дідоренка. - Донецьк: НОУЛІДЖ, 2010. - 183с.
4. Дякович М.М., Тарасенко Л.Л. Припинення договору найму (оренди) та його правові наслідки / М.М. Дякович, Л.Л. Тарасенко // Адвокат. - 2012. - № 5(140). - С.21-26.
5. Калаур І.Р. Договірні зобов'язання з передання майна у користування: проблеми теорії і практики: монографія / І.Р. Калаур. - Тернопіль, 2014. - 424с.

6. Калаур І.Р. Поняття договору найму у Стародавньому Римі та актах кодифікації цивільного законодавства на українських землях / І.Р. Калаур // Часопис Академії адвокатури України. - 2013. - № 3. - С. 1-7.
7. Калаур І.Р. Правові наслідки невиконання наймачем обов'язку вносити плату за користування майном / І.Р. Калаур // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. - 2014. - № 10-2. - том 1. - С.175-178.
8. Калаур І.Р. Правові наслідки порушення наймачем обов'язку щодо користування річчю, переданою у найм / І.Р. Калаур // Науковий вісник Ужгородського національного університету. - 2013. - Вип. 22. - Частина 1. - Том 1. - С.151-154.
9. Карпечкін Т.П. Договір фінансового лізингу: поняття та основні елементи / Т.П. Карпечкін // Актуальні проблеми держави і права. - 2008. - Вип. 38. - С.204-208.
10. Ментух Н. Види учасників лізингової діяльності та їх особливості / Н. Ментух // Підприємництво, господарство і право. - 2010. - № 1. - С.84-87.
11. Миньо М.М. Види договору найму за римським правом / М.М. Миньо // Науковий вісник Ужгородського національного університету. - 2012. - Вип. 19. - Том 2. - С.90-91.
12. Миньо М.М. Застосування термінів «найм» і «оренда» в римському приватному праві, їх рецепція та вживання в Україні / М.М. Миньо // Вісник Львівського університету. - 2013. - Вип. 58. - С.88-94.
13. Мірошніченко А.М., Попов Ю.Ю. Зобов'язальне право найму (оренди) та інше використання чужих земельних ділянок від імені володільця у зобов'язальних відносинах / А.М. Мірошніченко, Ю.Ю. Попов // Вісник Вищої ради юстиції. - 2012. - № 4(12). - С.78-89.
14. Паскевич Ю.В. Правова природа договору найму (оренди) / Ю.В. Паскевич // Науковий вісник Ужгородського національного університету. - 2013. - Вип. 22. - Частина 1. - Том 1. - С.197-200.
15. Паскевич Ю.В. Припинення договору найму (оренди): окремі теоретичні аспекти / Ю.В. Паскевич // Юридичний вісник. - 2013. - № 3(28). - С. 92-96.
16. Рязанова Н. Технологія лізингу: монографія / Н. Рязанова, Р. Іваненко, В. Різник, К. Отче наш, Л. Стасюк, С. Подруцький, Т. Гордієнко, А. Коваленко, Л. Старосільська, І. Сухава; ред.: Г.Т. Сенькович. - К.: Гопак, 2010. - 319с.
17. Самчук-Колодяжна З.Ф. Особливості договорів відчуження та передачі в найм (оренду) земельних ділянок: цивільно-правовий аспект / З. Самчук-Колодяжна // Науковий вісник Ужгородського національного університету. - 2013. - Вип. 21. - Частина II. - Том 1. - С.269-272.
18. Семенова А.П. Цивільно-правова кваліфікація договору прокату транспортного засобу / А.П. Семенова // Право і безпека. - 2012. - № 4(46). - С.295-299.

19. Семенова А.П. Співвідношення договору прокату транспортного засобу та договору перевезення / А.П. Семенова // Форум права. - 2013. - № 3. - С.567-570.
20. Спасибо-Фатєєва І.В. Відчуження права оренди / І.В. Спасибо-Фатєєва // Вісник Академії правових наук України. - 2010. - № 4(63). - С.118-127.
21. Тарасенко Л.Л. Договір найму (фрахтування) морського судна // Л.Л. Тарасенко // Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України: Збірник наукових статей. Випуск 30. - Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2012. - С.123-135.
22. Тарасенко Л.Л. Особливості договору найму залізничних транспортних засобів / Л.Л. Тарасенко // Адвокат. - 2011. - № 12. - С.38-42.
23. Тарасенко Л.Л. Особливості договору найму морського судна / Л.Л. Тарасенко // Часопис Академії адвокатури України. - 2011. - № 3(12). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://archive.nbu.gov.ua/e-journals/Chaau/2011-3/11tlnms.pdf>.
24. Тарасенко Л.Л. Особливості договору найму повітряного судна / Л.Л. Тарасенко // Форум права. - 2011. - № 3. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2011-3/11tlnpc.pdf>.
25. Тарасенко Л.Л. Передання транспортного засобу в користування за договором найму транспортного засобу / Л.Л. Тарасенко // Форум права. - 2010. - № 2. - С.497-501.
26. Тарасенко Л.Л. Порівняльно-правовий аналіз договорів найму та прокату автомобіля / Л.Л. Тарасенко // Університетські наукові записки. - 2009. - № 2(30). - С.89-93.
27. Тарасенко Л.Л. Права та обов'язки сторін за договором прокату автомобіля / Л.Л. Тарасенко // Часопис Академії адвокатури України. - 2012. - № 3(16). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Chaau/2012-3/12tlldpa.pdf>.
28. Тарасенко Л.Л. Правова природа договору фрахтування / Л.Л. Тарасенко // Актуальні проблеми цивільного, житлового та сімейного законодавства: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 90-річчю з дня народження д.ю.н., проф. В.П. Маслова, 16 березня 2012 року / [Ред. кол.: В.І. Борисова]; Національна юридична академія ім. Я. Мудрого. - Х.: Право, 2012. - С.429-432.
29. Тарасенко Л.Л. Правове регулювання та особливості договору прокату транспортного засобу / Л.Л. Тарасенко // Форум права. - 2012. - № 2. [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2012-2/12tllptz.pdf.
30. Тарасенко Л.Л. Предмет договору найму (оренди) транспортного засобу / Л.Л. Тарасенко // Адвокат. - 2013. - № 1. - С.37-40.
31. Тарасенко Л.Л. Форма договору найму (оренди) транспортного засобу за участю фізичної особи / Л.Л. Тарасенко // Часопис Академії адвокатури України. - 2010. - № 2(7). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Chaau/2010-2/10tllluf.pdf>

32. Тарасенко Л.Л. Форма договору найму (оренди) транспортного засобу / Л.Л. Тарасенко // Адвокат. - 2012. - № 12. - С.40-43.
33. Федорончук А.В. Порядок укладення договору прокату / А.В. Федорончук // Юридичний науковий електронний журнал. - 2015. - № 5. - С.74-77.
34. Федорончук А.В. Правова природа та законодавче регулювання відносин за договором прокату / А.В. Федорончук // Науковий вісник Ужгородського національного університету. - 2012. - Вип. 19. - Том 2. - С.138-142.
35. Федорончук А.В. Строк договору прокату / А.В. Федорончук // Науковий вісник Херсонського державного університету. - 2015. - Вип. 1. - Том 1. - С.206-209.
36. Чуркін І.А. Особливості укладення договору найму (оренди) автомобільного транспортного засобу без екіпажу / І.А. Чуркін // Юридичний науковий електронний журнал. - 2015. - № 2. - С.94-97.

Рекомендована література та нормативно-правові акти

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року зі змінами та доповненнями // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - №№ 40-44. - Ст. 356 із змінами станом на 11.06.2016 року.
2. Повітряний кодекс України від 19 травня 2011 року № 3393-VI // Відомості Верховної Ради України. - 2011. - № 48-49. - Ст. 536 із змінами станом на 28.12.2015 року.
3. Кодекс торговельного мореплавства від 23 травня 1995 року № 176/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. - 1995. - №№ 47-52. - Ст. 349 із змінами станом на 11.08.2013 року.
4. Про автомобільний транспорт: Закон України від 05.04.2001 року № 2344-III // Відомості Верховної Ради України. - 2001. - № 22. - Ст. 105 із змінами станом на 28.12.2015 року.
5. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закон України в редакції від 01.07.2004 року № 1952-IV // Відомості Верховної Ради України. - 2004. - № 51. - Ст. 553 із змінами станом на 01.01.2016 року.
6. Про захист прав споживачів: Закон України в редакції від 01.12.2005 року // Офіційний вісник України. - 2006. - № 1-2. - Ст. 1 із змінами станом на 01.01.2016 року.
7. Про оренду державного та комунального майна: Закон України від 10.04.1992 року № 2269-XII // Відомості Верховної Ради України. - 1992. - № 30. - Ст. 416 із змінами станом на 24.05.2016 року.
8. Про оренду землі: Закон України від 06.10.1998 року № 161-XIV // Відомості Верховної Ради України. - 1998. - № 46-47. - Ст. 280 із змінами станом на 20.12.2015 року.
9. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні: Закон України від 12.07.2001 року № 2658-III // Відомості

- Верховної Ради України. - 2001. - № 47. - Ст. 251 із змінами станом на 16.01.2016 року.
10. Про фінансовий лізинг: Закон України в редакції від 16.01.2004 року // Відомості Верховної Ради України. - 2004. - № 15. - Ст. 231.
  11. Національний стандарт № 1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав» затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 10.09.2003 року № 1440 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1440-2003-п>.
  12. Методика визначення мінімальної суми орендного платежу за нерухоме майно фізичних осіб затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 29.12.2010 року № 1253 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1253-2010-п>.
  13. Положення про технічне обслуговування і ремонт дорожніх транспортних засобів автомобільного транспорту затверджене наказом Мінтрансу України 30.03.1998 року № 102 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0268-98>.
  14. Порядок надання у тимчасове користування громадянам предметів культурно-побутового призначення та господарського вжитку затверджений Наказом Укрсоюзсервісу № 46 від 16.12.1999 року в редакції від 21.04.2000 року [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0025-00>.
  15. Державний класифікатор будівель і споруд ДК 018-2000 затверджений наказом Держстандарту України від 17.08.2000 року № 507 в редакції станом на 27.03.2007 року [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.uazakon.com/big/text320/pg1.htm>.
  16. Збірник постанов Пленуму Верховного Суду України з цивільних справ (1972-2012 роки): станом на 01.11.2012 року / упоряд.: В.І. Борисова, І.П. Жигалкін, О.Н. Сибіга, П.В. Хотенець. - Х.: Право, 2012. - 376с.
  17. Вавженчук С.Я. Договірне право: Навч. посіб. / С.Я. Вавженчук. - К.: КНЕУ, 2011. - 584с.
  18. Договірне право України. Особлива частина: навч. посіб. / Т.В. Бондар, О.В. Дзера, Н.С. Кузнєцова та ін.: за ред. О.В. Дзери. - К.: Юрінком Інтер, 2009. - 1200с.
  19. Договір як універсальна правова конструкція: монографія / А.П. Гетьман, В.І. Борисова, О.П. Євсєєв та ін.; за ред. А.П. Гетьмана, В.І. Борисової. - Х.: Право, 2012. - 432с.
  20. Науково-практичний коментар до цивільного законодавства України: у 2-х т. / Відп. ред. В.Г. Ротань. - Т.2. - 2-ге вид. - Х.: Фактор, 2010. - 784с.
  21. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: У 2 т., - 4-те вид., перероб. і доп. / За відповід. ред. О.В. Дзери (кер. авт. кол.), Н.С. Кузнєцовой, В.В. Луця. - К.: Юрінком Інтер, 2013. - 1952с.
  22. Цивільне право України: підручник. Особлива частина / За заг. ред. д.ю.н., проф. Р.Б. Шишки. - К.: Вид. Ліра - К, 2015. - 1024с.

23. Цивільне право: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. Г.Б. Яновицької, В.О.Кучера. - Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2011. - 468с.
24. Цивільне право України: навч. посібник / Ю.В. Білоусов [та ін.]; ред. Р.О. Стефанчук. - К.: Правова єдність, 2009. - 536с.
25. Цивільне право України: Особлива частина: в 2 т.: 3-тє вид., перероб. і доп. / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової. - К.: Юрінком Інтер, 2010. - 1176с.
26. Цивільне право: підручник: у 2 т. / В.І. Борисова (керівник авт. колективу), Л.М. Баранова, Т.І. Бєгова та ін.; за ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. - Х.: Право. - 2011. - Т.2. - 816с.

Судова практика

1. Про деякі питання практики застосування законодавства про оренду (найм) майна: Постанова Пленуму Вищого господарського суду України від 29 травня 2013 року № 12 [Електронний ресурс] режим доступу: <http://www.usnan.org.ua>.
2. Про визнання договорів оренди земельних ділянок недійсними: Постанова судової палати у цивільних справах Верховного Суду України від 4 лютого 2015 року справа № 6-222цс14 [Електронний ресурс] режим доступу: <http://www.scourt.gov.ua>.

Семінарське заняття 6. Договір позички

Теоретичні питання

1. Поняття та загальна характеристика договору позички
2. Права та обов'язки сторін за договором позички
3. Припинення договору позички

Теми для написання рефератів

1. Особливості укладення та виконання договору позички.
2. Особливості суб'єктного складу договору позички.
3. Відмінність договору позички від договору найму (оренди).
4. Відмінність договору позички від договору позики.
5. Відмінність договору позички від договору зберігання.

Ситуаційні задачі

Задача № 1

Каравайкин, не вказавши недоліки електричної пили, за договором позички передав її Клейнману, що будував собі будинок. При розпилюванні дошок Клейнман виявив, що диск у пили викривлений і розпил виходить нерівномірним, а мотор працює з явним перевантаженням. З відома Каравайкина Клейнман змінив диск новим і виставив рахунок до оплати за ремонт електричної пили. Каравайкин відмовився оплатити рахунок,

мотивуючи це тим, що Клейнман і так користується електричною пилою безоплатно.

Хто має рацію: позичкодавець Каравайкин чи користувач Клейнман?

Задача № 2

Фермер Кришкін за договором позички передав фермеру Коневу в справному стані вантажівку для одноразового перевезення кавунів в кооперативний магазин. По дорозі назад мотор вантажівки заглох і Конев попросив водія машини, що зустрілася, за платню відбуксирувати вантажівку в господарство Кришкіна. Останній зажадав від Конєва за свої кошти полагодити вантажівку, а Конєв відмовився і зажадав від Кришкіна сплатити вартість доставки йому зламаной вантажівки.

Чи зобов'язаний Конєв полагодити вантажівку за свої кошти?

Чи зобов'язаний Кришкін оплатити вартість доставки йому зламаной вантажівки?

Задача № 3

Горбачова за договором позички передала Умалатовій - біженці з Кавказу, свою норкову шубу поносити взимку. Умалатова в цій шубі відправилася за покупками на речовий ринок. Там в натовпі їй шубу зіпсували, вирізавши значний шматок хутра. Горбачова вимагає від Умалатової оплати вартості не придатної до користування шуби, а Умалатова вважає, що вона не винна в псуванні шуби і платити відмовляється.

Як вирішити спір?

Задача № 4

Надія С., одягаючись для відвідин театру, попросила свою подругу по гуртожитку Світлану В. дати їй на один вечір золотий кулон на золотому ланцюжку. Та погодилася. Коли Надія С. повернулася з театру, то виявилось, що кулона з ланцюжком на ній немає. Коштовності були загублені. Надія С. запропонувала Світлані В. золоту обручку з коштовним каменем замість загублених речей. Але Світлана В. відмовилася і, пред'явивши Надії С. чеки, що збереглися у неї після покупки золотого кулона і золотого ланцюжка, вимагала сплатити їх вартість за цими чеками.

Вирішіть справу по суті.

Література для реферування

1. Бойко Н.М. Відмінність договору позички від договору зберігання / Н.М. Бойко // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. - 2013. - № 3. - С.117-125.
2. Бойко Н.М. Зміна умов договору позички, розірвання та припинення договору / Н.М. Бойко // Університетські наукові записки. - 2012. - № 3(43). - С.113-116.
3. Бойко Н.М. Особливості предмета договору позички / Н.М. Бойко // Часопис Національного університету «Острозька академія». - 2013. - № 1(7): [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2013/pdf>.

4. Бойко Н.М. Правові наслідки порушення умов договору позички / Н.М. Бойко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. - 2012. - Вип. 19. - Том 2. - С.17-19.
5. Гончаренко В. Безоплатні договори за цивільним законодавством України / В. Гончаренко // Юридичний вісник. - 2014. - № 1. - С.100-105.
6. Калаур І. Правова природа договору позички як підстави для виникнення права на безоплатне користування річчю / І. Калаур // Национальный юридический журнал: теория и практика. - 2014. - № 6(10). - С.127-131.
7. Калаур І.Р. Договірні зобов'язання з передання майна у користування: проблеми теорії і практики: монографія / І.Р. Калаур. - Тернопіль, 2014. - 424с.
8. Ночовкіна О.В. Безоплатний характер договору позички / О.В. Ночовкіна // Теорія і практика правознавства. - 2015. - № 1(7). [Електронний ресурс] режим доступу: <http://tlaw.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/06>.
9. Ночовкіна О.В. Договір позички за Цивільним кодексом України: Дис. к.ю.н. / О.В. Ночовкіна. - Х.: Нац. юридичний університет ім. Ярослава Мудрого. - 212с.
10. Парасюк М.В. Місце та роль позички у договірних відносинах / М.В. Парасюк // Митна справа. - 2011. - № 1(73). - С.94-96.

Рекомендована література та нормативно-правові акти

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року зі змінами та доповненнями // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - №№ 40-44. - Ст. 356 із змінами станом на 11.06.2016 року.
2. Про бібліотеки і бібліотечну справу: Закон України від 27 січня 1995 року № 32/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. - 1995. - № 7. - Ст. 45 в редакції станом на 25.02.2016 року.
3. Про благодійну діяльність та благодійні організації: Закон України від 5 липня 2012 року № 5073-VI // Відомості Верховної Ради України. - 2013. - № 25. - Ст. 252 в редакції станом на 26.09.2014 року.
4. Про свободу совісті та релігійні організації: Закон України від 23 квітня 1991 року № 987-XII // Відомості Верховної Ради України. - 1991. - № 25. - Ст. 283 в редакції станом на 01.01.2015 року.
5. Збірник постанов Пленуму Верховного Суду України з цивільних справ (1972-2012 роки): станом на 01.11.2012 року / упоряд.: В.І. Борисова, І.П. Жигалкін, О.Н. Сибіга, П.В. Хотенець. - Х.: Право, 2012. - 376с.
6. Вавженчук С.Я. Договірне право: Навч. посіб. / С.Я. Вавженчук. - К.: КНЕУ, 2011. - 584с.
7. Договірне право України. Особлива частина: навч. посіб. / Т.В. Бондар, О.В. Дзера, Н.С. Кузнецова та ін.: за ред. О.В. Дзери. - К.: Юрінком Інтер, 2009. - 1200с.
8. Договір як універсальна правова конструкція: монографія / А.П. Гетьман, В.І. Борисова, О.П. Євсєєв та ін.; за ред. А.П. Гетьмана, В.І. Борисової. - Х.: Право, 2012. - 432с.

9. Науково-практичний коментар до цивільного законодавства України: у 2-х т. / Відп. ред. В.Г. Ротань. - Т.2. - 2-ге вид. - Х.: Фактор, 2010. - 784с.
10. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: У 2 т., - 4-те вид., перероб. і доп. / За відповід. ред. О.В. Дзери (кер. авт. кол.), Н.С. Кузнецової, В.В. Луця. - К.: Юрінком Інтер, 2013. - 1952с.
11. Цивільне право України: підручник. Особлива частина / За заг. ред. д.ю.н., проф. Р.Б. Шишки. - К.: Вид. Ліра - К, 2015. - 1024с.
12. Цивільне право: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. Г.Б. Яновицької, В.О. Кучера. - Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2011. - 468с.
13. Цивільне право України: навч. посібник / Ю.В. Білоусов [та ін.]; ред. Р.О. Стефанчук. - К.: Правова єдність, 2009. - 536с.
14. Цивільне право України: Особлива частина: в 2 т.: 3-тє вид., перероб. і доп. / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової. - К.: Юрінком Інтер, 2010. - 1176с.
15. Цивільне право: підручник: у 2 т. / В.І. Борисова (керівник авт. колективу), Л.М. Баранова, Т.І. Бегова та ін.; за ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. - Х.: Право. - 2011. - Т.2. - 816с.

Семінарське заняття 7. Загальні положення про договір підряду. Окремі види договору підряду

Теоретичні питання

1. Поняття та елементи договору підряду
2. Права та обов'язки сторін за договором підряду
3. Правові наслідки неналежного виконання умов договору підряду
4. Поняття та особливості договору побутового підряду
5. Права та обов'язки сторін за договором побутового підряду
6. Правові наслідки неналежного виконання умов договору побутового підряду
7. Поняття та особливості договору будівельного підряду
8. Права та обов'язки сторін за договором будівельного підряду
9. Правові наслідки неналежного виконання умов договору будівельного підряду
10. Поняття та особливості договору на виконання науково-дослідних, дослідно-конструкторських та технологічних робіт

Теми для написання рефератів

1. Особливості суб'єктного складу договору підряду.
2. Співвідношення договору підряду та договору купівлі-продажу.
3. Співвідношення договору підряду та трудового договору.
4. Відповідальність підрядника та замовника за невиконання або неналежне виконання умов договору підряду.
5. Відмінність договору побутового підряду та договору будівельного підряду.

6. Цивільно-правова відповідальність за договором будівельного підяду.
7. Цивільно-правова відповідальність за договором на виконання науково-дослідних, дослідно-конструкторських та технологічних робіт.

Ситуаційні задачі

Задача № 1

Член садового товариства Моїсеєнко уклав із робітниками будівельної організації Смирновим, Возним і Акуловим договір, який назвали трудовою угодою. Відповідно до нього робітники зобов'язались у вільний від роботи час збудувати на садовій ділянці Моїсеєнка з його, і, частково, з їхнього матеріалу, дерев'яний будинок на цегляному фундаменті. Хто і які саме матеріали надає - обумовлено в додатку до договору. Строк закінчення робіт був встановлений 20 травня.

До 18 травня будівництво було майже завершено, залишилося виконати лише незначні роботи по фарбуванню. Однак у ніч з 18 на 19 травня від удару блискавки будівля згоріла, залишився лише фундамент. Робітники почали вимагати від Моїсеєнка відповідної оплати виконаної роботи, посилаючись на те, що укладений договір був трудовим, також вони зажадали відшкодування вартості наданих ними матеріалів, що загинули під час пожежі.

Моїсеєнко відмовився задовольнити вимоги робітників, оскільки виконану ними роботу він не приймав, а також відмовився відшкодувати і вартість матеріалів, тому що загинули вони не з його вини.

Яка правова сутність відносин, що виникли між Моїсеєнком і робітниками?

Чи є підстави для задоволення вимог робітників і для заперечень з боку Моїсеєнка?

Задача № 2

Голубков вирішив провести поточний ремонт своєї квартири в період літньої відпустки. З цією метою він уклав договір підяду з підприємцем Сологубом, який зобов'язався побілити стелю, переклеїти шпалери, пофарбувати вікна і двері. Ремонт повинен був проводитися з використанням матеріалів наданих Голубковим.

В ході роботи, при розведенні розчину для білення стелі, працівником Сологуба випадково був перекинутий бак. Розчин з бака вилився на підлогу. При цьому виявилися підмоченими рулони нових шпалер, які лежали на підлозі. Паркет після висихання пролитого розчину покоровився.

Голубков зажадав від Сологуба за свій рахунок купити нові шпалери і матеріали, що входять до складу білення, а також відремонтувати паркетну підлогу. Останній відмовився. Ремонт зупинився. До цього часу відпустка Голубкова закінчилася. Голубков подав позов до суду з вимогою про відшкодування збитків Сологубом, заподіяних неналежним виконанням ремонтних робіт, і відшкодування моральної шкоди в зв'язку з тим, що ним була використана відпустка на ремонт квартири, а мета не була досягнута.

Чи правомірною вимога Голубкова до Сологуба про відшкодування збитків і моральної шкоди?

Як обчислюватиметься ціна пошкодженого матеріалу Голубкова при винесенні рішення судом?

Яке рішення може винести суд?

Задача № 3

Дегтярьов домовився із знайомим майстром телеательє про установку в його телевізор дистанційного блоку і відповідної антени за винагороду. Всі необхідні матеріали були надані Дегтярьовим.

Після того, як всі роботи були виконані, майстер на прохання Дегтярьова став перевіряти телевізор. Телевізор працював добре, проте при включенні відеомагнітофона з'ясувалося, що на екран подається тільки чорно-біле зображення. Майстер сказав, що необхідно встановити в телевізор блок PAL, тоді зображення від відеомагнітофона стане кольоровим. Дегтярьов повідомив, що у нього є цей блок, і попросив встановити його в телевізор, а також підключити систему дистанційного керування.

Після виконання всіх робіт майстер знову включив телевізор, проте при цьому телевізор згорів. Як з'ясувалося згодом, блок дистанційного керування був несправний і при підключенні відбулося коротке замикання. Майстер встановив блок, переданий Дегтярьовим, без відповідної перевірки.

Дегтярьов відмовився сплатити майстру обумовлену винагороду і зажадав виправлення телевізора за рахунок майстра.

Майстер, у свою чергу, зажадав виплатити обумовлену винагороду та заперечував проти виправлення телевізора, вважаючи, що провина за псування телевізора лежить цілком на Дегтярьові, який надав несправний блок.

Хто правий в цій суперечці? Чи зміниться рішення, якщо буде встановлено, що несправний блок майстер одержав в запечатаному вигляді з пломбами ОТК заводу-виготовлювача?

Задача № 4

Підприємець Седов уклав з Борисовим договір на виконання робіт по ремонту квартири. Договором передбачалося, що Седов до 20 серпня зобов'язаний облицювати стіни ванної кімнати кахлем, відновити паркет, пофарбувати стелю і обклеїти стіни шпалерами. Всі роботи виконувалися з матеріалу замовника.

Седов доручив виконання всіх цих робіт товариству з обмеженою відповідальністю «Будівельник» за договором субпідряду. При здачі роботи 20 серпня з'ясувалося, що паркет настелений неякісно, є здуття, щілини, а кахельна плитка частково замінена на невідповідну за кольором. Борисов зажадав усунути недоліки в тижневий термін, а крім того, виплатити неустойку за неякісне виконання роботи. Седов заперечував проти сплати неустойки, оскільки в укладеному між ними договорі вона не передбачена. З приводу виправлення недоліків Седов рекомендував звернутися безпосередньо до товариства «Будівельник».

Яке рішення повинен винести суд? Чи зміниться рішення, якщо Седов доручив товариству «Будівельник» тільки облицювання ванної кімнати кахельною плиткою?

Задача № 5

Ромашенко уклав з громадянином Петричевим договір про будівництво сараю. В договорі зазначалося, що позов з приводу відхилення підрядчика від умов договору, що погіршує роботу, може бути пред'явлений протягом 2 років з дня прийняття роботи.

Правомірні чи ні умови такого договору?

Задача № 6

За договором побутового підряду Безневинна зшила в ательє демісезонне пальто з свого матеріалу. Через шість місяців після прийняття виконаного замовлення пальто розійшлося по швам і стало непридатним для використання. Постраждала зажадала від ательє розпороти пальто, зшите гнилими нитками, а потім зшити його наново новими міцними нитками. Ательє відмовилося виконати цю роботу безкоштовно.

Чи має право Безневинна вимагати від ательє безоплатного усунення недоліків, виявлених під час використання результату його роботи?

Чи визначений термін позовної давності для вимог, що пред'являються у зв'язку з неналежною якістю роботи, і який цей термін?

Задача № 7

Ательє індивідуального пошиття жіночого одягу зобов'язалося за ескізом Громової зшити для неї демісезонне пальто, а Громова зобов'язалася прийняти і оплатити цю роботу. Замовлення повинно було виконуватися з матеріалу, наданого Громовою, без примірки в прискореному порядку за п'ять днів. Ціна роботи - подвійна. Незвичність умов договору пояснювалася Громовою необхідністю швидкого від'їзду на тривалий термін до Німеччини.

Закрійниця Сисуєва, розкроюючи тканину, виявила по центру її пляму, яку при відпарюванні праскою видалити не вдалося. У зв'язку з цим Сисуєва прийняла рішення змінити фасон: замість розкльошаного пальто зшити пряме, оскільки дефект тканини не дозволяв виконати замовлення згідно з договором. Повідомити про своє рішення Громову Сисуєва не могла через відсутність телефону у замовниці, яка проживала за містом, а термін виконання замовлення переносити було не можна.

Який документ буде підтвердженням укладення даного договору і що повинно бути в ньому вказано?

Як буде визначена вартість матеріалу, наданого Громовою ательє для пошиття демісезонного пальто?

Чи мала право Сисуєва змінити фасон замовленого пальта без узгодження з Громовою?

Чи зобов'язана Громова прийняти пальто, зшите не за її ескізом?

Як повинна вчинити Сисуєва у випадку відмови Громової прийняти зшите нею пальто?

Які права у Громової на відшкодування понесених витрат і моральної шкоди?

Задача № 8

Салон чоловічого одягу «Добриня» зобов'язався Ліхрову зшити костюм «двійка». Робота повинна була виконуватися з матеріалу салону. Салон «Добриня» замість костюма «двійка» зшив костюм «трійка» і запропонував Ліхрову оплатити вартість не передбаченого договором жилета. Ліхров відмовився.

В який момент з метою захисту своїх інтересів (яких?) Віхров повинен оплатити вартість матеріалу салону «Добриня»?

Чи мав право Ліхров відмовитися від не замовленої роботи?

Як повинен вчинити салон «Добриня» при відмові Ліхрова прийняти і оплатити зшитий не передбачений договором жилет?

Задача № 9

Мешканка м. Біла Церква, пенсіонерка Дундарева, страждаючи викривленням ступенів ніг, замовила зимові чоботи в ортопедичній взуттєвій швацькій майстерні м. Києва, що належала підприємцю Васиному. При оформленні договору побутового підряду Дундарева вибрала за зразками необхідний матеріал, оплатила його вартість і роботу. У призначений термін замовлення виконано не було. Причиною невиконання замовлення в строк послужила відсутність кольору шкіри, вибраного Дундаревою. У повторно призначений термін чоботи були готові. Проте при примірці один чобіт виявився вузьким в підйомі правої ноги. До того ж при знятті правого чобота зламалася блискавка.

Дундарева зажадала від Васиного повторного виготовлення правого чобота з матеріалу такої ж якості як і лівий чобіт. Васин не погодився і запропонував розтягнути вузький чобіт, але Дундарева відмовилася, оскільки після розтяжки, чобіт, на її думку, буде неповноцінним. Дундарева в судовому порядку зажадала розірвання договору побутового підряду, який був укладений з Васином, а також повернення грошей, сплачених нею за сировину і роботу та відшкодування моральної шкоди, оскільки неодноразові поїздки до Києва для неї були виснажливими.

Чи правомірно була вимога Дундаревої до Васиного про повторне виготовлення правового чобота?

Чи могла вплинути розтяжка чобота на його якість, як це було заявлено Дундаревою?

Чи правомірна вимога Дундаревої до Васиного про відшкодування моральної шкоди?

Яке рішення може прийняти суд?

Задача № 10

Музикант Лащук І. 10 червня відбував із міста Дніпропетровська на гастролі в місто Харків. Йому необхідний був костюм, який він замовив із свого

матеріалу в ательє «Люкс». Вартість роботи встановлена в розмірі 355 грн., термін виготовлення призначений на 8 червня, а перша примірка на 2 червня.

Лащук з'явився на примірку вчасно, але йому стало відомо, що закрійник Дашков виконав роботу частково і захворів. Завідуючий ательє пояснив, що іншої особи, яка може замінити Дашкова немає. Після цього Лащук домовився з приватним майстром, який закінчив роботу вчасно, але призначив ціну в розмірі 410 грн.

Лащук І. звернувся до ательє з вимогою сплатити йому різницю між вартістю роботи у приватного та в ательє. Директор ательє відмовився задовольнити його вимоги, посилаючись на те, що Дашков приступив до роботи 6 червня і в нього була можливість закінчити роботу вчасно.

Як вирішити спір?

Задача № 11

Молокозавод уклав договір будівельного підряду з будівельно-монтажним підприємством, яке зобов'язалося у встановлений договором термін за завданням молокозаводу побудувати фундамент і змонтувати на ньому нову автоматичну лінію з розливу молока в пакети і забезпечити її експлуатацію протягом шести місяців.

В ході роботи молокозавод виявив помилки в технічній документації і вніс до неї зміни. Ці зміни викликали додаткові роботи по переробці фундаменту з частковим демонтажем змонтованої автоматичної лінії. Вартість додаткових робіт перевищила на двадцять відсотків загальну вартість будівництва, вказану в кошторисі. Підприємство зажадало від молокозаводу в судовому порядку перегляду кошторису і відшкодування витрат, які понесені ним у зв'язку зі встановленням і усуненням дефектів в технічній документації.

На основі якого документа молокозавод мав право вносити зміни в технічну документацію, якщо викликані цим додаткові роботи по вартості перевищують на 20% загальну вартість будівництва, вказану в кошторисі?

На якій підставі підприємство зажадало від молокозаводу перегляду кошторису і відшкодування витрат?

Яке рішення може винести суд?

Задача № 12

Будівельна бригада підприємця Сальвіна, що займається будівельними роботами, за договором будівельного підряду, укладеного з птахофабрикою, зобов'язалася у встановлений договором термін побудувати за її завданням на її території новий цех. Обов'язок по забезпеченню будівництва цеглою і цементом взяла на себе птахофабрика. Будівельники доставили і встановили на території птахофабрики вагончик для використання його для побутових цілей, а птахофабрика на їх прохання здійснила тимчасове підведення до нього мереж електропостачання і водопостачання.

В ході будівельних робіт Кальвін виявив, що цегла поступає перепалена і низької якості, а цемент «слабкий», малопридатний для зовнішніх робіт. Сальвін повідомив адміністрацію птахофабрики, що будівельний матеріал, що ними поставляється, непридатний для використання без погіршення якості

виконуваних робіт і просив поставляти матеріал від інших виробників. Проте адміністрація птахофабрики відмовилася від заміни своїх постачальників, оскільки вже оплатила їх послуги.

Сальвін подав в суд позов до птахофабрики з вимогою про розірвання договору будівельного підряду і оплаті ціни договору, пропорційно виконаній частині роботи. Свою вимогу Сальвін мотивував тим, що цех, побудований з матеріалу низької якості, може незабаром руйнуватися, і він не хоче бути за це відповідальним. Птахофабрика подала зустрічний позов до Сальвіна з вимогою про оплату вартості тимчасового підведення до вагончика будівельників мереж електропостачання і водопостачання, а також пред'явила рахунки за користування електроенергією і водою. При цьому птахофабрика посилювалася на те, що вимог про надання таких послуг Сальвіну в договорі будівельного підряду немає.

Чи правомірна вимога підприємця Сальвіна до птахофабрики про розірвання договору будівельного підряду і сплаті ціни договору, пропорційно виконаній частині роботи, внаслідок низької якості будівельного матеріалу?

Чи правомірна вимога птахофабрики до підприємця Кальвіна про оплату вартості тимчасового підведення до вагончика будівельників мереж електропостачання і водопостачання, а також оплати рахунків за користування електроенергією і водою?

Яка із сторін несла б відповідальність за заподіяні збитки у випадку, якщо б Сальвін, після попередження замовника про низьку якість наданого їм будівельного матеріалу, продовжив би будівництво цеху, який би через деякий час зруйнувався?

Яке рішення може винести суд?

Задача № 13

Муравкін уклав договір підряду з бригадиром будівельної бригади Пузовим на будівництво гаражу на своїй земельній ділянці. Будівельний матеріал для роботи він надав. Пузов після виконання роботи залишки матеріалу продав на сторону, а виручені гроші пропив разом з бригадою. Все це відбувалося на очах у сусідів. Дізнавшись про це, Муравкін зменшив ціну роботи на величину вартості викраденого матеріалу і пригрозив Пузову, що може подати на нього в суд за крадіжку.

Чи правомірні дії Муравкіна?

Як повинен вчинити Пузов у випадку, якщо в нього залишається невтрачений матеріал Муравкіна?

Задача № 14

Дорожкін уклав договір підряду з будівельною організацією про зведення будинку поблизу берега річки. Робота повинна виконуватися за кошти підрядника. В кінці зими підрядник завіз на місце необхідні матеріали, а на початку весни вода в річці піднялася, вийшла з берегів і затопила їх. Цемент зіпсувався. Підрядник зажадав від Дорожкіна сплатити вартість зіпсованого цементу, мотивуючи це тим, що будинок будується на низькому місці ділянки,

у той час коли його потрібно будувати на високому місці. Дорожкін відмовився, вказавши на те, що підрядник міг цей цемент зберігати на високому місці ділянки, а не на низині.

Чи підлягає вимога підрядника задоволенню?

В якому випадку робота виконується за кошти підрядника ?

Задача № 15

АТ «Лотос» уклало договір підряду з будівельною фірмою про будівництво триповерхового торговельного комплексу. Будівельні роботи тривали 14 місяців. Об'єкт був зданий в строк. Про здачу торговельного комплексу в експлуатацію був складений відповідний акт.

Через 7 місяців товариство виявило, що протікає дах, в кімнатах третього поверху стало неможливо працювати, а частина товару, що знаходилася в одній з кімнат третього поверху, стала непридатною (товар був підмочений водою). Товариство запропонувало фірмі негайно ліквідувати недоліки і відшкодувати вартість товару, який став непридатним для використання.

Фірма відремонтувала дах торговельного комплексу, а відшкодувати вартість непридатного для використання товару відмовилася, посилаючись на те, що складські приміщення знаходяться на першому поверсі, тому товариству необхідно було зберігати товар не на третьому поверсі, а в спеціально обладнаних для цього приміщеннях.

Як вирішити справу?

Література для реферування

1. Актуальні аспекти договірних відносин у сфері інтелектуальної власності: збірник матеріалів науково-практичного семінару / колектив авторів: К.: НДІ ІВ НАПрРУ, «Лазурит-Поліграф», 2010. - 170с.
2. Андрейцев В.А. Розвиток правового регулювання договірних відносин на виконання науково-дослідних робіт / В.А. Андрейцев // Юрист України. - 2011. - № 2(15). - С.45-52.
3. Андрейцев В.В. Підстави виникнення договірних правовідносин у сфері виконання науково-дослідних робіт / В.В. Андрейцев // Університетські наукові записки. - 2008. - № 4(28). - С.186-189.
4. Банасевич І.І. Договір побутового підряду як вид споживчого договору / І.І. Банасевич // Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. - 2013. - Вип. 33. - С.61-68.
5. Банасевич І.І. Організаційно-правові передумови укладення договору будівельного підряду / І.І. Банасевич // Вісник Вищої ради юстиції. - 2011. - № 4(8). - С. 117-126.
6. Басовська А. Права підрядника та кореспондуючі їм обов'язки замовника за договором побутового підряду / А. Басовська // Юридична Україна. - 2013. - № 9. - С.57-61.
7. Біленко М. Предмет договору будівельного підряду / М. Біленко // Юридична Україна. - 2013. - № 10. - С.53-58.

8. Біленко М.С. Договір будівельного підяду в цивільному праві України: монографія. - К.: НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України, 2014. - 180с.
9. Біленко М.С. Підстави набуття права власності на об'єкт будівництва [Електронний ресурс] / М. С. Біленко // Приватне право і підприємництво. - 2015. - Вип. 14. - С. 130-134.
10. Біленко М.С. Правова природа договору будівельного підяду / М.С. Біленко // Приватне право і підприємництво. - 2014. - Вип. 13. - С. 104-107.
11. Великанова М. Співвідношення договору на виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських і технологічних робіт із договором підяду / М. Великанова // Підприємництво, господарство і право. - 2009. - № 11. - С.44-47.
12. Великанова М.М. Правова природа договору підяду на проведення проектних та пошукових робіт / М.М. Великанова // Юридичний вісник. - 2010. - № 2(15). - С.33-35.
13. Великанова М.М. Ризик як специфічна ознака договору на виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт / М.М. Великанова // Юридичний вісник. - 2011. - № 3(20). - С.79-84.
14. Гриняк А. Особливості розмежування договорів підяду та договорів із надання послуг / А. Гриняк // Підприємництво, господарство і право. - 2012. - № 4. - С. 18-20.
15. Гриняк А. Правова природа договору будівельного підяду (окремі аспекти) / А. Гриняк // Право та управління. - 2011. - № 1. - С.80-87.
16. Гриняк А. Ціна як звичайна умова договору підяду / А. Гриняк // Підприємництво, господарство і право. - 2012. - № 7. - С. 15-18.
17. Гриняк А.Б. Особливості правового регулювання відносин за договорами підяду: монографія / Відп. ред. В.В. Луць / А.Б. Гриняк. - К.: НДІ приватного права підприємництва НАПрН України, 2011. - 300с.
18. Гриняк А.Б. Структура механізму правового регулювання підрядних договірних відносин / А.Б. Гриняк // Вісник Академії адвокатури України. - 2012. - № 2(24). - С.89-95.
19. Гриняк А.Б. Теоретичні засади правового регулювання підрядних зобов'язань у цивільному праві України: монографія / А.Б. Гриняк. - К.: НДІ приватного права підприємництва НАПрН України, 2013. - 374с.
20. Грищенко Г.М. Господарсько-правове регулювання організації і здійснення капітального будівництва в Україні: монографія / Г.М. Грищенко. - Донецьк: Юго-Восток, 2012. - 210с.
21. Ізарова І.О. Істотні умови договору підяду на виконання проектних робіт / І.О. Азарова // Право України. - 2010. - № 11. - С.90-96.
22. Ізарова І.О. Правова природа договорів підяду у сфері проектування / І.О. Азарова // Держава і право. - 2011. - Вип. 53. - С.360-365.
23. Кушерець Д.В. Окремі аспекти охорони та захисту майнових прав сторін в договорах про виконання робіт / Д.В. Кушерець // Науковий вісник

- Міжнародного гуманітарного університету. - 2014. - № 1. - Том 2. - С.22-24.
24. Лукасевич-Крутник І. Сторони у договорі підряду на проведення проектних та пошукових робіт / І. Лукасевич-Крутник // Підприємництво, господарство і право. - 2008. - № 8. - С.21-24.
  25. Лукасевич-Крутник І.С. Відповідальність замовника за договором підряду на проведення проектних та пошукових робіт / І.С. Лукасевич-Крутник // Адвокат. - 2012. - № 2(137). - С.34-38.
  26. Лукасевич-Крутник І.С. Договір підряду на проведення проектних та пошукових робіт [Текст]: монографія / І.С. Лукасевич-Крутник. - Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ, 2012. - 179с.
  27. Лукасевич-Крутник І.С. Суб'єктний склад договору підряду на проведення проектних та пошукових робіт / І.С. Лукасевич-Крутник // Адвокат. - 2012. - № 7(142). - С.31-36.
  28. Лукасевич-Крутник І.С. Юридична природа договору підряду на проведення проектних та пошукових робіт / І.С. Лукасевич-Крутник // Університетські наукові записки. - 2007. - № 1(21). - С.152-157.
  29. Олюха В.Г. Договір підряду: навч. посіб. / В.Г. Олюха; Одеська нац. юрид. академія, Криворізький навчальний центр. - Кривий Ріг: Вид. дім, 2010. - 182с.
  30. Олюха В.Г. Оптимізація капітального будівництва: господарсько-правові проблеми [текст] монографія / В.Г. Олюха. - Київ: Центр учбової літератури, 2015. - 302с.
  31. Римар Б.А. Співвідношення трудового договору із суміжними цивільно-правовими договорами / Б.А. Римар // Науковий вісник Херсонського державного університету. - 2013. - Вип. 3. - Том 1. - С.145-148.
  32. Рудченко І. Особливості правового режиму деяких результатів, одержаних при виконанні договору на проведення НДДКР / І. Рудченко // Теорія і практика інтелектуальної власності. - 2012. - № 2. - С.80-87.
  33. Теоретичні та практичні аспекти розгляду судами спорів, що виникають із договорів підряду: Монографія / [Берестова І.Е., Бобрик В.І., Великанова М.М. та ін.]; за заг. Ред. Академіка НАПрН України В.В. Луця, наук. ред. А.Б. Гриняк. - К.: НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України, 2010. - 320с.
  34. Шаповалова О.В. Договір підряду на капітальне будівництво як правова форма господарських зв'язків на умовах партнерства / О.В. Шаповалова // Юридична наука, практика і освіта. - 2010. - № 1. - С.32-39.
  35. Шишка Р.Б. Поняття та характеристика договору про проведення ландшафтно-дизайнерських робіт / Р.Б. Шишка // Міжнародний юридичний вісник. - 2014. - № 1(1). - С.184-188.

Рекомендована література та нормативно-правові акти

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року зі змінами та доповненнями // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - №№ 40-44. - Ст. 356 із змінами станом на 11.06.2016 року.

2. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року зі змінами та доповненнями // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - №№ 18-22. - Ст. 144 із змінами станом на 01.08.2016 року.
3. Про архітектурну діяльність: Закон України від 20.05.1999 року № 687-XIV // Відомості Верховної Ради України. - 1999. - № 31. - Ст. 246 із змінами станом на 04.08.2016 року.
4. Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності: Закон України від 06.09.2005 року № 2806-IV // Відомості Верховної Ради України. - 2005. - № 48. - Ст. 483 із змінами станом на 10.02.2016 року.
5. Про захист прав споживачів: Закон України в редакції від 01.12.2005 року // Офіційний вісник України. - 2006. - № 1-2. - Ст. 1 із змінами станом на 01.01.2016 року.
6. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 року № 1560-XII // Відомості Верховної Ради України. - 1991. - № 47. - Ст. 646 із змінами станом на 06.11.2014 року.
7. Про основи містобудування: Закон України від 16.11.1992 року № 2780-XII // Відомості Верховної Ради України. - 1992. - № 52. - Ст. 683 із змінами станом на 01.09.2015 року.
8. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26.11.2015 року № 848-VIII // Відомості Верховної Ради. - 2016. - № 3. - Ст. 25 із змінами станом на 01.08.2016 року.
9. Про регулювання містобудівної діяльності: Закон України від 17.02.2011 року // Відомості Верховної Ради України. - 2011. - № 34. - Ст. 343 із змінами станом на 04.08.2016 року.
10. Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю: Закон України від 19.06.2003 року // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - № 52. - Ст. 377 із змінами станом на 04.08.2013 року.
11. Порядок виконання підготовчих та будівельних робіт затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 13.04.2011 року № 466 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 26.08.2015 року № 747) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/466-2011-п>.
12. Порядок державного фінансування капітального будівництва затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 27.12.2001 року № 1764 в редакції від 30.07.2016 року [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1764-2001-п>.
13. Порядок затвердження проектів будівництва і проведення їх експертизи затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 11.05.2011 року № 560 в редакції від 25.04.2012 року [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/560-2011-п/ed20120425>.
14. Порядок здійснення державного архітектурно-будівельного контролю затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 23 травня 2011 року № 553 в редакції від 06.10.2015 року [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/553-2011-п>.

15. Про затвердження Загальних умов укладення на виконання договорів підряду в капітальному будівництві: Постанова Кабінету Міністрів України від 01.08.2005 року № 668 в редакції від 19.01.2012 року [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/668-2005-п>.
16. Про ліцензування господарської діяльності, пов'язаної із створенням об'єктів архітектури: Постанова Кабінету Міністрів України від 05.12.2007 року № 1396 в редакції від 04.12.2015 року [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1396-2007-п>.
17. Правила побутового обслуговування населення затверджені Постановою Кабінету Міністрів України від 16.05.1994 року № 313 (в редакції Постанови Кабінету Міністрів України від 04.06.1999 року № 974) із змінами станом на 17.01.2014 року [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/ru/313-94-п>.
18. Правила визначення вартості будівництва: ДСТУ Б Д.1.1 - 1:2013. - [Чинний від 2014-01-01]. - К.: Мінрегіон України, 2013. - 93с. (Національний стандарт України).
19. Збірник постанов Пленуму Верховного Суду України з цивільних справ (1972-2012 роки): станом на 01.11.2012 року / упоряд.: В.І. Борисова, І.П. Жигалкін, О.Н. Сибіга, П.В. Хотенець. - Х.: Право, 2012. - 376с.
20. Вавженчук С.Я. Договірне право: Навч. посіб. / С.Я. Вавженчук. - К.: КНЕУ, 2011. - 584с.
21. Договірне право України. Особлива частина: навч. посіб. / Т.В. Бондар, О.В. Дзера, Н.С. Кузнецова та ін.: за ред. О.В. Дзери. - К.: Юрінком Інтер, 2009. - 1200с.
22. Договір як універсальна правова конструкція: монографія / А.П. Гетьман, В.І. Борисова, О.П. Євсєєв та ін.; за ред. А.П. Гетьмана, В.І. Борисової. - Х.: Право, 2012. - 432с.
23. Луць В.В. Контракти у підприємницькій діяльності: [навч. посіб]. - 2-ге вид., перероб. і допов. / В.В. Луць. - К.: Юрінком Інтер, 2008. - 576с.
24. Науково-практичний коментар до цивільного законодавства України: у 2-х т. / Відп. ред. В.Г. Ротань. - Т.2. - 2-ге вид. - Х.: Фактор, 2010. - 784с.
25. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: У 2 т., - 4-ге вид., перероб. і доп. / За відповід. ред. О.В. Дзери (кер. авт. кол.), Н.С. Кузнецової, В.В. Луця. - К.: Юрінком Інтер, 2013. - 1952с.
26. Цивільне право України: підручник. Особлива частина / За заг. ред. д.ю.н., проф. Р.Б. Шишки. - К.: Вид. Ліра - К, 2015. - 1024с.
27. Цивільне право: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. Г.Б. Яновицької, В.О. Кучера. - Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2011. - 468с.
28. Цивільне право України: навч. посібник / Ю.В. Білоусов [та ін.]; ред. Р.О. Стефанчук. - К.: Правова єдність, 2009. - 536с.
29. Цивільне право України: Особлива частина: в 2 т.: 3-тє вид., перероб. і доп. / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової. - К.: Юрінком Інтер, 2010. - 1176с.

30. Цивільне право: підручник: у 2 т. / В.І. Борисова (керівник авт. колективу), Л.М. Баранова, Т.І. Бегова та ін.; за ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. - Х.: Право. - 2011. - Т.2. - 816с.

Семінарське заняття 8. Загальні положення про перевезення. Договір перевезення вантажу. Договір перевезення пасажирів та багажу

Теоретичні питання

1. Поняття транспорту і транспортної системи України
2. Правове регулювання договорів перевезення
3. Види договорів перевезення
4. Договір перевезення вантажу
  - а) поняття договору;
  - б) елементи договору;
  - в) права та обов'язки сторін;
  - г) відповідальність сторін за договором
5. Поняття та елементи договору перевезення пасажирів та багажу
6. Права та обов'язки сторін за договором перевезення пасажирів і багажу
7. Відповідальність сторін за порушення умов договору перевезення пасажирів та багажу

Теми для написання рефератів

1. Особливості суб'єктного складу договорів перевезення.
2. Поняття та особливості договору чартеру (фрахтування).
3. Особливості укладення і форми договору перевезення пасажирів та багажу.
4. Підстави та порядок звільнення перевізника від відповідальності.

Ситуаційні задачі

Задача № 1

На адресу трикотажної фабрики залізницею надійшло дві партії товарів. У першій партії, що прибула на станцію призначення на 10 днів пізніше триденного терміну доставки, вантаж виявився пошкодженим, у другій була виявлена недостача кількох ящиків. На підставі комерційних актів, складених при одержанні вантажу, фабрика зажадала від залізниці відшкодування збитків і сплати штрафу за прострочення доставки вантажу в сумі 10 178 грн. (за перевезення першої партії вантажу стягнена плата в розмірі 516 грн.). В суді представник залізниці пояснив, що дана ситуація виникла у зв'язку з аварією товарного складу, який перевозив вантаж, отже, згідно з Цивільним кодексом України залізниця повинна бути звільнена від відповідальності за цю недостачу. Слід урахувати, на його думку, що позивач не подав претензії до залізниці про стягнення вартості частини вантажу, якої бракує.

Дати аналіз доказів залізниці. Яке повинне бути рішення господарського суду? Визначити розмір штрафу за прострочення доставки вантажу, а

також розмір збитків. В якому обсязі залізниця відшкодує збитки клієнта?

Задача № 2

Міжобласній базі був відправлений залізницею ліс-кругляк. Вантаж на станцію призначення не прибув. Вважаючи вантаж загубленим, база пред'явила претензію до управління залізниці про відшкодування 58 000 грн. (вартість вантажу). Залізниця відхилила претензію, і вказала, що вантаж помилково виданий будтресту, якому і належить пред'явити претензію про сплату вартості вантажу. Незважаючи на те, що у справі не було доказів про переадресування вантажу і було не зрозуміло, з дозволу кого його передано будтресту, суддя звільнив від відповідальності перевізника, а вартість загубленого вантажу і держмити стягнув із будтресту.

Дати заключення з приводу рішення господарського суду.

Задача № 3

Ліспромгосп відвантажив лісоторговельній базі вагон ялинок до нового року. Залізниця доставила їх одержувачу другого січня, коли вони втратили цінність. Вартість ялинок складала 42 000 грн. Одержувач прийняв ялинки. У зв'язку з неможливістю їх продажу населенню база продала ялинки парфумерній фабриці для виготовлення екстракту за 20 000 грн. Одночасно база подала позов до залізниці про сплату штрафу за прострочення доставки вантажу на п'ять днів і стягнення збитків, завданих базі.

Яке рішення повинен прийняти господарський суд?

Задача № 4

Сільськогосподарський кооператив «Нива» звернувся до суду з позовом до залізниці про стягнення 2 комбайнів, які не прибули на станцію призначення. Втрата комбайнів підтверджується комерційним актом. Заперечуючи проти позову, залізниця послалася на практичну неможливість втрати вантажу в зв'язку з великою вагою.

Якими документами слід обґрунтувати вимоги позивача?

Як треба оцінити доводи відповідача?

Як вирішити спір?

Задача № 5

Консервний завод м. Херсона відправив залізницею торговельному підприємству яблучний сік в 3-літрових банках. На станції призначення було встановлено, що 81 банка з соком розбита.

У комерційному акті було вказано, що сік прибув у справному вагоні за справними пломбами відправника, а пошкодження банок з соком є наслідком поганої упаковки (в ящиках був відсутній упаковочний матеріал). Відповідальність за пошкодження вантажу суд поклав на вантажовідправника.

Правильне чи ні рішення суду?

Задача № 6

Пасажир Козаченко запізнився на поїзд на 30 хв. Звернувшись до каси залізничного вокзалу він став вимагати повернення вартості квитка в повному розмірі, пояснивши що запізнився на поїзд внаслідок затримання руху приміських поїздів, а отже немає його вини та є відповідно вина залізничної дороги. Касир відмовила Козаченку в задоволенні його вимог.

Чи підлягає вимога Козаченка задоволенню? Чи зміниться рішення якщо Козаченко став вимагати повернення вартості квитка через два дні після відходу поїзда, надавши довідку що ці дні він знаходився в лікарні з приводу серцевого нападу?

Задача № 7

Бровченко купив квиток в плацкартний вагон поїзду Чернігів-Одеса. Зайшовши до вагону він з'ясував, що його місце зайнято іншим пасажиром, який мав на руках квиток на те ж саме місце. Бровченко став вимагати у провідника звільнити його місце або надати інше. У зв'язку з тим, що всі місця у вагоні були зайняті провідник запропонував Бровченку пройти в сусідній вагон і зайняти купейне місце, сплативши різницю вартості квитків, або перейти в загальний вагон.

Бровченко зайняв купейне місце, але від оплати різниці вартості квитків відмовився.

Хто правий у цьому спорі?

Задача № 8

Купрієнко відправив багаж оцінивши його. При одержанні багажу на станції призначення було встановлено, що замість відправлених Купрієнком речей в упаковці виявились нікому не потрібні предмети. Ця обставина була засвідчена комерційним актом, складеним на станції призначення. Купрієнко пред'явив до залізниці позов про стягнення фактичної вартості втраченого багажу, надавши товарний чек згідно якого дійсна вартість втрачених речей вдвічі перевищувала зазначену Купрієнком оцінку багажу.

В якому розмірі залізниця відповідає за втрату вантажу і багажу? Чи зміниться рішення якщо багаж зданий Купрієнком без об'явлення цінності? До якої залізниці (відправлення або призначення) пред'являється вимога про відшкодування вартості втраченого вантажу і багажу?

Задача № 9

Телегін здав квиток в касу аеропорту, оскільки літак, на якому він повинен був летіти зі Львова до Києва затримався на шість годин і він вже не встигав зробити пересадку на рейс Київ - Сімферополь в Борисполі, де було заброньовано для нього місце. При цьому він зажадав відшкодувати не тільки вартість квитка, але заплатити і штраф, передбачений транспортним законодавством, а також вартість туристичної путівки до Криму, купленої в турагентстві «Пегас», і відшкодувати моральну шкоду. Агенція аерофлоту відмовилась платити, мотивуючи це тим, що затримка вильоту відбулася із-за страйку заправників палива, а не з вини адміністрації аеропорту.

Чи підлягають задоволенню вимоги пасажира Телегіна?

Чи зміниться рішення задачі, якщо затримка відбулася через відсутність палива або технічної несправності літака?

Задача № 10

В аеропорту Бориспіль була проведена посадка пасажирів на літак. Двері літака закрили, однак він залишився на землі. Пасажирам оголосили, що затримка старту викликана фронтальною грозою. Пройшло дві години. В літаку стало душно і одному пасажиру зробилося погано. Він втратив свідомість. Двері літака відчинили, пасажира винесли. Виявилось, що у нього інфаркт.

Чи буде нести перевізник відповідальність за заподіяну пасажиру шкоду (втрата заробітку під час лікування, витрати на ліки і путівку в санаторій)?

Задача № 11

Корнієнко вирішив поїхати в санаторій автобусом АТП-12. При посадці в автобус велика сумка з речами була поставлена в спеціально призначене для цього місце збоку автобуса. При прибутті в пункт призначення і одержанні сумки було виявлено, що сумка залита маслом, яке знаходилося поряд з сумками пасажирів. У результаті частина речей стала непридатною для використання. Корнієнко пред'явив вимоги про відшкодування заподіяної шкоди АТП-12. Однак підприємство відмовилося відшкодувати шкоду, посилаючись на те, що в цьому винен водій, тому претензії необхідно пред'являти йому.

Ваша думка з цього питання?

Література для реферування

1. Волкова А.В. Правова природа договору міжнародного комбінованого перевезення вантажів / А.В. Волкова // Вісник Запорізького національного університету. - 2013. - № 1(1). - С.53-56.
2. Горян Е.В., Горян К.В. Забезпечення прав пасажирів при здійсненні міжнародних повітряних перевезень (порівняння законодавства України та ЄС) / Е.В. Горян, К.В. Горян // Часопис Академії адвокатури України. - 2011. - № 4(13). - С.1-7.
3. Дзюбенко О.Л. Особливості правового регулювання договорів перевезення / О.Л. Дзюбенко // Адвокат. - 2012. - № 11(146). - С.31-34.
4. Діковська І. Види міжнародних перевезень: нормативний і доктринальний підходи / І. Діковська // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. - 2011. - Вип. 88. - С.54-57.
5. Єременко О. Деякі аспекти міжнародних автотранспортних перевезень / О. Єременко // Бізнес. Бухгалтерія. - 2011. - № 21. - С.41-43.
6. Кадала В.В. Історичний розвиток залізниць та їхнє місце в транспортному комплексі України / В.В. Кадала // Юридичний науковий електронний журнал. - 2015. - № 5. - С.81-85.

7. Клепікова О. Правовий статус учасників процесу морського перевезення вантажів / О. Клепікова // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. - 2007. - № 74-76. - С.150-154.
8. Кравчук Г.А. Перевезення вантажів залізницею: правове регулювання та судова практика (за матеріалами круглого столу) / Г.А. Кравчук // Вісник господарського судочинства. - 2007. - № 4. - С.43-55.
9. Кужко О. Коносамент як правова підстава для видачі вантажу за договором перевезення вантажу морським транспортом в сучасних умовах / О. Кужко // Національний юридичний журнал: теорія і практика. - 2015. - № 2(16). - С.70-73.
10. Кужко О.С. Підстави звільнення від відповідальності в договорі перевезення вантажу / О.С. Кужко // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. - 2013. - № 5. - С.114-117.
11. Кужко О.С. Підстави звільнення від відповідальності в договорі перевезення вантажу морським транспортом / О.С. Кужко // Право і суспільство. - 2015. - № 4 частина 4. - С.85-90.
12. Кужко О.С. Сторони у договорі перевезення вантажу / О.С. Кужко // Часопис цивілістики. - 2013. - Вип. 15. - С.104-108.
13. Лідовець Р.А. Публічний інтерес у цивільному праві на прикладі правового регулювання відповідальності у договорі перевезення вантажу / Р.А. Лідовець // Часопис Національного університету «Острозька академія». - 2012. - № 2(6). [Електронний ресурс] режим доступу: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2012/n2/121>.
14. Мамчур Л.В. Інформаційне забезпечення договору перевезення пасажирів повітряним транспортом / Л.В. Мамчур // Юридичний вісник. - 2012. - №3(24). - С.27-32.
15. Мінченко А.О. Деякі проблеми припинення договору перевезення пасажирів та багажу залізничним транспортом / А.О. Мінченко // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. - 2010. - № 3. - С.252-261.
16. Мінченко А.О. Проблемні аспекти відповідальності залізничного перевізника за прострочення виконання зобов'язання з перевезення пасажирів / А.О. Мінченко // Вісник Академії митної служби України: Право. - 2012. - № 2. - С.39-45.
17. Мінченко А.О. Форма договору перевезення пасажирів та багажу залізничним транспортом / А.О. Мінченко // Право і безпека. - 2010. - № 1(33). - С.152-157.
18. Недокус М.О. Цивільно-правове регулювання перевезення небезпечних вантажів автомобільним транспортом / М.О. Недокус // Науковий вісник Херсонського державного університету. - 2014. - Вип. 1. - Том 1. - С.163-166.
19. Нечипуренко О.М. Сторони договору на перевезення пасажирів таксі / О.М. Нечипуренко // Вісник Запорізького національного університету. - 2009. - № 1. - С.143-148.

20. Оніщенко О.В. Договір перевезення повітряним транспортом: деякі цивільно-правові аспекти / О.В. Оніщенко // Юридичний вісник. - 2009. - № 4(13). - С.49-53.
21. Радчук О.П. Особливості правового регулювання міжнародних автомобільних перевезень / О.П. Радчук // Форум права. - 2014. - № 3. - С.307-311.
22. Раскалей М.О. Міжнародні повітряні перевезення. Український аспект / М.О. Раскалей М.О. // Учёные записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. - 2013. - Том 26(65). № 2-1 (Ч.2). - С.419-425.
23. Рябікін Д.А. Вина як підстава для відповідальності морського перевізника / Д.А. Рябікін // Актуальні проблеми держави і права. - 2014. - Вип. 73. - С.304-309.
24. Рябікін Д.А. Основні особливості договорів міжнародного морського перевезення вантажів / Д.А. Рябікін // Науковий вісник Ужгородського національного університету. - 2013. - Вип. 22. - Частина I. - Том 1. - С.216-219.
25. Савич О.В. Порівняльно-правова характеристика портового й міжпортового буксирування / О.В. Савич // Науковий вісник Херсонського державного університету. - 2015. - Вип. 1. - Том 1. - С.193-197.
26. Саєнко О., Ольмезов В., Машненко К. Державне регулювання розвитку автомобільних перевезень в Україні / О. Саєнко, В. Ольмезов, К. Машненко // Державне управління та місцеве самоврядування. - 2015. - № 2(25). - С.221-229.
27. Самойленко Г.В. Договір перевезення вантажу: реальний чи консенсуальний? / Г.В. Самойленко // Вісник Запорізького національного університету. - 2010. - № 1. - С.103-108.
28. Северінова Ю.В. Особливості юридичної характеристики договору перевезення пасажирів залізничним транспортом / Ю.В. Северінова // Приватне право в умовах глобалізації: традиційні цінності та європейські перспективи: збірник наукових праць. - Миколаїв: Іліон. - 2014. - С.111-114.
29. Сірко Р.Б. Договір перевезення пасажирів залізничним транспортом: загальні положення / Р.Б. Сірко // Актуальні проблеми держави і права. - 2012. - Вип. 66. - С.133-140.
30. Сірко Р.Б. Договір перевезення пасажирів залізничним транспортом: проблемні питання / Р.Б. Сірко // Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія». - 2012. - № 1. - С.68-78.
31. Сірко Р.Б. Загальна характеристика договору перевезення пасажирів залізничним транспортом за законодавством України / Р.Б. Сірко // Часопис цивілістики. - 2013. - № 14. - С.96-100.

32. Сірко Р.Б. Зміст договору перевезення вантажу залізничним транспортом за законодавством України / Р.Б. Сірко // Митна справа. - 2014. - №1. - С.136-143.
33. Сірко Р.Б. Порядок виконання договору перевезення вантажу залізничним транспортом / Р.Б. Сірко // Науковий вісник Херсонського державного університету. - 2014. - Вип. 1. - Том 1. - С.192-196.
34. Сірко Р.Б. Порядок укладення договору перевезення вантажу залізничним транспортом за законодавством України / Р.Б. Сірко // Актуальні проблеми права: теорія і практика. - 2013. - Вип. 28. - С.491-498.
35. Сірко Р.Б. Правове регулювання договору перевезення вантажу залізничним транспортом / Р.Б. Сірко // Закон и жизнь. - 2013. - № 2. - С. 24-27.
36. Сірко Р.Б. Цивільно-правова відповідальність пасажирів за договором перевезення пасажирів та багажу залізничним транспортом / Р.Б. Сірко // Часопис цивілістики. - 2014. - № 16. - С.213-218.
37. Цивільно-правове регулювання перевезень пасажирів таксі: монографія / О.Н. Нечипуренко, С.В. Резніченко, Г.В. Самойленко. - Одеса: ОДУВС, 2010. - 188с.
38. Цірат Г.В. Регулювання затримки рейсу за Монреальською конвенцією 1999 року та правилами перевезення пасажирів і багажу / Г.В. Цірат // Держава і право. - 2012. - Вип. 56. - С.462-467.
39. Чухрай Т. Правова природа договору фрахтування (чартеру) / Т. Чухрай // Актуальні проблеми держави і права. - 2010. - Вип. 53. - С.339-345.
40. Яновицька А.В. Форма договору міжнародного перевезення вантажів автомобільним транспортом / А.В. Яновицька // Порівняльно-аналітичне право. - 2014. - № 2. - С.142-145.

Рекомендована література та нормативно-правові акти

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року зі змінами та доповненнями // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - №№ 40-44. - Ст. 356 із змінами станом на 11.06.2016 року.
2. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року зі змінами та доповненнями // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - №№ 18-22. - Ст. 144 із змінами станом на 01.08.2016 року.
3. Повітряний кодекс України від 19 травня 2011 року № 3393-VI // Відомості Верховної Ради України. - 2011. - № 48-49. - Ст. 536 із змінами станом на 28.12.2015 року.
4. Кодекс торговельного мореплавства від 23 травня 1995 року № 176/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. - 1995. - №№ 47-52. - Ст. 349 із змінами станом на 11.08.2013 року.
5. Конвенція ООН про міжнародні змішані перевезення вантажів від 24 квітня 1980 року // http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_189.
6. Конвенція щодо уніфікації деяких правил, що стосуються міжнародних повітряних перевезень зі змінами відповідно до глави I Гаагського

- протоколу від 19 жовтня 1960 року [Електронний ресурс] режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua>.
7. Про автомобільний транспорт: Закон України від 05.04.2001 року № 2344-III // Відомості Верховної Ради України. - 2001. - № 22. - Ст. 105 із змінами станом на 28.12.2015 року.
  8. Про Державну програму авіаційної безпеки цивільної авіації: Закон України від 20 лютого 2003 року № 545-IV в редакції від 28.12.2015 року [Електронний ресурс] режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua>.
  9. Про залізничний транспорт: Закон України від 4 липня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 40. - Ст. 183 із змінами станом на 21.10.2015 року.
  10. Про захист прав споживачів: Закон України в редакції від 01.12.2005 року // Офіційний вісник України. - 2006. - № 1-2. - Ст. 1 із змінами станом на 01.01.2016 року.
  11. Про морські порти України: Закон України від 17 травня 2012 року № 4709-VI // Відомості Верховної Ради України. - 2013. - № 7. - Ст. 65 із змінами станом на 11.08.2013 року.
  12. Про особливості утворення публічного акціонерного товариства залізничного транспорту загального користування: Закон України від 23.02.2012 року № 4442-VI // Відомості Верховної Ради України. - 2012. - № 49. - Ст. 553 із змінами станом на 28.06.2015 року.
  13. Про перевезення небезпечних вантажів: Закон України від 6 квітня 2000 року № 1644-III // Відомості Верховної Ради України. - 2000. - № 8. - Ст. 222 із змінами станом на 28.12.2015 року.
  14. Про транзит вантажів: Закон України від 20 жовтня 1999 року // Відомості Верховної Ради України. - 1999. - № 51. - Ст. 446 зі змінами станом на 11.08.2013 року.
  15. Про транспорт: Закон України від 10 листопада 1994 року // Відомості Верховної Ради України. - 1994. - № 51. - Ст. 446 зі змінами станом на 28.12.2015 року.
  16. Статут внутрішнього водного транспорту СРСР, затверджений постановою Ради Міністрів СРСР від 15 жовтня 1955 року № 1801 // <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v1801400-55>.
  17. Статут автомобільного транспорту Української РСР, затверджений Постановою Ради Міністрів УРСР від 27 червня 1969 року № 401 // <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/401-69-п>.
  18. Статут залізниць України, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 6 квітня 1998 року № 457 в редакції від 09.01.2015 року // <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/457-98-п>.
  19. Правила повітряних перевезень пасажирів і багажу затверджені наказом Міністерства інфраструктури України № 735 від 30.11.2012 року [Електронний ресурс] режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua>.
  20. Правила повітряних перевезень вантажів затверджені наказом Державіаслужби № 186 від 14.03.2006 в редакції від 08.01.2013 року [Електронний ресурс] режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua>.

21. Правила перевезення швидкопсувних вантажів, затверджені наказом Міністерства транспорту України від 9 грудня 2002 року № 873 в редакції від 01.07.2011 року // <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1031-02>.
22. Правила перевезення пасажирів, багажу, вантажу та пошти залізничним транспортом України, затверджені наказом Мінтрансзв'язку України від 27 грудня 2006 року № 1196 в редакції від 29.05.2015 року // Офіційний вісник України. - 2007. - № 26. - Ст. 1165.
23. Правила надання послуг у морських портах України затверджені Наказом Міністерства інфраструктури України 05.06.2013 року; зареєстровані в Міністерстві юстиції України 15.08.2013 року за № 1401/23933 [Електронний ресурс] режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1401-13>.
24. Тарифи на перевезення пасажирів, багажу і вантажобагажу залізничним транспортом у внутрішньому сполученні, затверджені наказом Міністерства інфраструктури України від 19 березня 2012 року № 170 в редакції від 08.08.2014 року // <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0447-12>.
25. Вавженчук С.Я. Договірне право: Навч. посіб. / С.Я. Вавженчук. - К.: КНЕУ, 2011. - 584с.
26. Договір як універсальна правова конструкція: монографія / А.П. Гетьман, В.І. Борисова, О.П. Євсєєв та ін.; за ред. А.П. Гетьмана, В.І. Борисової. - Х.: Право, 2012. - 432с.
27. Договірне право України. Особлива частина: навч. посіб. / Т.В. Бондар, О.В. Дзера, Н.С. Кузнецова та ін.; за ред. О.В. Дзери. - К.: Юрінком Інтер, 2009. - 1200с.
28. Збірник постанов Пленуму Верховного Суду України з цивільних справ (1972-2012 роки): станом на 01.11.2012 року / упоряд.: В.І. Борисова, І.П. Жигалкін, О.Н. Сибіга, П.В. Хотенець. - Х.: Право, 2012. - 376с.
29. Науково-практичний коментар до цивільного законодавства України: у 2-х т. / Відп. ред. В.Г. Ротань. - Т.2. - 2-ге вид. - Х.: Фактор, 2010. - 784с.
30. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: У 2 т., - 4-те вид., перероб. і доп. / За відповід. ред. О.В. Дзери (кер. авт. кол.), Н.С. Кузнецової, В.В. Луця. - К.: Юрінком Інтер, 2013. - 1952с.
31. Цивільне право України: навч. посібник / Ю.В. Білоусов [та ін.]; ред. Р.О. Стефанчук. - К.: Правова єдність, 2009. - 536с.
32. Цивільне право України: Особлива частина: в 2 т.: 3-тє вид., перероб. і доп. / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової. - К.: Юрінком Інтер, 2010. - 1176с.
33. Цивільне право України: підручник. Особлива частина / За заг. ред. д.ю.н., проф. Р.Б. Шишки. - К.: Вид. Ліра - К, 2015. - 1024с.
34. Цивільне право: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. Г.Б. Яновицької, В.О. Кучера. - Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2011. - 468с.

35. Цивільне право: підручник: у 2 т. / В.І. Борисова (керівник авт. колективу), Л.М. Баранова, Т.І. Бегова та ін.; за ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. - Х.: Право. - 2011. - Т.2. - 816с.

Семінарське заняття 9. Загальні положення про договір зберігання. Договір складського зберігання. Спеціальні види зберігання

Теоретичні питання

1. Поняття і види договору зберігання
2. Елементи договору зберігання
3. Права та обов'язки сторін за договором зберігання
4. Відповідальність сторін за порушення умов договору зберігання
5. Поняття та елементи договору зберігання на товарному складі
6. Права та обов'язки сторін за договором зберігання на товарному складі
7. Відповідальність сторін за договором зберігання на товарному складі
8. Зберігання речей у ломбарді
9. Зберігання цінностей у банку
10. Зберігання речей у камерах схову організацій, підприємств транспорту
11. Зберігання речей у гардеробі організацій
12. Зберігання речей у готелі
13. Зберігання речей, що є предметом спору
14. Зберігання автотранспортних засобів

Теми для написання рефератів

1. Особливості суб'єктного складу договору зберігання.
2. Особливості укладення і форми договору зберігання.
3. Підстави та межі відповідальності за порушення договору зберігання.
4. Особливості відповідальності професійного зберігача.
5. Відмінність договору зберігання від суміжних договорів.
6. Спеціальні види зберігання.

Ситуаційні задачі

Задача № 1

Організація, яка виконує функції професійного зберігача (овочева база), прийняла на зберігання від фермера Малашенка 10 тонн цибулі. Після закінчення терміну договору виявилось, що, незважаючи на виконання овочевою базою усіх своїх зобов'язань, зазначених у договорі, частина цибулі (2 тонни) стала непридатною. Фермер вимагав відшкодувати йому збитки: вартість цибулі та недержаний прибуток від її продажу. Представник овочевої бази пояснив, що псування цибулі відбулося внаслідок рясних дощів у період зберігання і, незважаючи на всі прийняті заходи, зашкодити цьому не вдалося.

Відшкодувати збитки він відмовився, вважаючи, що вини бази у псуванні цибулі не було, однак, база згодна продати фермеру 2 тонни іншої цибулі зі своїх запасів. Фермер від такої пропозиції відмовився.

Як слід вирішити спір?

Задача № 2

Прийшовши на заняття в плавальний басейн, Миколаєв побачив, що гардероб в басейні не працює. Оскільки в роздягальню у верхньому одязі не впускали, Миколаєв залишив своє пальто і шапку на вішалці в непрацюючому гардеробі, як це робили інші відвідувачі.

Вийшовши після занять, Миколаєв виявив, що його пальто та шапка зникли. Він звернувся до директора басейну з вимогою компенсувати вартість вкраденого майна. Директор вважав, що Миколаєв сам винний у викраденні, оскільки прийшов в дуже дорогому пальто та залишив речі без нагляду. Що стосується непрацюючого гардероба, то адміністрація басейна за його роботу не відповідає, так як він обслуговується працівниками комбінату «Трудпром», гардеробниця якого в день зникнення речей захворіла. На підтвердження своїх слів директор пред'явив акт і телефонограму з комбінату «Трудпром» про хворобу гардеробниці.

Миколаєв подав позов до суду про стягнення з басейна і комбінату «Трудпром» вартості втраченого майна солідарно.

Чи задовольнить суд позов?

Задача № 3

Сільськогосподарський кооператив (СК) здав у серпні на зберігання до хлібоприймального пункту (ХПП) 100 тонн пшениці другого класу строком на три місяці уклавши договір зберігання.

У жовтні голова СК звернувся до ХПП із вимогою видати 50 тонн пшениці для розрахунків за придбану техніку. Керівник ХПП відмовив у видачі пшениці до настання строку зазначеного в договорі зберігання, посилаючись на те, що пшениця перейшла у власність ХПП на строк дії договору, і запропонував замість пшениці другого класу пшеницю нижчого класу, але в більшій кількості. Голова СК звернувся з позовом до суду.

Яке рішення повинен винести суд?

Задача № 4

Власов, виїжджаючи за кордон у відрядження, помістив на товарний склад організації «Спецсхов» належні йому речі (ювелірні вироби, картини та антикварні меблі). При оформленні складських документів представник зберігача з'ясував у Власова його можливе місце перебування за кордоном. Саме цю адресу і було занесено до подвійного складського свідоцтва.

Під час перебування за кордоном Власов звернувся до представництва комерційного банку з проханням надати йому кредит під заставу подвійного складського свідоцтва. Договір було укладено, а свідоцтво передано банку. Коли Власов не зміг повернути кредит у зазначений договором термін, банк пред'явив до організації «Спецсхов» подвійне складське свідоцтво і договір застави подвійного складського свідоцтва.

Представник організації «Спецсхов» відмовив у видачі товару, пояснивши, що на його думку, було допущено помилку під час виписки

складських документів. Крім того, на подвійному складському свідоцтві відсутній передавальний напис.

Як необхідно вирішити спір?

Задача № 5

Косов і Овчаров уклали договір зберігання, відповідно до якого Косов передав Овчарову на період довгострокового відрядження відеокамеру, дозволивши нею користуватися. Сторони домовилися, що плата за зберігання буде платою за користування, в силу чого взаємних розрахунків між сторонами не передбачалося. Після повернення Косова з відрядження Овчаров заявив, що через травму руки він не міг користуватися відеокамерою протягом всього періоду зберігання, а тому Косов зобов'язаний сплатити йому винагороду за зберігання відеокамери. Косов з такою вимогою не погодився.

Вирішіть спір.

Задача № 6

Ветров виїхав у відрядження на два місяці й напередодні передав свої речі (телевізор, комп'ютер і музичний центр) на зберігання сусіду Гаврилову. Гаврилов подарував своїй сусідці телевізор Ветрова, а комп'ютер передав своєму сину у користування. Повернувшись з відрядження, Ветров пред'явив до Гаврилова вимогу про повернення своїх речей. Гаврилов повернув музичний центр, інші речі повернути відмовився, посилаючись на те, що у нього їх немає і запропонував Гаврилову звернутися з вимогою до сусідки та його сина.

Як вирішити дану справу?

Задача № 7

Артюшенко здав на тимчасове зберігання строком на одну добу на автостоянку автомобіль ВАЗ-2109 одержавши при цьому квитанцію.

У зв'язку з хворобою Артюшенко прийшов за автомашиною лише через три доби і побачив, що заднє скло в автомобілі розбито і з неї викрадено: запасне колесо, автомагнітолу, спортивну сумку та домкрат. Артюшенко звернувся з вимогою до охоронця автостоянки про відвідування вартості розбитого скла та викрадених речей.

Охоронець відмовився відшкодувати збитки, посилаючись на те, що, коли він приймав зміну, скло в автомашині вже було розбите.

Як потрібно вирішити спір?

Задача № 8

Зав'ялова за тиждень до початку відпустки за договором зберігання, укладеного з ломбардом, зобов'язалася 2 липня здати на зберігання коштовності, столове срібло і норкову шубу з шапкою на строк до 10 серпня. На заводі, у зв'язку з виробничою необхідністю, їй перенесли відпустку на один місяць. Свої речі вона принесла в ломбард 13 серпня, але останній відмовився прийняти їх за раніше укладеним із нею договором, мотивуючи це тим, що термін договору закінчився і вона повинна сплатити йому збитки, заподіяні у зв'язку зі зберіганням, що не відбулося, і запропонував укласти новий договір.

Зав'ялова, уклавши новий договір, відмовилася платити за старий. При отриманні речей назад вона виявила великі пошкодження шуби міллю на видних місцях, а також потемніння столового срібла. Зав'ялова вимагає від ломбарду оплати вартості роботи за реставрацію шуби та вартість роботи за чищення столового срібла, відмовляється від відшкодування витрат на зберігання до задоволення її вимог, а також відмовляється від відшкодування збитків ломбарду, завданих у зв'язку зі зберіганням, що не відбулося, за договором з 2 липня по 10 серпня. Ломбард вимагає відшкодування витрат на зберігання і збитків, заподіяних у зв'язку із зберіганням, що не відбулося, за першим договором.

Чи має право зберігач не прийняти речі на зберігання у разі, коли у обумовлений договором термін вони не були йому передані поклажодавцем?

Чи має право поклажодавець на відшкодування збитків, заподіяних йому пошкодженням речей при зберіганні у зберігача?

Як необхідно вирішити спір?

Задача № 9

Пенсіонерка Воронова, що здала свій багаж в камеру схову на вокзалі, в очікуванні відправлення свого потягу вийшла з вокзалу, посковзнулася, впала і зламала тазостегновий суглоб. Довго лікувалася. Через чотири місяці, як тільки Воронова змогла пересуватися самостійно, вона відправилася на вокзал за своїм багажем. У камері схову Воронова дізналася, що її багаж проданий, а як відшкодування збитків їй була запропонована сума, відповідна оцінці нею своїх речей при здачі їх на зберігання.

Чи правильні дії зберігача?

Як повинна вчинити Воронова в даній ситуації?

Задача № 10

У гардеробі театру з вини його службовця Гаврилова, що залишив на столі в роздягальні індивідуальний електрокип'ятильник не відключеним від мережі, після того, як він вийняв його зі стакана, спалахнула пожежа. Пожежу швидко ліквідували, але під час неї було пошкоджено пальто глядачки Соєвої. Соєва зажадала від адміністрації театру відшкодування вартості пальто, а остання погодилася на часткове відшкодування збитків - оплату вартості ремонту по реставрації пальто.

Чи правомірна вимога Соєвої?

Хто повинен відшкодувати збитки: Гаврилов чи адміністрація театру?

Задача № 11

Сахаров при оформленні свого вселення в номер у готелі поставив свій підпис в ознайомленні з правилами готелю. У них було вказано, що останній не несе відповідальності за незбереження речей осіб, які проживають в номерах. Вночі з його номера було викрадено шкіряне пальто, тільки що куплені нові шкіряні черевики та електробритва. Сахаров зажадав від адміністрації готелю

відшкодування вартості вкрадених у нього речей. Адміністрація готелю відмовилася, посилаючись на свої правила.

Чи звільняє готель від відповідальності зроблене ним оголошення про те, що він не бере на себе відповідальність за незбереження речей постояльців?

Чи має право постоялець готелю вимагати від адміністрації готелю відшкодування збитків, пов'язаних із зникненням речей з номера у випадку, якщо він знає, що готель не несе відповідальності за це?

Чи відповідає готель за втрату грошей, прийнятих ним на зберігання?

Задача № 12

Брати Соловйови, що не поділили між собою автомобіль «Волга», який дістався їм в спадок від померлого батька, для вирішення цього питання звернулися до суду. До розгляду справи суд у порядку секвестру передав автомобіль на зберігання призначеній ним особі. До початку розгляду справи в судовому засіданні автомобіль був украдений і працівниками міліції не знайдений. Автомобіль був застрахований в приватній страховій компанії на ім'я померлого батька братів Соловйових.

Яке рішення повинен винести суд?

Чи має право зберігач автомобіля на винагороду, якщо так, то за чий рахунок?

Які речі можуть бути передані на зберігання у порядку секвестру: рухомі чи нерухомі?

Задача № 13

Савицька В.П. приїхала вночі до санаторію, вранці пішла в їдальню, речі і гроші залишила у своїй замкнутій кімнаті. Повернувшись до кімнати, вона виявила, що зникли особисті речі та сумочка, в якій знаходилося 500 грн. Савицька почала вимагати від дирекції санаторію відшкодування вартості своїх речей та грошей (загальна вартість 1540 грн.). Дирекція відмовилася відшкодувати вартість речей, посилаючись на те, що санаторій відповідає лише за збереження майна, яке здано у камеру схову.

Як вирішити дану справу?

Задача № 14

Студентка Фоменко С. здала своє пальто до гардеробу бібліотеки, пішла в читальний зал і не взяла номерка. Після роботи у читальному залі з'ясувалося, що її пальто немає у гардеробі. Фоменко звернулася до бібліотеки з вимогою про відшкодування вартості пальто в сумі 1900 грн. Адміністрація бібліотеки відмовилася відшкодувати вартість пальто, посилаючись на те, що Фоменко не надала номерка, який засвідчує здачу пальто до гардеробу.

Яка форма встановлена для договорів зберігання речей в гардеробах?

Чи правомірна вимога Фоменко?

Задача № 15

Моніна, за договором зберігання, укладеному з ломбардом, зобов'язалася 15 квітня здати на зберігання дві шуби і дублянку на строк до 10 листопада. Речі вона здала 15 травня з порушенням строку передачі їх у ломбард, а 10

листопада їх не взяла назад. На письмове попередження ломбарду про необхідність забрати свої речі, Моніна не відреагувала. Через два місяці після закінчення строку зберігання ломбард продав зазначені речі, а суму, виручену від їхнього продажу, перевів Моніній, за винятком сум, що належать йому з урахуванням витрат, пов'язаних із продажем речей і штрафу за невиконання нею терміну передачі речей у ломбард. Моніна вимагає повернення своїх речей, переданих на зберігання в ломбард. Останній відмовляється.

Як дати визначення договору зберігання? Які його види існують?

Чи має право зберігач зажадати від поклажодавця передачі йому речей на зберігання в зазначений строк та брати з нього штраф у випадку порушення ним цих строків?

Чи має право зберігач у випадку, якщо поклажодавець ухиляється від взяття своїх речей назад, самостійно продати їх?

Задача № 16

Ломбард, щоб врятувати відеоапаратуру, передану йому на зберігання Корабльовим, від необоротних ушкоджень через попадання в неї води при аварії опалювальної системи складського приміщення, скористався послугами майстерні з ремонту апаратури, де її просушили і почистили. Ломбард, що поніс надзвичайні витрати на зберігання і який діяв без попередньої згоди Корабльова, зажадав від нього їх відшкодування, мотивуючи це тим, що якби він їх не зробив, то відеоапаратура вийшла б з ладу і не підлягала б ремонту. Корабльов відмовився платити, мотивуючи це тим, що ломбард у псуванні відеоапаратури винуватий сам. Якби він її зберігав на стелажу, а не на підлозі, то ушкоджень би ніяких не було.

Хто правий у цій суперечці: зберігач або поклажодавець?

Чи має право зберігач вимагати відшкодування надзвичайних витрат, що попередили збиток, що міг бути заподіяний речі, якби ці витрати не були зроблені?

Чи зобов'язаний зберігач приймати спеціальні заходи, які направлені на зберігання речей?

Література для реферування

1. Басова А.В. Поняття договору з охорони фізичних осіб / А.В. Басова // Форум права. - 2013. - № 2. - С.25-29.
2. Батожська О.В. Способи фіксації волевиявлення сторін при укладенні договору зберігання автотранспортних засобів / О.В. Батожська // Форум права. - 2013. - № 2. - С. 34-40.
3. Бойко Н.М. Відмінність договору позички від договору зберігання / Н.М. Бойко // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. - 2013. - № 3. - С.117-125.
4. Демчук А.М. Особливості укладення договору зберігання на товарному складі / А.М. Демчук // Науковий вісник Ужгородського національного університету. - 2012. - Вип. 19. - Том 2. - С.48-52.

5. Довбій С.П. Деякі проблемні питання правового регулювання договірних відносин з охорони майна / С.П. Довбій // Право і безпека. - 2013. - № 4(51). - С.142-147.
6. Донець А.Г. Договір зберігання речей у ломбарді / А.Г. Донець // Порівняльно-аналітичне право. - 2012. - № 4. - С.79-82.
7. Донець А.Г. Поняття «зберігання», «схоронність», «охорона» та їх співвідношення / А.Г. Донець // Державне будівництво та місцеве самоврядування: зб. наук. пр. / Нац. акад. прав. наук України, НДІ держ. буд. та місц. самоврядування. - Х.: Право, 2012. - Вип. 24. - С. 242-252.
8. Дудко О.С. До питання визначення поняття товарних складів як зберігачів товарів / О.С. Дудко // Право і суспільство. - 2014. - № 1-2. - С.67-70.
9. Кужко О.С. Зміст договору зберігання вантажу у морських портах України / О.С. Кужко // Порівняльно-аналітичне право. - 2014. - № 5. - С.90-93.
10. Новосад А.С. Відповідальність сторін за договором зберігання / А.С. Новосад // Юридичний науковий електронний журнал. - 2015. - № 3. - С.74-76.
11. Серих О.В. Сторони договору зберігання, який укладається у державній митній справі / О.В. Серих // Часопис цивілістики. - 2013. - Вип. 14. - С.78-81.
12. Яворська О., Демчук А. Європейський досвід укладення договору зберігання на товарному складі / О. Яворська, А. Демчук // Історико-правовий часопис: Актуальні проблеми цивілістики. - 2014. - № 1(3). - С.73-81.

Рекомендована література та нормативно-правові акти

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року зі змінами та доповненнями // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - №№ 40-44. - Ст. 356 із змінами станом на 11.06.2016 року.
2. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року зі змінами та доповненнями // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - №№ 18-22. - Ст. 144 із змінами станом на 01.08.2016 року.
3. Повітряний кодекс України від 19 травня 2011 року № 3393-VI // Відомості Верховної Ради України. - 2011. - № 48-49. - Ст. 536 із змінами станом на 28.12.2015 року.
4. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 7 грудня 2000 року // Відомості Верховної Ради України. - 2001. - № 5-6. - Ст. 30 із змінами станом на 11.06.2016 року.
5. Про державне регулювання видобутку, виробництва і використання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та контроль за операціями з ними: Закон України від 18 листопада 1997 року // Відомості Верховної Ради України. - 1998. - № 9. - Ст. 34 із змінами станом на 28.12.2015 року.

6. Про заставу: Закон України від 2 жовтня 1992 року // Відомості Верховної Ради України. - 1992. - № 47. - Ст. 642 із змінами станом на 06.11.2014 року.
7. Про захист прав споживачів: Закон України в редакції від 01.12.2005 року // Офіційний вісник України. - 2006. - № 1-2. - Ст. 1 із змінами станом на 01.01.2016 року.
8. Про зерно та ринок зерна в Україні: Закон України від 4 липня 2002 року // Відомості Верховної Ради України. - 2002. - № 35. - Ст. 258 із змінами станом на 11.02.2015 року.
9. Про сертифіковані товарні склади та прості і подвійні складські свідоцтва: Закон України від 23 грудня 2004 року // Відомості Верховної Ради України. - 2005. - № 6. - Ст. 136 в редакції від 06.11.2014 року.
10. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12 липня 2001 року // Відомості Верховної Ради України. - 2002. - № 1. - Ст. 1 із змінами станом на 01.01.2016 року.
11. Правила надання послуг пасажирського автомобільного транспорту: Постанова Кабінету Міністрів України від 18 лютого 1997 року № 176 (у редакції постанови КМУ від 26 вересня 2007 року № 1184 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/176-97-п>.
12. Правила зберігання транспортних засобів на автостоянках: Постанова Кабінету Міністрів України від 22 січня 1996 року № 115 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/115-96-п>.
13. Положення про склади тимчасового зберігання затверджене Наказом Міністерства фінансів України 28.05.2012 року № 613 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1307-12>.
14. Положення про порядок надання фінансових послуг ломбардами затверджене розпорядженням Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 26 квітня 2005 року № 3981 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0565-05>.
15. Правила користування автоматичними камерами схову самообслуговування затверджені наказом Міністерства транспорту України від 10.07.1996 року № 230 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0565-05>
16. Правила користування готелями й аналогічними засобами розміщення та надання готельних послуг затверджені Наказом Державної туристичної адміністрації України від 16.03.2004 року № 19 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0413-04>.
17. Правила перевезення пасажирів, багажу, вантажу та пошти залізничним транспортом України затверджені наказом Мінтрансзв'язку України від 27 грудня 2006 року № 1196 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0310-07>.
18. Правила надання послуг у морських портах України затверджені Наказом Міністерства інфраструктури України 05.06.2013 року № 348 в редакції від 23.09.2014 року [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1401-13>.

19. Збірник постанов Пленуму Верховного Суду України з цивільних справ (1972-2012 роки): станом на 01.11.2012 року / упоряд.: В.І. Борисова, І.П. Жигалкін, О.Н. Сибіга, П.В. Хотенець. - Х.: Право, 2012. - 376с.
20. Вавженчук С.Я. Договірне право: Навч. посіб. / С.Я. Вавженчук. - К.: КНЕУ, 2011. - 584с.
21. Договірне право України. Особлива частина: навч. посіб. / Т.В. Бондар, О.В. Дзера, Н.С. Кузнецова та ін.: за ред. О.В. Дзери. - К.: Юрінком Інтер, 2009. - 1200с.
22. Науково-практичний коментар до цивільного законодавства України: у 2-х т. / Відп. ред. В.Г. Ротань. - Т.2. - 2-ге вид. - Х.: Фактор, 2010. - 784с.
23. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: У 2 т., - 4-те вид., перероб. і доп. / За відповід. ред. О.В. Дзери (кер. авт. кол.), Н.С. Кузнецової, В.В. Луця. - К.: Юрінком Інтер, 2013. - 1952с.
24. Цивільне право України: навч. посібник / Ю.В. Білоусов [та ін.]; ред. Р.О. Стефанчук. - К.: Правова єдність, 2009. - 536с.
25. Цивільне право України: Особлива частина: в 2 т.: 3-тє вид., перероб. і доп. / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової. - К.: Юрінком Інтер, 2010. - 1176с.
26. Цивільне право України: підручник. Особлива частина / За заг. ред. д.ю.н., проф. Р.Б. Шишки. - К.: Вид. Ліра - К, 2015. - 1024с.
27. Цивільне право: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. Г.Б. Яновицької, В.О. Кучера. - Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2011. - 468с.
28. Цивільне право: підручник: у 2 т. / В.І. Борисова (керівник авт. колективу), Л.М. Баранова, Т.І. Бєгова та ін.; за ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. - Х.: Право. - 2011. - Т.2. - 816с.

Семінарське заняття 10. Договір позики. Кредитний договір

Теоретичні питання

1. Поняття та елементи договору позики
2. Права та обов'язки сторін за договором позики
3. Оспорювання договору позики
4. Новація боргу в позикове зобов'язання
5. Кредитний договір: поняття та елементи
6. Права та обов'язки сторін за кредитним договором
7. Відповідальність сторін за порушення умов кредитного договору

Теми для написання рефератів

1. Поняття та правова природа позики.
2. Співвідношення договору позики із договорами позички та банківського кредиту.
3. Поняття та місце розписки серед боргових цінних паперів.
4. Класифікація договору позики.
5. Правова природа та види кредитних договорів.

6. Договір факторингу: поняття та ознаки.
7. Відмінність факторингу від цесії та кредитного договору.

Ситуаційні задачі

Задача № 1

Романов позичив сусіду Дороху 20 000 грн. строком на 6 місяців. Через місяць Романов став вимагати сплати процентів в розмірі, визначеному на рівні облікової ставки Національного банку України, хоча це і не було обумовлено в договорі. Дорох платити відсотки відмовився, мотивуючи це тим, що договір позики був укладений як безпроцентний.

Чи підлягає задоволенню вимога Романова в даному випадку?

В яких випадках договір позики вважається безпроцентним?

Чи буде сплачувати проценти боржник у випадку затримки виплати боргу?

Задача № 2

Колосков узяв за договором позики у Дворцова 10 000 грн. строком на рік з умовою щомісячної виплати процентів в розмірі, визначеному на рівні облікової ставки Національного банку України. Перші 6 місяців Колосков сплачував ці проценти, потім запропонував Дворцову достроково повернути гроші, які він отримав за договором позики. Дворцов не погодився з цим і зауважив, що гроші прийме тільки після закінчення строку договору позики.

Чи правомірна відмова позикодавця Дворцова?

Чи зобов'язаний в даному випадку позичальник Колосков щомісячно сплачувати проценти за договором?

Задача № 3

Громадянин Рубанов взяв у борг у літньої жінки значну суму грошей. Договір позики був оформлений видачею розписки, в якій за пропозицією позикодавця для зниження інфляційного чинника в якості валюти позики були означені долари США, а строк платежу визначений у шість місяців з моменту складання розписки. У документі було встановлено, що відсотки за кредит обчислюються шляхом множення поточної ставки Ощадбанку за строковим валютним вкладом на коефіцієнт 2,5 на день повернення позики. У день платежу позичальник вчасно не повернув отримані гроші з відсотками. При розгляді спору в суді Рубанов заявив, що боргова розписка не відповідає закону, бо сума позики визначена не в гривнях, а в іноземній валюті. Крім того, він вважає, що відсотки, які повинні бути сплачені за договором, є дуже високими, і він погодився на такі умови позики тільки зважаючи на вкрай скрутне фінансове становище.

Яке повинно бути рішення суду?

Задача № 4

Савченко М. дала у борг Корнієнко С. 3 500 грн. У розписці, яку написала Корнієнко, було вказано, що вона зобов'язується повернути борг через 5

місяців. Через три місяці після закінчення строку повернення грошей Савченко звернулася до суду з позовом про стягнення з Корнієнко 3 500 грн. До заяви позивач додала розписку Корнієнко. Корнієнко заперечувала проти позову, посилаючись на те, що гроші вона повернула своєчасно і це можуть підтвердити Матюшко та Порошина. Забрати розписку від Савченко вона забула.

Як вирішити дану справу?

Задача № 5

Громадянин Вокалюк взяв у борг 12 500 грн. у громадянина Карпова строком на 1 рік. Коли рік минув, Вокалюк повернув гроші телеграфним переказом. Отримавши 12 500 грн. через тиждень після спливу строку договору, Карпов зателефонував Вокалюк і сказав, що гроші треба було повернути особисто, до того ж вони повернуті без урахування відсотків, які повинні бути нараховані за несвоєчасне повернення грошей. Вокалюк відмовився виконати цю вимогу, вважаючи її незаконною.

Хто з них правий?

Задача № 6

Товариство з повною відповідальністю «Круглов і компанія» на прохання акціонерного товариства «Агрегат» перерахувало останньому сто тисяч гривень для закупівлі кухонного обладнання. Перерахування було вчинене на підставі листа АТ «Агрегат», в якому містилося зобов'язання повернути гроші через 60 днів. Після закінчення означеного строку АТ «Агрегат» грошей не повернуло, у зв'язку з чим товариство подало позов до суду. В суді представник АТ заявив, що між сторонами виникло кредитне зобов'язання, а кредитування організацій це різновид банківської діяльності, яка здійснюється за ліцензією Національного банку. Товариство ж вчинило кредитний правочин без отримання ліцензії у встановленому порядку. Адвокат, який представляв інтереси товариства, заявив, що між сторонами був укладений договір позики, а не кредитний договір. На вчинення договору позики ліцензія не вимагається. Крім того, він запропонував суду проводити відмінність між договором позики і кредитним договором.

Хто правий у цьому спорі? Охарактеризуйте договір позики, кредитний договір.

Задача № 7

Підприємець Сидорчук уклав кредитний договір з комерційним банком «Інко». З'явившись у банк за одержанням кредиту наступного дня після встановленого договором терміну його одержання, Сидорчук сказав, що весь кредит йому не потрібний і він візьме тільки його половину. Банк йому відмовив і запропонував узяти кредит повністю відповідно до договору.

Чи правомірні дії Сидорчука? Вирішіть справу.

Задача № 8

Банк «Інко» уклав з ТОВ «Ремус» кредитний договір, виконання якого було забезпечено заставою транспортного засобу. При цьому банк зобов'язувався перерахувати кошти лише після оформлення договору застави,

згідно з яким позичальник зобов'язувався застрахувати транспортний засіб в одній з провідних страхових компаній на випадок пошкодження або знищення.

Після належного оформлення договору застави ТОВ «Ремус» застрахувало предмет застави в страховій компанії і звернулося до банку з вимогою перерахувати кредитні кошти на його рахунок. Дослідивши подані додатково документи, банк «Інко» відмовив у наданні кредиту, мотивуючи свої дії тим, що, по-перше, ТОВ «Ремус» застрахувало транспортний засіб у страховика, чий фінансовий стан не відповідає вимогам банку, а по-друге, у банку пропав фінансовий інтерес у наданні кредиту.

ТОВ «Ремус» пред'явило позов про спонукання банку надати кредит і про відшкодування збитків.

Чи підлягає позов задоволенню?

Задача № 9

Банк строком на один рік видав сільськогосподарському кооперативу кредит у сумі 150 000 грн. для закупівлі посівного матеріалу кукурудзи. Повернення коштів забезпечувалося договором поруки між банком і товариством «Зоря». Разом з тим, на час отримання кредитних коштів на свій рахунок керівництво сільськогосподарського кооперативу вирішило засіяти вільні землі яровою пшеницею, оскільки вважало це вигіднішим з урахуванням стану посівних площ. Дізнавшись про зміну цільового призначення витрачання кредитних коштів, банк звернувся з вимогою про дострокове погашення кредиту до поручителя.

Чи правомірні дії банку?

Чи придбає поручитель права вимоги до сільськогосподарського кооперативу в разі, якщо добровільно сплатить суму кредиту за вказаних обставин?

Література для реферування

1. Бабаскін А.Ю. Щодо поняття кредит у цивільному праві України / А.Ю. Бабаскін // Держава і право: Юридичні і політичні науки. - 2012. - Вип. 56. - С.256-260.
2. Бахрієва З.Р. Припинення договорів про надання фінансових послуг / З.Р. Бахрієва // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. - 2012. - Том 25(64). - № 1. - С. 204-209.
3. Безклубий І.А. Банківські правочини: Монографія. - К.: Видавничий Дім «Ін Юре». - 2007. - 456с.
4. Безклубий І.А. Договір позики та його співвідношення з кредитним договором / І.А. Безклубий // Бюлетень Міністерства юстиції України. - 2007. - № 5. - С.57-67.
5. Верес І. Поняття та правова природа договору факторингу / І. Верес // Підприємництво, господарство і право. - 2012. - № 5. - С.89-92.
6. Лепех С. Особливості правового статусу одного із подружжя як позичальника / С. Лепех // Вісник Львівського університету. - 2013. - Вип. 57. - С.216-220.

7. Лусперник Д.Д. Договір позики: деякі питання теорії та судової практики / Д.Д. Лусперник // Вісник Верховного Суду України. - 2011. - № 4(128). - С.16-24.
8. Невмержицька О.С. Правові засади здійснення розрахунків із застосуванням платіжних систем / О.С. Невмержицька // Часопис Київського університету права. - 2013. - № 3. - С.150-152.
9. Пандурська А.О. Умови та види цивільно-правової відповідальності при порушенні кредитного договору / А.О. Пандурська // Науковий вісник Ужгородського національного університету. - 2013. - Вип. 22. - Частина 1. - Том 1. - С.194-197.
- 10.Путренко А.М. Банківська таємниця: правовий аналіз / А.М. Путренко // Фінансове право. - 2011. - № 3(17). - С. 26-29.
- 11.Сальнікова Г. Розмежування договору факторингу в відступлення права вимоги / Г. Сальнікова // Юридична Україна. - 2012. - № 3. - С.86-90.
- 12.Солошкіна І.В. Факторинг як форма кредитування підприємства / І.В. Солошкіна // Порівняльно-аналітичне право. - 2014. - № 1. - С.198-200.
- 13.Тімуш І.С. Поняття та правова природа ризикових договорів у цивільному праві / І.С. Тімуш // Науковий вісник Ужгородського національного університету. - 2013. - Вип. 21. - Частина 2. - Том 1. - С.282-285.
- 14.Токунова А.В. Аналіз змін законодавства України щодо факторингу / А.В. Токунова // Право України. - 2011. - № 1. - С.294-299.
- 15.Токунова А.В. Договір факторингу: загальна характеристика / А.В. Токунова // Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України: Збірник наукових статей: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. - 2014. - Вип. 34. - С.183-192.
- 16.Токунова А.В. Істотні умови договору факторингу / А.В. Токунова // Науковий вісник Херсонського державного університету. - 2014. - Вип. 3. - Том 1. - С.245-249.
- 17.Токунова А.В. Місце факторингу в системі права України / А.В. Токунова // Підприємництво, господарство і право. - 2011. - № 1. - С.114-117.
- 18.Токунова А.В. Окремі питання щодо послуг, які надаються за договором факторингу / А.В. Токунова // Право України. - 2012. - № 6. - С.296-301.
- 19.Токунова А.В. Питання порядку надання боржнику доказів відступлення права вимоги за договором факторингу / А.В. Токунова // Науковий вісник Ужгородського національного університету. - 2013. - Вип. 22. - Частина 1. - Том 2. - С.46-49.
- 20.Тупицька Є. Проценти за новаційним договором позики / Є. Тупицька // Юридична Україна. - 2010. - № 1. - С.72-76.
- 21.Тупицька Є.О. Поняття та місце договору новації боргу у позикове зобов'язання в системі зобов'язань за законодавством України / Є.О. Тупицька // Порівняльно-аналітичне право. - 2013. - № 3-1. - С.151-153.
- 22.Тупицька Є.О. Правове регулювання новації боргу в системі позикових зобов'язань / Є.О. Тупицька // Юридичний науковий електронний журнал. - 2015. - № 5. - С.72-74.

23. Тупицька Є.О. Теоретико-правовий аналіз кредитних та позикових відносин / Є.О. Тупицька // Науковий вісник Ужгородського національного університету. - 2013. - Вип. 22. - С.291-294.
24. Тупицька Є.О. Щодо питання поіменованості чи непоіменованості договору новації боргу у позикове зобов'язання / Є.О. Тупицька // Форум права. - 2009. - № 3. - С.621-626.
25. Янишен В.П. Договір позики: спірні питання форми та предмета / В.П. Янишен // Теорія і практика правознавства. - 2015. - Вип. 2(8). - С.1-13 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://tlaw.nlu.edu.ua/wp-content/uploads>.

Рекомендована література та нормативно-правові акти

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року зі змінами та доповненнями // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - №№ 40-44. - Ст. 356 із змінами станом на 11.06.2016 року.
2. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 7 грудня 2000 року // Відомості Верховної Ради України. - 2001. - № 5-6. - Ст. 30 із змінами станом на 11.06.2016 року.
3. Про захист прав споживачів: Закон України в редакції від 01.12.2005 року // Офіційний вісник України. - 2006. - № 1-2. - Ст. 1 із змінами станом на 01.01.2016 року.
4. Про організацію формування та обігу кредитних історій: Закон України від 23.06.2005 року № 2704-IV // Відомості Верховної Ради України. - 2005. - № 32. - Ст. 421 із змінами станом на 28.06.2015 року.
5. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12.07.2001 року № 2664-III // Відомості Верховної Ради України. - 2002. - № 1. - Ст. 1 із змінами станом на 01.01.2016 року.
6. Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю: Закон України від 19.06.2003 року // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - № 52. - Ст. 377 із змінами станом на 04.08.2013 року.
7. Правила торгівлі у розстрочку фізичним особам затверджені Постановою Кабінету Міністрів України від 30 березня 2011 року № 383 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/383-2011-п>.
8. Положення про основи процентної політики Національного банку України затверджене Постановою Правління Національного банку України 21.04.2016 № 277 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0277500-16>.
9. Положення про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями затверджене Постановою Правління Національного банку України 25.01.2012 року № 23 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/ru/z0231-12>.

10. Про встановлення плати за користування кредитними ресурсами: Лист НБУ від 26.07.2004 року № 14-011/2805-7443 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v7443500-04>.
11. Про деякі питання застосування Цивільного кодексу України в банківській діяльності: Лист НБУ від 18.08.2004 року № 18-111/3249-8378 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v8378500-04>.
12. Ліцензійні умови провадження діяльності з надання фінансових кредитів за рахунок залучених коштів кредитними установами затверджені Розпорядженням Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України 18.10.2005 року № 4802 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1459-05>.
13. Вавженчук С.Я. Договірне право: Навч. посіб. / С.Я. Вавженчук. - К.: КНЕУ, 2011. - 584с.
14. Договірне право України. Особлива частина: навч. посіб. / Т.В. Бондар, О.В. Дзера, Н.С. Кузнецова та ін.: за ред. О.В. Дзери. - К.: Юрінком Інтер, 2009. - 1200с.
15. Науково-практичний коментар до цивільного законодавства України: у 2-х т. / Відп. ред. В.Г. Ротань. - Т.2. - 2-ге вид. - Х.: Фактор, 2010. - 784с.
16. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: У 2 т., - 4-ге вид., перероб. і доп. / За відповід. ред. О.В. Дзери (кер. авт. кол.), Н.С. Кузнецової, В.В. Луця. - К.: Юрінком Інтер, 2013. - 1952с.
17. Паліюк В.П. Особливості розкриття банківської таємниці судами (Видання друге, виправлене та доповнене). - К.: Юстініан, 2009. - 384с.
18. Пальчук О.І. Факторинг на ринку фінансових послуг: монографія / О.І. Пальчук; НАН України, Ін-т світової економіки і міжнар. відносин. - К., 2011. - 164с.
19. Цивільне право України: навч. посібник / Ю.В. Білоусов [та ін.]; ред. Р.О. Стефанчук. - К.: Правова єдність, 2009. - 536с.
20. Цивільне право України: Особлива частина: в 2 т.: 3-ге вид., перероб. і доп. / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової. - К.: Юрінком Інтер, 2010. - 1176с.
21. Цивільне право України: підручник. Особлива частина / За заг. ред. д.ю.н., проф. Р.Б. Шишки. - К.: Вид. Ліра - К, 2015. - 1024с.
22. Цивільне право: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. Г.Б. Яновицької, В.О. Кучера. - Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2011. - 468с.
23. Цивільне право: підручник: у 2 т. / В.І. Борисова (керівник авт. колективу), Л.М. Баранова, Т.І. Бегова та ін.; за ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. - Х.: Право. - 2011. - Т.2. - 816с.

Семінарське заняття 11. Договори банківського рахунку та банківського вкладу

Теоретичні питання

1. Поняття та загальна характеристика договору банківського рахунку
2. Види банківських рахунків
3. Предмет та сторони договору банківського рахунку
4. Форма та зміст договору банківського рахунку
5. Порядок відкриття, закриття та розірвання банківського рахунку
6. Поняття та загальна характеристика договору банківського вкладу
7. Предмет та сторони договору банківського вкладу
8. Форма та зміст договору банківського вкладу
9. Види банківських вкладів
10. Ощадна книжка та ощадний (депозитний) сертифікат
11. Порядок відкриття та закриття вкладних (депозитних) рахунків
12. Гарантування вкладних (депозитних) рахунків

Теми для написання рефератів

1. Правовий режим банківської таємниці.
2. Особливості розкриття банківської таємниці судами.
3. Цивільно-правовий захист прав вкладників та інших клієнтів банку.

Ситуаційні задачі

Задача № 1

До банку звернувся голова правління товариства з обмеженою відповідальністю «Зоря» із заявою про відкриття поточного рахунку. Керуючий банком у відкритті рахунку відмовив, посилаючись на те, що у статуті товариства нічого не сказано про можливість відкриття поточного рахунку. А також він звернув увагу на те, що голова правління не має довіреності на укладення договору поточного рахунку з банком.

Чи правомірна ця відмова?

Задача № 2

В акціонерний банк надійшло чотири заяви про відкриття рахунків:

а) від генерального директора комунального підприємства, уповноваженого іншими особами - учасниками повного товариства на відкриття поточного рахунку останньому;

б) від товариства з обмеженою відповідальністю з проханням відкрити йому другий поточний рахунок поза місцем знаходження підприємства і валютний рахунок в євро;

в) від громадянина Петрова, що зареєструвався як особа, яка здійснює підприємницьку діяльність, з проханням укласти з ним договір банківського рахунку для розрахунків з клієнтами;

г) від групи громадян, що збираються заснувати товариство з обмеженою відповідальністю з проханням про відкриття їм рахунку для перерахування коштів в оплату 50% статутного фонду.

Яку відповідь по кожному випадку повинна дати юридична служба банку? Який загальний порядок відкриття рахунків в комерційних банках, які документи необхідні для їх відкриття?

Задача № 3

Підприємець Романчук, який займається закупівлею в Швеції парфумерної продукції і доставкою її в Україну для продажу, відкрив валютний рахунок у комерційному банку «Промбанк». При відкритті рахунку працівник банку не повідомив Романчуку, що з Швецією в них немає кореспондентських відносин. Романчук, віддавши розпорядження банку про перерахування певної суми коштів у банк Швеції на його рахунок, виїхав туди за черговою партією продукції. Однак гроші «Промбанком» банку Швеції перераховані не були, а операція з закупівлі продукції зірвалася. Романчук потерпів збитки. Прибувши в Україну, Романчук звернувся до суду з вимогою про відшкодування «Промбанком» всіх збитків, заподіяних йому неперерахуванням коштів на його рахунок у шведському банку.

Чи підлягає задоволенню вимога Романчука? Вирішіть справу.

Задача № 4

Підприємець Гриценко, що мав рахунок у комерційному банку «Символ», віддав розпорядження останньому про перерахування коштів з його рахунку на рахунок підприємця Руденка, що знаходиться в іншому банку. Про переказ грошей Гриценко повідомив Руденку. Через два тижні Руденко пред'явив претензію до Гриценка про неотримання від нього грошей і зажадав сплатити збитки, які він поніс через зірваний внаслідок відсутності коштів договір. Гриценко, у свою чергу, висунув вимогу до комерційного банку «Символ» про відшкодування збитків, що виникли через прострочення в перерахуванні коштів з його рахунку на рахунок Руденка. Банк відмовився платити.

Чи правомірна вимога Гриценка до банку «Символ»? Чи підлягає задоволенню вимога Руденка до Гриценка?

Задача № 5

Загудаліна прийшла в банк і звернулася до співробітника відділу по роботі з клієнтами: «Я хочу покласти гроші на депозит. Сума призначена для крупних витрат, які наша сім'я робить раз на місяць. Найголовніше для мене, щоб гроші міг одержувати будь-який з членів моєї сім'ї і щоб у мене не було клопоту з оформленням довіреності. Чи можливо це?».

«Звичайно, - відповів співробітник банку, - ми пропонуємо клієнтам декілька варіантів оформлення вкладних операцій. Але відповідним для Вас є, здається, тільки один».

Дайте визначення договору банківського вкладу. Перелічіть варіанти оформлення договору банківського вкладу, передбачені ЦК України. Який спосіб

оформлення вкладу, на вашу думку, запропонував пані Загудаліній співробітник банку і чому?

Задача № 6

Павленко вклав гроші у банк на шість місяців, обумовивши розмір відсотка, виплачуваного наприкінці строку. Через місяць після здачі грошей банк зменшив процентну ставку на внесок Павленка. А через кілька днів з результатів аудиторської перевірки стало відомо, що умови забезпечення повернення внеску погіршилися: знизився розмір чистих активів банку і немає прибутку від його річної діяльності. Павленко звернувся до комерційного банку з вимогою розірвання договору, повернення внеску, виплати йому відсотків у розмірі, встановленому у договорі.

Чи правомірна вимога Павленка до комерційного банку?

Задача № 7

Сліпченко уклав з банком «Кредитний» депозитний договір про розміщення в банку коштів у сумі 5000 грн. на строк 1 рік під 22% річних. Відповідно до умов депозитного договору банк мав право при зменшенні Національним банком України облікової ставки пропорційно зменшити процентну ставку по депозиту. При цьому банк зобов'язаний був письмово повідомити вкладника про зменшення відсоткової ставки за договором. У разі незгоди вкладника йому надавалося право в 10-денний строк з моменту одержання повідомлення або погодитися на зменшення відсоткової ставки, або розірвати депозитний договір і забрати суму внеску та нараховані відсотки.

Через 3 місяці Сліпченко одержав лист з повідомленням про вручення, в якому банк «Кредитний» повідомляв про зменшення відсоткової ставки за договором до 17% річних у зв'язку з відповідною зміною облікової ставки НБУ. У листі також повідомлялося, що в разі, якщо Сліпченко протягом 10 днів з моменту отримання листа не розірве депозитний договір, буде вважатися, що він згодний зі змінами умов депозитного договору.

Сліпченко з'явився в банк лише через рік після укладення договору і пред'явив вимогу про повернення його внеску та нарахованих відсотків по ставці 22% річних за весь строк дії договору.

Дайте юридичну оцінку діям банку та вкладника.

Задача № 8

При укладенні договору банківського вкладу Брунова з комерційним банком оператор відмовився засвідчити довіреність Брунова на отримання цього вкладу і порадив звернутися до нотаріуса. Вимога щодо наявності довіреності при одержанні вкладу була зазначена в договорі. Брунов поклав гроші в банк на три місяці, зазначивши розмір відсотка, що виплачується в кінці терміну і оформив довіреність у нотаріуса за плату. Через місяць банк зменшив процентну ставку на внесок Брунова. А через декілька днів з результатів аудиторської перевірки стало відомо, що умови забезпечення повернення внеску погіршалися: знизився розмір чистих активів і немає доходу від його піврічної діяльності. Брунов зажадав від комерційного банку

розірвання договору, повернення внеску, виплати йому відсотка в розмірі, встановленим в договорі, а також відшкодування витрат на оформлення довіреності у нотаріуса.

Чи правомірна вимога Брунова до комерційного банку?

Література для реферування

1. Бахрієва З.Р. Припинення договорів про надання фінансових послуг / З.Р. Бахрієва // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. - 2012. - Том 25(64). - № 1. - С. 204-209.
2. Безклубий І.А. Банківські правочини: Монографія. - К.: Видавничий Дім «Ін Юре». - 2007. - 456с.
3. Безклубий І.А., Гончаренко О.В. Щодо гарантування банківських вкладів фізичних осіб в Україні / І.А. Безклубий, О.В. Гончаренко // Наше право. - 2013. - № 7. - С.152-156.
4. Біда М. Поняття й особливості договору банківського вкладу (депозиту): цивільно-правова сутність і підходи / М. Біда // Підприємництво, господарство і право. - 2010. - № 10. - С. 86-89.
5. Бойчук Т.В. Зміст та види державних гарантій заощаджень в Україні / Т.В. Бойчук // Бюлетень Міністерства юстиції України. - 2012. - № 8. - С.107-113.
6. Бойчук Т.В. Правовий статус учасників відносин у сфері заощаджень / Т.В. Бойчук // Бюлетень Міністерства юстиції України. - 2013. - № 4. - С.58-65.
7. Бойчук Т.В. Принципи організації систем гарантування заощаджень та можливості застосування зарубіжного досвіду в Україні / Т.В. Бойчук // Право і суспільство. - 2012. - № 3. - С.87-93.
8. Гетьманцев Д. До питання про правову природу грошей на банківському рахунку / Д. Гетьманцев // Підприємництво, господарство і право. - 2006. - № 9. - С.78-81.
9. Зінченко В.В. Банківські метали як предмет договору банківського вкладу (депозиту) / В.В. Зінченко // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. - 2013. - Вип. 15 (№ 1077). - С.97-100.
10. Зінченко В.В. Гарантованість вкладів фізичних осіб в Державному ощадному банку України / В.В. Зінченко // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. - 2015. - Вип. 19 (№ 1151). - С.93-97.
11. Зінченко В.В. Особливості договору банківського вкладу (депозиту) в Державному ощадному банку України / В.В. Зінченко // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. - 2012. - Вип. 15 (№ 1034). - С.128-132.
12. Калашнікова О.О. Договір банківського рахунку як різновид банківських правочинів / О.О. Калашнікова // Часопис Київського університету права. - 2015. - № 1. - С.166-169.
13. Кулик Д.О. Поняття та ознаки розрахункового чека: теоретико-правовий аспект / Д.О. Кулик // Форум права. - 2011. - № 3. - С.435-442.

14. Лошицький М.В., Короєд С.О. Питання дострокового повернення в судовому порядку банківського вкладу під час дії мораторію / М.В. Лошицький, С.О. Короєд // Судова апеляція. - 2009. - № 2(15). - С.52-58.
15. Менджул М.В. Проблеми правового регулювання відкриття банківського рахунку юридичною особою / М.В. Менджул // Науковий вісник Ужгородського національного університету. - 2014. - Вип. 24. - Том 2. - С.63-66.
16. Пашнева В.А. Правова природа страхування банківських вкладів / В.А. Пашнева // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. - 2011. - Том 24(63). - № 2. - С.110-114.
17. Петреченко С.А. Актуальні аспекти виконання договору банківського вкладу: захист прав вкладників в умовах фінансової нестабільності / С.А. Петреченко // Право і суспільство. - 2015. - № 5-3. - С.141-145.
18. Путренко А.М. Банківська таємниця: правовий аналіз / А.М. Путренко // Фінансове право. - 2011. - № 3(17). - С. 26-29.
19. Солтис Н. Дефекти форми договору банківського вкладу / Н. Солтис // Юридична Україна. - 2013. - № 5. - С.70-74.
20. Спіжов В. Предмет договору банківського вкладу (депозиту) / В. Спіжов // Правова інформатика. - 2007. - № 4(16). - С.55-63.
21. Спіжов В.В. Договір банківського вкладу (депозиту) як вид публічної підприємницької угоди / В.В. Спіжов // Правове життя: сучасний стан та перспективи розвитку: збірник тез наук. доп. III міжнар. наук. практ. конференції аспірантів студентів та здобувачів / Волинський державний університет ім. Лесі Українки. - Луцьк, 2007. - С. 194-195.
22. Спіжов В.В. Засади цивільно-правової відповідальності банку за договором банківського вкладу (депозиту) / В.В. Спіжов // Вісник господарського судочинства. - 2007. - № 3. - С. 146-150.
23. Спіжов В.В. Зміст та поняття депозитного ресурсу комерційного банку / В.В. Спіжов // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. - 2007. - № 37. - С. 331-338.
24. Спіжов В.В. Особливості договору банківського вкладу (депозиту) як публічного договору: у 3 ч.: Ч. 2 / В.В. Спіжов // Актуальні проблеми юридичної науки: зб. тез міжнар. наук. конференції «Шості осінні юридичні читання» / Хмельницького університету управління та права. - Хмельницький, 2007. - С. 247-249.
25. Спіжов В.В. Порядок та момент укладення договору банківського вкладу (депозиту) / В.В. Спіжов // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. - 2008. - № 41. - С. 296-304.
26. Спіжов В.В. Предмет договору банківського вкладу (депозиту) / В.В. Спіжов // Вісник Правова інформатика. - 2007. - № 4 (16). - С. 56-65.
27. Спіжов В.В. Страхування депозитних вкладів населення / В.В. Спіжов // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. - 2006. - № 35. - С. 308-314.
28. Холод В.В. Окремі аспекти судової практики вирішення спорів щодо укладення, зміни та розірвання договору банківського вкладу та

банківського рахунку / В.В. Холод // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. - 2014. - № 10-1 том 1. - С.226-229.

Рекомендована література та нормативно-правові акти

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року зі змінами та доповненнями // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - №№ 40-44. - Ст. 356 із змінами станом на 11.06.2016 року.
2. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 7 грудня 2000 року // Відомості Верховної Ради України. - 2001. - № 5-6. - Ст. 30 із змінами станом на 11.06.2016 року.
3. Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань: Закон України від 22.11.1996 року № 543/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. - 1997. - № 5. - Ст. 28 із змінами станом 11.07.2013 року.
4. Про захист прав споживачів: Закон України в редакції від 01.12.2005 року // Офіційний вісник України. - 2006. - № 1-2. - Ст. 1 із змінами станом на 01.01.2016 року.
5. Про кредитні спілки: Закон України від 20.12.2001 року № 2908-III // Відомості Верховної Ради України. - 2002. - № 15. - Ст. 101 із змінами станом на 01.01.2016 року.
6. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 року № 679-XIV // Відомості Верховної Ради України. - 1999. - № 29. - Ст. 238 із змінами станом на 01.05.2016 року.
7. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні: Закон України від 05.04.2001 року № 2346-III // Відомості Верховної Ради України. - 2001. - № 29. - Ст. 137 із змінами станом на 23.07.2015 року.
8. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб: Закон України від 23.02.2012 року № 4452-VI // Відомості Верховної Ради України. - 2012. - № 50. - Ст. 564 із змінами станом на 01.07.2016 року.
9. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12.07.2001 року № 2664-III // Відомості Верховної Ради України. - 2002. - № 1. - Ст. 1 із змінами станом на 01.01.2016 року.
10. Про цінні папери та фондовий ринок: Закон України від 23.02.2006 року № 3480-IV // Відомості Верховної Ради України. - 2006. - № 31. - Ст. 268 із змінами станом на 01.05.2016 року.
11. Положення про основи процентної політики Національного банку України затверджене Постановою Правління Національного банку України 21.04.2016 року № 277 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0277500-16>.
12. Положення про застосування Національним банком України стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи затверджене Постановою Правління Національного банку України від 17.09.2015 року № 615 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0615500-15>.

13. Положення про порядок виконання банками документів на переказ, примусове списання і арешт коштів в іноземних валютах та банківських металів і змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України затверджене Постановою Правління Національного банку України від 28.07.2008 року № 216 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0910-08>.
14. Положення про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами затверджене Постановою Правління Національного банку України від 03.12.2003 року № 516 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1256-03>.
15. Положення про порядок надання небанківським фінансовим установам генеральних ліцензій на здійснення валютних операцій затверджене Постановою Правління Національного банку України від 09.08.2002 року № 297 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0712-02>.
16. Інструкція про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах затверджена Постановою Правління Національного банку України від 12.11.2003 року № 492 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1172-03>.
17. Правила здійснення за межі України та в Україні переказів фізичних осіб за поточними валютними неторговельними операціями та їх виплати в Україні та внесення змін до деяких нормативно-правових актів затверджені Постановою Правління Національного банку України від 29.12.2007 року № 496 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0074-08>.
18. Щодо можливості сплати банком комісійної винагороди та премії в іноземній валюті при залученні вкладів (депозитів) клієнтів в іноземній валюті: Лист НБУ від 20.03.2007 року № 13-210/1006-2842 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v2842500-07>.
19. Про деякі питання застосування Цивільного кодексу України в банківській діяльності: Лист НБУ від 18.08.2004 року № 18-111/3249-8378 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v8378500-04>.
20. Вавженчук С.Я. Договірне право: Навч. посіб. / С.Я. Вавженчук. - К.: КНЕУ, 2011. - 584с.
21. Договірне право України. Особлива частина: навч. посіб. / Т.В. Бондар, О.В. Дзера, Н.С. Кузнецова та ін.: за ред. О.В. Дзери. - К.: Юрінком Інтер, 2009. - 1200с.
22. Науково-практичний коментар до цивільного законодавства України: у 2-х т. / Відп. ред. В.Г. Ротань. - Т.2. - 2-ге вид. - Х.: Фактор, 2010. - 784с.
23. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: У 2 т., - 4-те вид., перероб. і доп. / За відповід. ред. О.В. Дзери (кер. авт. кол.), Н.С. Кузнецової, В.В. Луця. - К.: Юрінком Інтер, 2013. - 1952с.

24. Паліюк В.П. Особливості розкриття банківської таємниці судами (Видання друге, виправлене та доповнене). - К.: Юстініан, 2009. - 384с.
25. Паліюк В.П. Судовий захист клієнтів поточних та вкладних (депозитних) рахунків: теорія та практика / В.П. Паліюк. - К.: Юстініан, 2011. - 528с.
26. Цивільне право України: навч. посібник / Ю.В. Білоусов [та ін.]; ред. Р.О. Стефанчук. - К.: Правова єдність, 2009. - 536с.
27. Цивільне право України: Особлива частина: в 2 т.: 3-тє вид., перероб. і доп. / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової. - К.: Юрінком Інтер, 2010. - 1176с.
28. Цивільне право України: підручник. Особлива частина / За заг. ред. д.ю.н., проф. Р.Б. Шишки. - К.: Вид. Ліра - К, 2015. - 1024с.
29. Цивільне право: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. Г.Б. Яновицької, В.О. Кучера. - Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2011. - 468с.
30. Цивільне право: підручник: у 2 т. / В.І. Борисова (керівник авт. колективу), Л.М. Баранова, Т.І. Бєгова та ін.; за ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. - Х.: Право. - 2011. - Т.2. - 816с.

Семінарське заняття 12. Зобов'язання із спільної діяльності

Теоретичні питання

1. Договір про спільну діяльність
2. Договір простого товариства:
  - Поняття та елементи договору простого товариства
  - Права та обов'язки сторін за договором простого товариства
  - Припинення договору простого товариства

Теми для написання рефератів

1. Договір про спільну діяльність: поняття, ознаки, сфера застосування.
2. Договір простого товариства: поняття, ознаки, сфера застосування.
3. Припинення договору простого товариства та відповідальність учасників за спільними зобов'язаннями.
4. Порівняльна характеристика порядку управління господарським товариством та простим товариством.

Ситуаційні задачі

Задача № 1

Петренко, що займається відгодуванням свиней і реалізацією їх м'яса та інших продуктів заготівельним організаціям, а також на ринку, запропонував сусіду Сидоренку, що утримує у власному будинку кафе, укласти договір про «спільну роботу». У відповідності з означеним договором припускалося об'єднати зусилля учасників по відкорму худоби та збуту м'яса. Обов'язки розподілилися таким чином. Сидоренко зобов'язався збирати і передавати Петренку харчові відходи, а останній продавати зі знижкою певну кількість

м'яса та м'ясопродуктів для організації харчування в кафе Сидоренка. При посвідченні договору у нотаріуса виникли сумніви, чи можна застосовувати в даному випадку норми договору про спільну діяльність.

Як потрібно вирішити дане питання?

Задача № 2

Акціонерне товариство, кооператив і комунальне підприємство уклали договір про спільну діяльність по будівництву та наступній експлуатації житлового будинку для своїх працівників. У відповідності з цим договором спільні справи повинні були вирішуватись товаришами спільно, а їхні частки визнавались рівними (по 20 квартир кожному). Після того, як будівництво розпочалося, виявилось, що необхідної кількості грошових коштів немає. Кооператив, що згідно договору товариства вів бухгалтерський облік спільного майна учасників, домовився про залучення до будівництва нових пайщиків з передачею їм 6 квартир. При розподілі квартир після завершення будівництва акціонерне товариство відмовилося передавати новим пайщикам квартири з числа тих, що належать йому. У свою чергу кооператив і підприємство заявили, що готові передати квартири, але лише по дві. Нові пайщики заявили, що їм байдужі взаємовідносини між їхніми товаришами, і вони готові отримати квартири з числа тих, що належать будь-якому з товаришів.

Вирішіть спір.

Задача № 3

За договором про спільну діяльність, укладеному між підприємством «Мода» і товариством з обмеженою відповідальністю «Аваль» на 5 років, перше надало в якості внеску будинок красильного цеху разом з усім необхідним обладнанням, а також 15 тонн барвників, а друге - свою комерційну репутацію, трудові зусилля співробітників по реалізації продукції цеху і ноу-хау по забарвленню трикотажних виробів. Частки учасників в спільному майні не визначалися. Що ж стосується видатків і збитків, а також доходів, то вони розподілилися між товаришами порівну. Через два роки успішної роботи підприємство вирішило вийти з договору. При цьому товариство наполягало на передачі йому в якості компенсації за дострокове розірвання договору половини будинку красильного цеху, посилаючись на те, що ноу-хау вже стало відомо підприємству та успішно ним використовується. Підприємство навпаки вважало, що вклад товариства був несуттєвим, вимагало повернення будинку і готове було сплатити за використання ноу-хау грошову суму.

Вирішіть справу. Який порядок припинення договору простого товариства? Чи може частка участі в прибутках і збитках бути іншою, ніж частка у спільному майні?

Задача № 4

Акціонерне товариство «Рукодільниця» уклало договір простого товариства з трьома текстильними підприємствами. Метою договору було будівництво фарбувального цеху на земельній ділянці, яка знаходиться у власності товариства. Однак, на цій ділянці знаходились гаражі, збудовані за згодою товариства. Не дочекавшись спільного рішення учасників, товариство

приступило до зносу гаражів і причинило значний збиток їх володільцям, які звернулись до суду. В ході судового розгляду з'ясувалось, що при зносі гаражів ніяких спеціальних повноважень на ведення справ від імені товариства не було, і тому решта учасників товариства повинні бути звільнені від відповідальності. Довіреність товариству як учаснику, якому було доручено вести спільні справи, була видана вже після завершення процедури зносу гаражів. Однак, повноваження товариства, згідно цієї довіреності, були обмежені діями, майнові наслідки яких не повинні перевищувати визначеного ліміту. Даний ліміт при зносі гаражів був перевищений.

Яке рішення повинен винести суд? Чи зміниться рішення, якщо згадана довіреність була видана до початку зносу гаражів? Як бути, якщо знесення гаражів здійснювала спеціалізована організація за договором, укладеним «Руководільницею»?

Література для реферування

1. Бермічева О.В. Просте і таємне (негласне) товариство: поняття та співвідношення / О.В. Бермічева // Вісник Академії адвокатури України. - 2012. - № 1(23). - С.40-47.
2. Блажівська О.Є. Спільна діяльність учасників простого товариства: монографія / О.Є. Блажівська. - К.: Алерта, 2013. - 224с.
3. Килимник В.В., Харитонов О.В. Щодо правової характеристики припинення договорів про спільну діяльність / В.В. Килимник, О.В. Харитонов // Форум права. - 2012. - № 1. - С.438-441.
4. Махінчук В.М. Загальна характеристика форм співучасті держави та приватних партнерів під час реалізації спільних господарських проектів / В.М. Махінчук // Науковий вісник Ужгородського національного університету. - 2013. - Вип. 22. - Частина 1. - Том 1. - С.174-178.
5. Назаренко Д.Б. Договір простого товариства як форма державно-приватного партнерства / Д.Б. Назаренко // Правова держава. - 2011. - № 13. - С.63-67.
6. Резнікова В.В. Договір простого товариства: господарсько-правовий аспект / В.В. Резнікова // Університетські наукові записки. - 2013. - № 3(47). - С.248-253.
7. Таран О.С. Істотні умови багатостороннього договору / О.С. Таран // Вісник Академії адвокатури України. - 2013. - № 2(27). - С.39-44.
8. Таран О.С. Мета багатостороннього договору / О.С. Таран // Підприємництво, господарство і право. - 2011. - № 9. - С.27-30.
9. Шаперенков К. В. Договір про спільну діяльність у Римському приватному праві та його рецепція в сучасному цивільному праві України. / К. В. Шаперенков // Наукові записки: серія «Право» Національного університету «Острозька академія». - 2005. - Вип. 6. - С.278-284.
10. Шаперенков К.В. Вклад у спільне майно учасників договору простого товариства / К.В. Шаперенков // Держава і право. Збірник наукових праць. - К.: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2007. - № 38. - С. 420-426.

11. Шаперенков К.В. Договір простого товариства як підстава виникнення права власності на новостворене нерухоме майно / К.В. Шаперенков // Держава і право. Збірник наукових праць. - К.: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2008. - № 42. - С. 416-422.
12. Шаперенков К.В. Сторони договору простого товариства / К.В. Шаперенков // Підприємництво, господарство і право. - 2007. - № 2. - С. 37-40.
13. Шевчук С.Р. Особливості внесення до спільної господарської діяльності вкладів діловою репутацією, діловими зв'язками та іншими нематеріальними активами / С.Р. Шевчук // Часопис Київського університету права. - 2011. - № 2. - С.167-170.
14. Юркевич Ю.М. Поняття та ознаки договору про спільну діяльність / Ю.М. Юркевич // Науковий вісник Ужгородського національного університету. - 2015. - Вип. 34. - Том 1. - С.129-133.
15. Юровська Г. В. Генеральна угода про сумісну діяльність при створенні промислово-фінансової групи як вид договору простого товариства / Г.В. Юровська // Становлення, функціонування та розвиток правових систем сучасності : проблеми науки і практики: Зб. тез Міжнародної наук.-прак. конференції, присвяченої 145-й річниці створення Одеського національного університету імені І.І. Мечникова, м. Одеса, 23 квітня 2010 року / За ред. І.С. Канзафарової. - Одеса: «Астропринт», 2010. - С. 329-332.
16. Юровська Г.В. Види договору простого товариства / Г.В. Юрловська // Правова держава: історія, сучасність та перспективи формування в Україні: III Всеукр. наук.-практ. конф., 23 квітня 2010 р., Запоріжжя: матеріали: у 2 ч. - Запоріжжя: Юрид. ін-т ДДУВС, 2010. - Ч. I. - С. 271-273.
17. Юровська Г.В. Використання форми договору простого товариства при здійсненні господарської діяльності / Г.В. Юровська // Кримський юридичний вісник. - 2010. - Вип. 1(8). - Ч. II. - С.268-276.
18. Юровська Г.В. Договір простого товариства при створенні промислово-фінансової групи / Г.В. Юровська // Підприємництво, господарство і право. - 2010. - № 3. - С.61-63.
19. Юровська Г.В. Негласне товариство як вид договору простого товариства / Г.В. Юровська // Вісник Запорізького юридичного інституту Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. - 2010. - № 1. - С.211-225.
20. Юровська Г.В. Практика застосування судами законодавства про договір простого товариства / Г.В. Юровська // Вісник Вищого адміністративного суду України. - 2010. - № 2. - С.88-93.
21. Юровська Г.В. Учасники договору простого товариства / Г.В. Юровська // Актуальні питання державотворення в Україні очима молодих вчених. Збірник наукових праць міжнародна науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених Київського національного університету імені Тараса Шевченка (23-24 квітня 2009 року). - К., 2009. - Ч. II. - С. 255-256.

22. Юровська Г.В. Цивільно-правове регулювання договору простого товариства / Г.В. Юровська // Вісник Вищого адміністративного суду України. - 2009. - № 2. - С.78-91.

Рекомендована література та нормативно-правові акти

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року зі змінами та доповненнями // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - №№ 40-44. - Ст. 356 із змінами станом на 11.06.2016 року.
2. Про режим іноземного інвестування: Закон України від 19.03.1996 року № 93/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 19. - Ст. 80 із змінами станом на 25.06.2016 року.
3. Положення про порядок державної реєстрації договорів (контрактів) про спільну інвестиційну діяльність за участю іноземного інвестора затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 30 січня 1997 року № 112 в редакції від 26.07.2011 року [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/112-97-п>.
4. Науково-практичний коментар до цивільного законодавства України: у 2-х т. / Відп. ред. В.Г. Ротань. - Т.2. - 2-ге вид. - Х.: Фактор, 2010. - 784с.
5. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: У 2 т., - 4-те вид., перероб. і доп. / За відповід. ред. О.В. Дзери (кер. авт. кол.), Н.С. Кузнецової, В.В. Луця. - К.: Юрінком Інтер, 2013. - 1952с.
6. Цивільне право України: навч. посібник / Ю.В. Білоусов [та ін.]; ред. Р.О. Стефанчук. - К.: Правова єдність, 2009. - 536с.
7. Цивільне право України: Особлива частина: в 2 т.: 3-тє вид., перероб. і доп. / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової. - К.: Юрінком Інтер, 2010. - 1176с.
8. Цивільне право України: підручник. Особлива частина / За заг. ред. д.ю.н., проф. Р.Б. Шишки. - К.: Вид. Ліра - К, 2015. - 1024с.
9. Цивільне право: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. Г.Б. Яновицької, В.О.Кучера. - Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2011. - 468с.
10. Цивільне право: підручник: у 2 т. / В.І. Борисова (керівник авт. колективу), Л.М. Баранова, Т.І. Бегова та ін.; за ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. - Х.: Право. - 2011. - Т.2. - 816с.

Семінарське заняття 13. Зобов'язання, що виникають внаслідок заподіяння шкоди

Теоретичні питання

1. Поняття і значення зобов'язань, що виникають внаслідок заподіяння шкоди
2. Елементи зобов'язань, що виникають внаслідок заподіяння шкоди
3. Система деліктних зобов'язань
4. Поняття деліктної відповідальності. Деліктна і договірна відповідальність
5. Поняття підстав і умов деліктної відповідальності

6. Загальні умови деліктної відповідальності

Теми для написання рефератів

1. Юридична природа зобов'язань з відшкодування шкоди, заподіяної без вини завдавача.
2. Правові аспекти відшкодування моральної шкоди у цивільно-правових відносинах.
3. Питання гармонізації цивільного законодавства України про деліктні зобов'язання до стандартів Європейського Союзу.

Ситуаційні задачі

Задача № 1

Дудко, зустрівши свого зятя Сеніна, який знаходився в стані алкогольного сп'яніння, намагався відвести його додому. Однак Сенін почав чинити опір, вирвався від тестя і намагався втекти, але тесть наздогнав його і схопив за руки. Сенін спіткнувся, став падати і потягнув за собою Дудка. Обидва впали на землю. Дудко, падаючи, влучив коліном в груди і живіт Сеніна і маючи вагу понад 120 кг, заподіяв Сеніну тяжкі тілесні ушкодження у вигляді перелому ребра і розриву печінки, від яких Сенін помер. Мати Сеніна (56 років) подала до Дудка позов про відшкодування шкоди, заподіяної смертю годувальника.

Чи підлягає позов задоволенню?

Задача № 2

Вночі на Сухова напали двоє невідомих, повалили його на землю, стали бити і намагалися зняти з нього наручний годинник. Захищаючись, Сухов вдарив ногою по голові одного з нападників. Згодом було встановлено, що нападниками були Зайцев та Носов. Зайцев, що отримав удар по голові, через декілька днів помер від крововиливу в мозок, а Носов переховувався. Кримінальна справа проти Сухова була припинена за тим мотивом, що він діяв у стані необхідної оборони. Дружина Зайцева подала до Сухова позов про відшкодування шкоди, заподіяної смертю годувальника, на утримання малолітнього сина і витрат на поховання Зайцева.

Яке рішення повинен винести суд?

Задача № 3

Лаптев звернувся до суду з позовом про стягнення з Павлова збитків, завданих загибеллю корови, що належить йому, з вини Павлова. В обґрунтування позову він посилався на те, що він і Павлов за домовленістю пасли по черзі худобу, що належить їм та іншим громадянам. В день загибелі корови Лаптева цю роботу виконував Павлов, що залишив худобу без догляду, відлучившись для того, щоб викупатись у річці. В цей час корова Павлова зайшла в багно, де і втопилась. Суд, керуючись ст. 1166 Цивільного кодексу України, стягнув визначену суму з Павлова.

Чи правильно вчинив суд?

Задача № 4

Васін придбав в крамниці кольоровий телевізор “LG” з гарантією роботи на два роки. Через два з половиною роки після купівлі сталося самозаймання телевізора, що стало причиною пожежі в квартирі Васіна. В результаті пожежі згоріли всі меблі Васіна, а вартість ремонту квартири склала 76 тисяч гривень. При гасінні пожежі у квартирі Васіна вода пройшла до нижче розташованої квартири Бикова, залила стелю та стіни. Видатки на її ремонт склали 22 тисячі гривень. За висновком експертизи, порушень з боку Васіна та членів його сім’ї у користуванні телевізором не було, а займання телевізора трапилося внаслідок використання в його конструкціях нетерmostійких матеріалів. Васін та Биков подали до крамниці з продажу телевізорів позов про відшкодування заподіяної їм шкоди. Заперечуючи проти поданих до неї вимог, крамниця зазначила, що в заподіянні Васіну шкоди, по-перше, немає її вини, а, по-друге, за межами гарантійного строку вона взагалі не несе відповідальності за недоліки проданої речі. Що ж стосується вимог Бикова, то збитки йому завдані не самозайманням телевізора, а гасінням пожежі у квартирі Васіна, тому свої вимоги він повинен виставити до пожежної команди.

Хто і в якому порядку повинен відшкодувати збитки, завдані Васіну і Бикову?

Задача № 5

Некрасов, проходячи повз базу спортивного товариства “Динамо”, помітив пожежу - горіло горище одного зі складів бази. Щоб загасити пожежу, Некрасов разом із підбігшим робітником бази Скворцовим, виламали двері сараю, що належав Сомову і був розташований поруч. Вони взяли там драбину, багор і два відра. При гасінні пожежі на Некрасова упала балка і він упав з драбини та отримав каліцтво. В зв’язку з чим Некрасов пред’явив позов товариству “Динамо” про відшкодування шкоди. Відповідач проти позову заперечував, зазначаючи що, по-перше, Некрасов сам проявив грубу необережність, поставивши драбину до палаючої стіни складу, а по-друге, його дії виявилися безрезультатними - склад все одно згорів. Сомов, в свою чергу, пред’явив позов до Некрасова і Скворцова про відшкодування заподіяної йому шкоди в сумі 2500 грн. Оскільки драбина виявилася зламанною, відра пропали і крім того, на відновлення пошкоджених ними дверей сараю він витратив 2200 грн.

Вирішить справу.

Задача № 6

Федорова здала для ремонту в майстерню виробничого об’єднання чобітки вартістю 1280 грн. В строк видачі замовлення чобіт в майстерні не було. В зв’язку з цим Федорова звернулась в суд з позовом про відшкодування вартості чобіт і суми сплаченої за їх ремонт - 70 грн.

Суд, керуючись ст. 1166 Цивільного кодексу України стягнув з майстерні на користь Федорової вартість чобіт - 1280 грн., а щодо стягнення 70 грн. відмовив, мотивуючи тим, що вони повинні включатися у вартість чобіт.

Чи правильне рішення суду?

Задача № 7

Кузін сидів за робочим столом в проектному бюро і, тримаючи в роті запалену цигарку, заправляв бензином запальничку. При цьому він випадково пролив бензин на светр. Від несподіванки у нього з рота випала цигарка і потрапила на пляму бензину, який швидко запалав. Кузін з криком вибіг з робочої кімнати в роздягальню до умивальника. Гардеробник, побачивши охоплену полум'ям людину, схопив з вішалки, як виявилось потім, дороге імпортне пальто, що належить головному інженеру, і накинув його на Клімова. Вогонь був погашений, але пальто було сильно пошкоджено вогнем.

1. Чи звільняється від відповідальності особа за шкоду, заподіяну в стані крайньої необхідності?

2. На кого суд може покласти обов'язок відшкодування заподіяної шкоди?

Задача № 8

У результаті нещасного випадку на буровій установці загинув буровий майстер Лисин. Позови про відшкодування збитків, заподіяних смертю годувальника, пред'явили: а) дружина Лисина - на утримання двох дітей загиблого - дочки 7 років і сина 13 років, на своє утримання, оскільки вона не працює і зайнята доглядом за дітьми, а також витрат на поховання чоловіка; б) мати Лисина, яка вказала, що хоча вона і не перебувала на утриманні сина, оскільки до моменту його загибелі була працездатною і жила з чоловіком у селі, але тепер (через два місяці після загибелі сина) досягла пенсійного віку, тому має право на відшкодування збитку, заподіяного смертю годувальника; в) перша дружина Лисина, Карпова, на користь неповнолітнього сина загиблого, якому Лисин виплачував аліменти. Заробіток загиблого складав 4950 грн. на місяць.

Адміністрація підприємства, де працював Лисин, просила в позові відмовити, оскільки з висновку технічної інспекції ніяких порушень правил техніки безпеки з боку адміністрації не допущено, отже, немає і вини. Лисин же загинув від наїзду автомашини, до якої він необережно наблизився при розвантаженні бурових інструментів.

Питання: 1) Чи обґрунтоване заперечення адміністрації підприємства проти заявлених вимог? 2) Хто і в якому розмірі має право на відшкодування заподіяної шкоди в цьому випадку?

а) так. Ніхто з перелічених осіб не має право на відшкодування заподіяної шкоди;

б) ні, не обґрунтоване. Мають право на відшкодування дружина Лисина - на утримання двох дітей, на своє утримання, а також витрат на поховання, перша дружина Лисина, Карпова, на користь неповнолітнього сина;

в) ні, не обґрунтоване. Мають право на відшкодування дружина Лисина - на утримання двох дітей, мати Лисина, перша дружина Лисина, Карпова, на користь неповнолітнього сина;

г) так, обґрунтоване. Але на відшкодування мають право діти Лисина.

Література для реферування

1. Бондаренко М.О. Право громадян на відшкодування шкоди, завданої внаслідок дефекту в продукції / М.О. Бондаренко // Міжнародний юридичний вісник: збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. - 2014. - Вип. 1(1). - С.201-204.
2. Бородін М. Розгляд цивільних справ, які впливають із зобов'язань щодо відшкодування шкоди, завданої власником джерела підвищеної небезпеки / М. Бородін // Право України. - 2010. - № 7. - С.101-106.
3. Бурлака І. Понятійна суть та юридична природа зобов'язань з відшкодування шкоди, заподіяної без вини завдавача / І. Бурлака // Право України. - 2009. - № 9. - С.106-109.
4. Бурлака І.В. Деякі особливості виникнення зобов'язання з відшкодування шкоди, завданої фізичній особі джерелом підвищеної небезпеки без вини / І.В. Бурлака // Юридична Україна. - 2009. - № 10. - С.65-69.
5. Бурлака І.В. Деякі питання відшкодування шкоди, завданої актами органів публічної влади, за відсутності їхньої вини / І.В. Бурлака // Юридична Україна. - 2009. - № 11(№11-12). - С.190-195.
6. Васильєв В.В. Окремі питання визначення поняття моральної (немайнової) шкоди / В.В. Васильєв // Науковий вісник Ужгородського національного університету. - 2015. - Вип. 32. - Том 2. - С.10-15.
7. Волков О.А. Розмежування крайньої необхідності та суміжних категорій цивільного права / О.А. Волков // Актуальні проблеми держави і права. - 2008. - Вип. 42. - С.181-186.
8. Волков О.А. Суб'єкти зобов'язань відшкодування шкоди, завданої у стані крайньої необхідності / О.А. Волков // Актуальні проблеми держави і права. - 2008. - Вип. 41. - С.176-184.
9. Гринько Р.В. Заходи оперативного впливу та способи самозахисту: порівняльно-правовий аналіз / Р.В. Гринько // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. - 2014. - № 9-2. - том 1. - С.159-162.
10. Гринько Р.В. Поняття та ознаки заходів оперативного впливу у зобов'язальних правовідносинах / Р.В. Гринько // Науковий вісник Херсонського державного університету. - 2014. - Вип. 3. - Том 1. - С.136-140.
11. Єсіпова Л.О. Цивільно-правові аспекти відповідальності за шкоду, заподіяну малолітніми фізичними особами / Л.О. Єсіпова // Актуальні проблеми держави і права. - 2009. - Вип. 51. - С.297-304.
12. Ківалова Т. Субсидіарне застосування зобов'язань відшкодування шкоди / Т. Ківалова // Юридичний вісник. - 2010. - № 4. - С.58-65.
13. Крисань Т.Є. Правові аспекти відшкодування моральної шкоди у цивільно-правових відносинах / Т.Є. Крисань // Часопис Київського університету права. - 2011. - № 4. - С.218-221.
14. Ляшевська Л. Загальна характеристика механізму відшкодування шкоди, завданої особою в стані крайньої необхідності / Л. Ляшевська // Юридичний вісник. - 2014. - № 5. - С.227-232.

15. Менів Л.Д. До питання про відшкодування моральної шкоди за порушення прав споживачів / Л.Д. Менів // Науковий вісник Ужгородського національного університету. - 2015. - Вип. 31. - Том 2. - С.7-10.
16. Мироненко В.П., Онищенко О.С. Загальні умови виникнення зобов'язань по відшкодуванню моральної шкоди / В.П. Мироненко, О.С. Онищенко // Юридична наука. - 2014. - № 9. - С.23-28.
17. Немченко С.С. Цивільно-правові аспекти відповідальності за шкоду, заподіяну малолітніми фізичними особами / С.С. Демченко // Вісник Запорізького національного університету. - 2012. - № 2(II). - С.67-72.
18. Отрадна О. Договори між суб'єктами деліктних зобов'язань: принципи, можливості, межі / О. Отрадна // Право України. - 2012. - № 9. - С.174-184.
19. Отрадна О. Проблеми суб'єктного складу цивільно-правових деліктних зобов'язань / О. Отрадна // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. - 2009. - № 80. - С.22-25.
20. Русу С.Д. Питання гармонізації цивільного законодавства України про деліктні зобов'язання до стандартів Європейського Союзу / С.Д. Русу // Університетські наукові записки. - 2005. - № 1-2(13-14). - С.102-108.
21. Свистун Л.Я. Деякі питання цивільно-правової відповідальності у сфері надання медичних послуг / Л.Я. Свистун // Право і суспільство. - 2015. - № 5. - С.79-84.
22. Сорока О.О. Особливості зобов'язань із відшкодування шкоди за законодавством України / О.О. Сорока // Науковий вісник Херсонського державного університету. - 2015. - Вип. 3-2. - Том 1. - С.54-56.
23. Тераз Р.І. Становлення та тенденції розвитку правового регулювання відшкодування шкоди, завданої недоліками товарів, робіт (послуг) / Р.І. Тераз // Університетські наукові записки. - 2007. - № 4(24). - С.171-176.
24. Тераз Р.І. Сторони зобов'язання з відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг) / Р.І. Тераз // Університетські наукові записки. - 2008. - № 2(26). - С.64-69.
25. Ус М.В. Конкуренція вимог при відшкодуванні шкоди, завданої здоров'ю (життю) фізичної особи під час виконання договірних зобов'язань / М.В. Ус // Науковий вісник Ужгородського національного університету. - 2015. - Вип. 34. - Том 1. - С.114-119.
26. Ус О.В., Ус М.В. Відшкодування шкоди фізичній особі, яка потерпіла від кримінального правопорушення / О.В. Ус, М.В. Ус // Право і суспільство. - 2015. - № 3 частина 3. - С.82-87.
27. Хоменко М.М. Відшкодування шкоди, завданої органами державної влади, їх посадовими та (або) службовими особами у сфері нормотворчої діяльності / М.М. Хоменко // Часопис Київського університету права. - 2012. - № 3. - С.256-260.
28. Чернілевська О.І. Відшкодування шкоди, завданої недієздатною особою / О.І. Чернілевська // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. - 2015. - № 4. - том 2. - С.44-46.

29. Чернілевська О.І. Множинність осіб у зобов'язаннях із заподіяння шкоди працівником / О.І. Чернілевська // Юридичний вісник. - 2014. - № 6. - С.329-333.
30. Шишка Р.Б. Цивільно-правова відповідальність і деліктне зобов'язання / Р.Б. Шишка // Збірник наукових праць Ірпінської фінансово-юридичної академії. - 2013. - Вип. 2. - С.206-216.

Рекомендована література та нормативно-правові акти

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року зі змінами та доповненнями // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - №№ 40-44. - Ст. 356 із змінами станом на 11.06.2016 року.
2. Про відповідальність за шкоду, завдану внаслідок дефекту в продукції: Закон України від 19.05.2011 року № 3390-VI // Відомості Верховної Ради України. - 2011. - № 47. - Ст. 531.
3. Про загальну безпечність нехарчової продукції: Закон України від 02.12.2010 року № 2736-VI // Відомості Верховної Ради України. - 2011. - № 22. - Ст. 145 із змінами станом на 10.02.2016 року.
4. Відшкодування моральної та матеріальної шкоди: навч. посіб. / М.К. Галянтич, А.Б. Гриняк, А.І. Дрішлюк, Т.С. Ківалова [та ін.]; за ред. М.К. Галянтича. - К.: Юрінком Інтер, 2011. - 624с.
5. Відшкодування моральної шкоди: коментар, законодавство, судова практика / за заг. ред. М.К. Галянтича. - К.: Юрінком Інтер, 2013. - 288с.
6. Гринько С.Д. Рецепція деліктних зобов'язань римського приватного права: поняття, система, рецепція: монографія / С.Д. Гринько; за наук. ред. Є.О. Харитоновна. - Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2012. - 724с.
7. Зобов'язальне право України: підручник / за ред.: Є.О. Харитоновної, Н.Ю. Голубевої. - К.: Істина, 2011. - 848с.
8. Ківалова Т.С. Зобов'язання відшкодування шкоди у цивільному законодавстві України (теоретичні аспекти): монографія / Т.С. Ківалова. - Одеса: Юрид. літ. - 2008. - 360с.
9. Науково-практичний коментар до цивільного законодавства України: у 2-х т. / Відп. ред. В.Г. Ротань. - Т.2. - 2-ге вид. - Х.: Фактор, 2010. - 784с.
10. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: У 2 т., - 4-те вид., перероб. і доп. / За відповід. ред. О.В. Дзери (кер. авт. кол.), Н.С. Кузнецової, В.В. Луця. - К.: Юрінком Інтер, 2013. - 1952с.
11. Отраднава О.О. Проблеми вдосконалення механізму цивільно-правового регулювання деліктних зобов'язань: монографія / О.О. Отраднава. - К.: Юрінком Інтер, 2014. - 328с.
12. Цивільне право України: навч. посібник / Ю.В. Білоусов [та ін.]; ред. Р.О. Стефанчук. - К.: Правова єдність, 2009. - 536с.
13. Цивільне право України: Особлива частина: в 2 т.: 3-тє вид., перероб. і доп. / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової. - К.: Юрінком Інтер, 2010. - 1176с.

14. Цивільне право України: підручник. Особлива частина / За заг. ред. д.ю.н., проф. Р.Б. Шишки. - К.: Вид. Ліра - К, 2015. - 1024с.
15. Цивільне право: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. Г.Б. Яновицької, В.О.Кучера. - Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2011. - 468с.
16. Цивільне право: підручник: у 2 т. / В.І. Борисова (керівник авт. колективу), Л.М. Баранова, Т.І. Бегова та ін.; за ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. - Х.: Право. - 2011. - Т.2. - 816с.

Семінарське заняття 14. Окремі види спеціальних деліктів

Теоретичні питання

1. Відповідальність фізичної і юридичної особи за шкоду, заподіяну її працівниками
2. Відповідальність органів державної влади та їх службових і посадових осіб
3. Відповідальність за шкоду, заподіяну незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду
4. Відповідальність за шкоду, заподіяну особами, що не досягли 18 років
5. Відповідальність за шкоду, заподіяну недієздатними, обмежено дієздатними особами та особами, що не усвідомлювали значення своїх дій та (або) не могли керувати ними
6. Суб'єкти відповідальності за шкоду, завдану джерелом підвищеної небезпеки
7. Умови та підстави звільнення від відповідальності за шкоду, завдану джерелом підвищеної небезпеки
8. Особливості відшкодування шкоди, завданої внаслідок взаємодії кількох джерел підвищеної небезпеки

Теми для написання рефератів

1. Цивільно-правові аспекти відповідальності за шкоду, заподіяну малолітніми фізичними особами.
2. Цивільно-правова відповідальності у сфері надання медичних послуг.
3. Спірні питання встановлення вини у справах з відшкодування шкоди, завданої джерелами підвищеної небезпеки.
4. Проблемні питання відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок дорожньо-транспортної пригоди.

Ситуаційні задачі

Задача №1

Власенко, перебуваючи в нетверезому стані, розбив у ресторані умивальник. Адміністратор запропонував йому і його приятелям сплатити вартість умивальника, але вони відмовилися. В цей час до ресторану зайшов

дружинник Андрієнко і став вимагати від них дотримання порядку і сплати за скоєну шкоду. У відповідь за це Власенко з приятелями побили дружинника, заподіявши йому тяжкі тілесні ушкодження, від чого Андрієнко втратив працездатність, отже, позбавився і заробітку. Власенка було притягнуто до кримінальної відповідальності. Андрієнко пред'явив позов до Власенка про відшкодування шкоди. Слідчий визнав, що Андрієнко одержав пошкодження здоров'я під час виконання своїх службових обов'язків як дружинник заводу, і притягнув як цивільного відповідача завод, а також ресторан.

Чи правильно вирішене питання про притягнення цивільних відповідачів у справі? На підставі яких норм Цивільного кодексу настає відповідальність за заподіяння шкоди в цьому випадку?

Задача № 2

Фесюк вироком суду була визнана винною у вбивстві старої матері і засуджена до 10 років позбавлення волі. Через три роки вирок суду було скасовано і Фесюк виправдано. Опинившись на волі, Фесюк звернулася до юриста за консультацією: хто, в якому порядку і в якому обсязі повинен відшкодувати заподіяну їй шкоду? Цю шкоду становлять втрата заробітку за період позбавлення волі, втрата майна під час її відсутності, а також втрата житла, якого вона позбавилась у порядку, передбаченому ст.ст. 71, 72 Житлового кодексу України. При цьому Фесюк повідомила, що кримінальна справа була порушена слідчим РВВС, розслідування і нагляд за ходом слідства здійснювала прокуратура, а винною її визнав суд.

Вирішіть справу.

Задача № 3

За вироком суду Волков у числі інших був засуджений за крадіжку державного майна до позбавлення волі на 5 років з конфіскацією майна. Через рік після приведення вироку до виконання справа відносно Волкова була закрита в порядку нагляду за недоведеністю участі Волкова у вчиненні злочину. Волков подав позов до суду, що виніс обвинувальний вирок, та до РУВС, якому передана була автомашина, що була конфіскована, про стягнення:

- а) втраченого заробітку за період знаходження під слідством і в місцях позбавлення волі;
- б) сум, сплачених ним юридичній консультації за надання юридичної допомоги;
- в) вартості майна, що було конфісковане у нього за рішенням суду і реалізоване;
- г) повернення автомашини «Жигулі» та вартості її відновного ремонту (машина протягом року стояла у дворі РУВС і була пошкоджена невстановленими особами);
- д) відшкодування моральної шкоди.

Чи підлягають вимоги Волкова задоволенню? Якщо так, то хто і в якому порядку повинен відшкодувати заподіяну йому шкоду?

Задача № 4

Матеріальний склад звернувся з позовом до Титенка про стягнення збитків, заподіяних з його вини складу. В позовній заяві зазначалося, що Титенко працював водієм автомашини-бензовозу і внаслідок неправильної експлуатації автомашини допустив витік оліфи, чим заподіяв позивачу матеріальні збитки. Суд, керуючись нормами про деліктну відповідальність позов складу задовольнив і стягнув з Титенка зазначену суму. Титенко оскаржив рішення суду в апеляційному порядку.

Чи підлягає скарга Титенка задоволенню?

Задача № 5

Антонов, шофер Артемівського рудника, разом з групою інших працівників, в тому числі Борисова, був направлений на машині рудника в службове відрядження. На шляху слідування до місця призначення на одній із зупинок під час сварки при розпиванні спиртних напоїв Борисов пострілом з револьвера, яким він був забезпечений адміністрацією рудника для охорони ватажу, вбив Антонова. Дружина загиблого звернулася в суд з позовом до рудника про відшкодування збитків, завданих загибеллю годувальника, на утриманні якого, окрім позивачки, знаходилося двоє дітей (син 15 років та дочка 10 років).

Чи підлягає ця вимога задоволенню?

Задача № 6

16-річний Вітя Маленко та його одноліток Віталій Макаров - слюсар заводу, зробили саморобний вибуховий пристрій та підірвали його у сусідньому дворі. Під час вибуху пошкоджено автомобіль, що стояв у дворі та гараж інваліда Королькова. Власник автомашини та Корольков звернулися до батьків Маленко та Макарова з вимогою про відшкодування заподіяної шкоди.

Хто буде нести відповідальність у даному випадку і в якому розмірі?

Задача № 7

16-річний Кравченко працював у приватному підприємстві «Берегиня», де одержував заробітну плату у сумі 1655 грн. У квітні 2013 року він самовільно взяв у сусіда Безпечного автомашину, щоб відвезти знайомого на вокзал. У дорозі він потрапив в аварію, в результаті чого автомобіль був пошкоджений, сума ремонту склала 22520 грн. Безпечний звернувся до Кравченка з вимогою про відшкодування суми ремонту, Кравченко відмовився відшкодувати ремонт автомашини. Безпечний звернувся з позовом до Кравченка та його батьків про відшкодування заподіяної шкоди.

Яке рішення має прийняти суд?

Задача № 8

Душевнохворий Матвієнко проник в квартиру Токаренко і привів в непридатність належне їй майно, заподіявши шкоду на суму 5000 грн. Токаренко пред'явила позов про стягнення цієї суми до матері Матвієнка, яка

не здійснювала належного нагляду за своїм хворим сином. У процесі судового розгляду було встановлено, по-перше, що Матвієнко не був визнаний недієздатним у встановленому законом порядку, по-друге, що його мати під час заподіяння сином шкоди була тяжко хвора і знаходилася на стаціонарному лікуванні в лікарні.

Хто має бути відповідачем за позовом Токаренко?

Задача № 9

12-річні учні школи після закінчення занять гралися біля майстерні школи. В цей час в майстерні два учні займалися під наглядом вчителя праці прибиранням місця роботи. Один з учнів, що грали на дворі, зламав другому учню (Паливоді) палець руки. Батьки Паливоди звернулися до вчителя праці з вимогою про відшкодування витрат на лікування сина, посилаючись на те, що вчитель праці не здійснював належним чином нагляд за учнями.

Хто повинен відшкодувати витрати батьків Паливоди на лікування?

Задача № 10

Від'їжджаючи у відрядження на 2 дні, батьки малолітнього Бориса (13 років) попросили сусідку, громадянку Іванову, доглядати за Борисом та надавати йому в разі необхідності допомогу. В перший день, залишившись один дома, Борис почав пускати з балкону паперові літачки, підпалюючи їм хвости. Один з літачків попав на балкон громадянина Сидорова. Почалася пожежа, внаслідок якої Сидорову було заподіяно майнову шкоду в розмірі 10 000 грн.

Сидоров звернувся до батьків Бориса з вимогою про відшкодування шкоди. Але останні заявили, що шкоду повинна відшкодувати сусідка Іванова, яка повинна була доглядати за Борисом під час їх відрядження.

Хто правий в даному спорі?

Задача № 11

Водій автомобіля Громов, залишивши працюючим двигун, вискочив з салону автомобіля до кіоску за газетою. Драч, який перебував у нетверезому стані, вирішив «покататися», сів в машину і вчинив наїзд на пішохода.

Що таке джерело підвищеної небезпеки?

Хто буде нести відповідальність за заподіяну в даному випадку шкоду?

Задача № 12

У результаті зіткнення трамваю і вантажного автомобіля, котрий належав автокомбінату, Шевчук, який стояв на задній площадці трамваю, був викинутий на бруківку і отримав перелом обох ніг. Після виходу з лікарні він звернувся в суд з позовом до управління пасажирського транспорту, вимагаючи відшкодування шкоди. Як було встановлено, причиною зіткнення послужила та обставина, що у вантажівці, котра переїжджала вулицю, несподівано заглух двигун і вона зупинилася на трамвайній колії, через це управління заперечувало проти позову, вказуючи, що нещасний випадок стався внаслідок порушення

водієм вантажівки правил дорожнього руху. Представник автокомбінату, який був притягнений судом як співвідповідач, також заперечував проти позову, посилаючись на відсутність у справі даних, які засвідчують порушення водієм правил дорожнього руху.

*Хто є суб'єктом відповідальності за шкоду, заподіяну Шевчуку?
Яке рішення повинен винести суд?*

Задача № 13

Громадянин Колесов їхав на мопеді вулицею. Раптом він втратив свідомість внаслідок серцевого нападу і наїхав на пішохода Данилова, що переходив вулицю на позначеному переході. Внаслідок наїзду Данилов отримав поранення і разом з Колесовим був доставлений у лікарню. Після одужання Данилов звернувся до суду з вимогою про відшкодування витрат з боку Колесова.

Яке рішення має прийняти суд?

Задача № 14

Токаренко, який керував автомобілем «Опель» на підставі генеральної довіреності, в результаті аварії пошкодив автомобіль марки «Нива» громадянина Вересня П. Аварія сталася в результаті порушення правил дорожнього руху обома водіями. Сума заподіяної шкоди склала 20520 грн.

Хто і яким чином буде відшкодовувати шкоду, яка виникла в результаті аварії?

Задача № 15

У вересні 2013 року громадянка Петрова звернулася в суд з позовом до ТОВ «Антарес» про відшкодування матеріальної та моральної шкоди, заподіяної внаслідок дорожньо-транспортної пригоди. У заяві зазначено, що 10 березня 2013 року о 16 годині автомобілем ІЖ-2715 під керуванням працівника ТОВ «Антарес» Васькова їй завдано тілесні ушкодження. Через тривале лікування та моральні страждання позивачка зазнала матеріальних і моральних втрат, які вона просила відшкодувати.

ТОВ «Антарес» проти позову заперечувало, обґрунтовуючи це тим, що автомобіль ІЖ-2715 належить Васькову на праві власності, а отже, відповідальність повинна бути покладена на нього як на володільця джерела підвищеної небезпеки.

Вирішіть справу.

Задача № 16

Громадянин Сидоров їхав у м. Києві за кермом власного автомобіля. За ним на вантажному автомобілі, що належав ТОВ «Зірка», їхав громадянин Іващенко. За кілька метрів до пішохідного переходу Сидоров побачив, що на перехід швидко вибіг громадянин Кравченко. Сидоров різко загальмував та зупинився. Іващенко також почав гальмувати, але зупинитися не встиг. Вантажівка в'їхала в автомобіль Сидорова, при цьому він був виштовхнутий на пішохідний перехід. У той час на перехід вийшли громадянка Малишева з дочкою, яким автомобілем Сидорова були завдані тілесні ушкодження.

Хто і в якому розмірі повинен відшкодувати шкоду, завдану громадянці Малишевої та її дочці?

Література для реферування

1. Бородін М. Розгляд цивільних справ, які випливають із зобов'язань щодо відшкодування шкоди, завданої власником джерела підвищеної небезпеки / М. Бородін // Право України. - 2010. - № 7. - С.101-106.
2. Булеца С.Б. Місце джерела підвищеної небезпеки при здійсненні медичної діяльності / С.Б. Булеца // Адвокат. - 2012. - № 3. - С. 19-23.
3. Бурлака І. Понятійна суть та юридична природа зобов'язань з відшкодування шкоди, заподіяної без вини завдавача / І. Бурлака // Право України. - 2009. - № 9. - С.106-109.
4. Бурлака І.В. Деякі особливості виникнення зобов'язання з відшкодування шкоди, завданої фізичній особі джерелом підвищеної небезпеки без вини / І.В. Бурлака // Юридична Україна. - 2009. - № 10. - С.65-69.
5. Бурлака І.В. Деякі питання відшкодування шкоди, завданої актами органів публічної влади, за відсутності їхньої вини / І.В. Бурлака // Юридична Україна. - 2009. - № 11(№11-12). - С.190-195.
6. Васильєв В.В. Окремі питання визначення поняття моральної (немайнової) шкоди / В.В. Васильєв // Науковий вісник Ужгородського національного університету. - 2015. - Вип. 32. - Том 2. - С.10-15.
7. Волков О.А. Розмежування крайньої необхідності та суміжних категорій цивільного права / О.А. Волков // Актуальні проблеми держави і права. - 2008. - Вип. 42. - С.181-186.
8. Волков О.А. Суб'єкти зобов'язань відшкодування шкоди, завданої у стані крайньої необхідності / О.А. Волков // Актуальні проблеми держави і права. - 2008. - Вип. 41. - С.176-184.
9. Гринько Р.В. Поняття та ознаки заходів оперативного впливу у зобов'язальних правовідносинах / Р.В. Гринько // Науковий вісник Херсонського державного університету. - 2014. - Вип. 3. - Том 1. - С.136-140.
10. Єсіпова Л.О. Цивільно-правові аспекти відповідальності за шкоду, заподіяну малолітніми фізичними особами / Л.О. Єсіпова // Актуальні проблеми держави і права. - 2009. - Вип. 51. - С.297-304.
11. Івашкова Т.О. Особливості визначення джерел підвищеної небезпеки в органах охорони державного кордону / Т.О. Івашкова // Форум права. - 2011. - № 2. - С.320-326.
12. Ківалова Т. Субсидіарне застосування зобов'язань відшкодування шкоди / Т. Ківалова // Юридичний вісник. - 2010. - № 4. - С.58-65.
13. Крисань Т.Є. Правові аспекти відшкодування моральної шкоди у цивільно-правових відносинах / Т.Є. Крисань // Часопис Київського університету права. - 2011. - № 4. - С.218-221.
14. Крушельницька Г.Л. Особливості відповідальності за шкоду, завдану тваринами / Г.Л. Крушельницька // Право і суспільство. - 2014. - № 1. - С.58-64.

15. Лесько Ю.В. Володілець транспортного засобу як суб'єкт цивільно-правової відповідальності за завдану шкоду / Ю.В. Лесько // Науковий вісник Херсонського державного університету. - 2015. - Вип. 6 том 1. - С.93-97.
16. Ляшевська Л. Загальна характеристика механізму відшкодування шкоди, завданої особою в стані крайньої необхідності / Л. Ляшевська // Юридичний вісник. - 2014. - № 5. - С.227-232.
17. Мануїлова К. Суб'єктний склад у зобов'язаннях з відшкодування шкоди, заподіяної джерелом підвищеної небезпеки / К. Мануїлова // Юридичний вісник. - 2012. - № 3. - С.121-126.
18. Мануїлова К.В. Поняття та характеристики джерела підвищеної небезпеки / К.В. Мануїлова // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. - 2014. - № 10-2 том 1. - С.160-163.
19. Маріц Д.О. Відшкодування моральної шкоди у договорах обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів / Д.О. Маріц // Часопис Київського університету права. - 2013. - № 2. - С.169-171.
20. Мироненко В.П. Загальні умови виникнення зобов'язань по відшкодуванню моральної шкоди / В.П. Мироненко, О.С. Онищенко // Юридична наука. - 2014. - № 9. - С.23-28.
21. Мусулевський А.А. Проблемні питання відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок дорожньо-транспортної пригоди / А.А. Мусулевський, Г.В. Юркова // Порівняльно-аналітичне право. - 2014. - № 6. - С.112-116.
22. Немченко С.С. Цивільно-правові аспекти відповідальності за шкоду, заподіяну малолітніми фізичними особами / С.С. Демченко // Вісник Запорізького національного університету. - 2012. - № 2(II). - С.67-72.
23. Отрадна О. Договори між суб'єктами деліктних зобов'язань: принципи, можливості, межі / О. Отрадна // Право України. - 2012. - № 9. - С.174-184.
24. Отрадна О. Проблеми суб'єктного складу цивільно-правових деліктних зобов'язань / О. Отрадна // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. - 2009. - № 80. - С.22-25.
25. Паришкура В.В. Проблемні аспекти цивільно-правової відповідальності без вини / В.В. Паришкура // Вісник Вищої ради юстиції. - 2010. - № 2. - С. 66-74.
26. Пендяга Г.Л. Обґрунтування в юридичній літературі відповідальності незалежно від вини, за шкоду, заподіяну джерелом підвищеної небезпеки / Г.Л. Пендяга // Підприємництво, господарство і право. - 2006. - № 4. - С.22-24.
27. Пендяга Г.Л. Співвідношення відповідальності за шкоду заподіяну джерелом підвищеної ядерної небезпеки та спеціального режиму цивільно-правової відповідальності за ядерну шкоду / Г.Л. Пендяга // Підприємництво, господарство і право. - 2006. - № 5. - С.88-91.

28. Русу С.Д. Питання гармонізації цивільного законодавства України про деліктні зобов'язання до стандартів Європейського Союзу / С.Д. Русу // Університетські наукові записки. - 2005. - № 1-2(13-14). - С.102-108.
29. Свистун Л.Я. Деякі питання цивільно-правової відповідальності у сфері надання медичних послуг / Л.Я. Свистун // Право і суспільство. - 2015. - № 5. - С.79-84.
30. Сорока О.О. Особливості зобов'язань із відшкодування шкоди за законодавством України / О.О. Сорока // Науковий вісник Херсонського державного університету. - 2015. - Вип. 3-2. - Том 1. - С.54-56.
31. Справи про відшкодування шкоди в судовій практиці: Навч.-метод. посіб. / За заг. ред. В.В. Луця, наук. ред. М.К. Галянтич. - Одеса: ОДУВС, 2009. - 428с.
32. Ус М.В. Конкуренція вимог при відшкодуванні шкоди, завданої здоров'ю (життю) фізичної особи під час виконання договірних зобов'язань / М.В. Ус // Науковий вісник Ужгородського національного університету. - 2015. - Вип. 34. - Том 1. - С.114-119.
33. Ус О.В. Відшкодування шкоди фізичній особі, яка потерпіла від кримінального правопорушення / О.В. Ус, М.В. Ус // Право і суспільство. - 2015. - № 3 частина 3. - С.82-87.
34. Хоменко М.М. Відшкодування шкоди, завданої органами державної влади, їх посадовими та (або) службовими особами у сфері нормотворчої діяльності / М.М. Хоменко // Часопис Київського університету права. - 2012. - № 3. - С.256-260.
35. Чернілевська О.І. Відшкодування шкоди, завданої недієздатною особою / О.І. Чернілевська // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. - 2015. - № 4. - том 2. - С.44-46.
36. Чернілевська О.І. Множинність осіб у зобов'язаннях із заподіяння шкоди працівником / О.І. Чернілевська // Юридичний вісник. - 2014. - № 6. - С.329-333.
37. Шишка Р.Б. Цивільно-правова відповідальність і деліктне зобов'язання / Р.Б. Шишка // Збірник наукових праць Ірпінської фінансово-юридичної академії. - 2013. - Вип. 2. - С.206-216.
38. Шиян О. До питання встановлення вини у справах з відшкодування шкоди, завданої джерелами підвищеної небезпеки / О. Шиян // Право України. - 2010. - № 6. - С. 208-213.

Рекомендована література та нормативно-правові акти

- Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року зі змінами та доповненнями // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - №№ 40-44. - Ст. 356 із змінами станом на 11.06.2016 року.
- Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку: Закон України від 08.02.1995 року № 39/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. - 1995. - № 12. - Ст. 81 із змінами станом на 26.10.2014 року.

- Про об'єкти підвищеної небезпеки: Закон України від 18.01.2001 року № 2245-III // Відомості Верховної Ради України. - 2001. - № 15. - Ст. 73 із змінами станом на 26.04.2014 року.
- Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів: Закон України від 01.07.2004 року № 1961-IV // Відомості Верховної Ради України. - 2005. - № 1. - Ст. 1 із змінами станом на 09.12.2015 року.
- Про поводження з радіоактивними відходами: Закон України від 30.06.1995 року № 255/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. - 1995. - № 27. - Ст. 198 із змінами станом на 04.08.2016 року.
- Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянинові незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду: Закон України від 01.12.1994 року № 266/94-ВР // Відомості Верховної Ради України. - 1995. - № 1. - Ст. 1 із змінами станом на 01.03.2016 року.
- Про приєднання України до Віденської конвенції про цивільну відповідальність за ядерну шкоду: Закон України від 12.07.1996 року № 334/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 44. - Ст. 222.
- Про цивільну відповідальність за ядерну шкоду та її фінансове забезпечення: Закон України від 13.12.2001 року № 2893-III // Відомості Верховної Ради України. - 2002. - № 14. - Ст. 96 із змінами станом на 05.10.2016 року.
- Порядок і правила проведення обов'язкового страхування відповідальності власників собак за шкоду, яка може бути заподіяна третім особам затверджені Постановою Кабінету Міністрів України від 09.07.2002 року № 944 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/944-2002-п>.
- Постанова Пленуму Верховного Суду України від 27 березня 1992 року № 6 «Про практику розгляду судами цивільних справ за позовами про відшкодування шкоди» // Судова практика Верховного Суду України у цивільних справах: офіц. вид. / упоряд. А.Г. Ярема, Л.В. Сидорова; за заг. ред. А.Г. Яреми. - К. : Вид. дім «Ін Юре», 2006. - С. 208-234.
- Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ «Про узагальнення судової практики розгляду судами цивільних справ про відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки, у 2010-2011 роках» від 30.03.2012 року № 2 // Закон і Бізнес від 04.2012 року. - № 18.
- Відшкодування моральної та матеріальної шкоди: навч. посіб. / М.К. Галянтич, А.Б. Гриняк, А.І. Дрішлюк, Т.С. Ківалова [та ін.]; за ред. М.К. Галянтича. - К.: Юрінком Інтер, 2011. - 624с.
- Відшкодування моральної шкоди: коментар, законодавство, судова практика / за заг. ред. М.К. Галянтича. - К.: Юрінком Інтер, 2013. - 288с.
- Гринько С.Д. Рецепція деліктних зобов'язань римського приватного права: поняття, система, рецепція: монографія / С.Д. Гринько; за наук. ред. Є.О. Харитоновна. - Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2012. - 724с.

- Зобов'язальне право України: підручник / за ред.: Є.О. Харитонової, Н.Ю. Голубевої. - К.: Істина, 2011. - 848с.
- Ківалова Т.С. Зобов'язання відшкодування шкоди у цивільному законодавстві України (теоретичні аспекти): монографія / Т.С. Ківалова. - Одеса: Юрид. літ. - 2008. - 360с.
- Науково-практичний коментар до цивільного законодавства України: у 2-х т. / Відп. ред. В.Г. Ротань. - Т.2. - 2-ге вид. - Х.: Фактор, 2010. - 784с.
- Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: У 2 т., - 4-ге вид., перероб. і доп. / За відповід. ред. О.В. Дзери (кер. авт. кол.), Н.С. Кузнецової, В.В. Луця. - К.: Юрінком Інтер, 2013. - 1952с.
- Недоговірні зобов'язання в цивільному праві України: навч. посіб. / О.О. Отрадна. - К.: Юрінком Інтер, 2009. - 240с.
- Отрадна О.О. Проблеми вдосконалення механізму цивільно-правового регулювання деліктних зобов'язань: монографія / О.О. Отрадна. - К.: Юрінком Інтер, 2014. - 328с.
- Справи про відшкодування шкоди в судовій практиці: Навч.-метод. посіб. / За заг. ред. В.В. Луця, наук. ред. М.К. Галянтич. - Одеса: ОДУВС, 2009. - 428с.
- Судові рішення Верховного Суду України в цивільних справах / за заг. ред. А.Г. Яреми. - К.: Юрінком Інтер, 2013. - 256с.
- Цивільне право України. Договірні та недоговірні зобов'язання: підручник / За заг. ред. С.С. Бичкової. - 3-тє вид., змін. та допов. - К.: Алерта, 2014. - 496с.
- Цивільне право України: навч. посібник / Ю.В. Білоусов [та ін.]; ред. Р.О. Стефанчук. - К.: Правова єдність, 2009. - 536с.
- Цивільне право України: Особлива частина: в 2 т.: 3-тє вид., перероб. і доп. / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової. - К.: Юрінком Інтер, 2010. - 1176с.
- Цивільне право України: підручник. Особлива частина / За заг. ред. д.ю.н., проф. Р.Б. Шишки. - К.: Вид. Ліра - К, 2015. - 1024с.
- Цивільне право: підручник: у 2 т. / В.І. Борисова (керівник авт. колективу), Л.М. Баранова, Т.І. Бегова та ін.; за ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. - Х.: Право. - 2011. - Т.2. - 816с.
- Шевченко Я.М. Охорона і захист прав та інтересів фізичних та юридичних осіб в цивільних правовідносинах: монографія / Я.М. Шевченко - Х.: Харьков юридический, 2011. - 528с.

Семінарське заняття 15. Загальні положення про спадкування

Теоретичні питання

1. Поняття спадкового права і спадкування
2. Суб'єкти спадкового права, підстави спадкування, об'єкти спадкового правовідношення
3. Відкриття спадщини
4. Поняття, форма та види заповіту
5. Право на обов'язкову частку спадщини

6. Зміна та скасування заповіту
7. Виконання заповіту
8. Особливі розпорядження заповідача
9. Загальні положення про спадкування за законом
10. Черговість спадкоємців за законом
11. Спадкування за правом представлення
12. Відумерлість спадщини

Теми для написання рефератів

1. Генеза спадкування та спадкового права.
2. Значення принципів спадкового права.
3. Перехід права на прийняття спадщини (спадкова трансмісія).
4. Форма заповіту за законодавством країн ЄС.
5. Свобода заповіту і таємниця заповіту як юридичні гарантії реалізації права на спадкування за заповітом.
6. Заповіт подружжя: правова природа та особливості застосування.
7. Заповіт з умовою: правова природа та особливості застосування.
8. Особливості визнання заповіту недійсним.
9. Спадкування за правом представлення: поняття та юридична природа.
10. Відумерлість спадщини: поняття та юридична природа.
11. Спадкування за законом по законодавству країн ЄС.
12. Юридична природа договорів про зміну черговості спадкування та зміну розміру спадкової частки.

Ситуаційні задачі

Задача № 1

В авіаційній катастрофі загинуло подружжя Вишинських, яке мешкало в м. Києві. Чоловік пережив дружину на дві доби. Згідно з нотаріальним описом їх майно включало: дім, який знаходився у м. Чернігові, де мешкала пенсіонерка Ігнатенко - тітка Вишинського, а також автомобіль, куплений подружжям за 6 місяців до загибелі і зареєстрований на ім'я дружини (дружина заповіла його чоловікові Вишинському, різні предмети домашньої обстановки та вжитку у квартирі в м. Києві, меблі, телевізор, килим у домі, який знаходиться у м. Чернігові.

Батьки подружжя, син дружини і тітка чоловіка звернулися до нотаріуса з проханням пояснити, на яке майно вони мають право як спадкоємці?

Задача № 2

Після смерті Кузнецової відкрилася спадщина на суму 70 000 грн., включаючи вклад в ощадній касі в розмірі 10 000 грн. На день відкриття спадщини з'ясувалося, що є такі спадкоємці: чоловік Кузнецової, неповнолітня дочка, син Свириденко від першого шлюбу померлої, який жив окремо від матері, дочка сина Свириденка (онучка спадкодавиці), племінник 20 років - інвалід II групи, який знаходився 2 останніх роки на повному утриманні

померлої, але проживав окремо від неї, повнолітня дочка Кузнецової від першого шлюбу. Син Свириденко помер, не встигнувши прийняти спадщину. Повнолітня дочка спадкодавиці відмовилася від спадщини на користь свого чоловіка Антонова.

Хто буде закликаний до спадщини? Яка частина спадщини їм буде належати, якщо грошовий вклад було внесено в ощадний банк під час сумісного проживання подружжя, а вартість предметів домашнього вжитку - 10 000 грн.?

Задача № 3

Після смерті Шевеля, який постійно проживав в Сумах, залишилися будинок, який належить йому на праві власності і декілька внесків, зроблених ним в різних відділеннях Ощадбанку. Для організації похорону з Харкова приїхала дочка Шевеля - Курчакова. Взявши в той же день дві ощадні книжки батька, вона спробувала отримати по одній з них 200 гривень, але дістала відмову у зв'язку з тим, що не мала документів, підтверджуючих зроблені на похорон витрати. Обидві книжки вона залишила собі. На другий день Курчакова була доставлена в лікарню з діагнозом серцевої недостатності, де через декілька годин померла. Серед її речей, зданих в камеру схову лікарні, були і ощадні книжки батька. В нотаріальну контору м. Суми звернувся син Шевеля - Андрій та чоловік Курчакової Курчаков С.М. Шевель Андрій просив визнати його єдиним спадкоємцем в майні батька, оскільки дочка Шевеля, Курчакова, померла через три дні після смерті батька, не прийнявши спадщини. Курчаков С.М. просив видати йому свідоцтво про право на спадкування майна Шевеля в частці, що належить його дружині. Нотаріус відмовив Шевелю у видачі свідоцтва про право на спадщину, вказавши, що поряд з ним повинна визнаватися спадкоємицею і Курчакова, а Курчакову С.М. роз'яснив, що він повинен звернутися в нотаріальну контору м. Харкова.

Чи правильне роз'яснення надав нотаріус?

Задача № 4

В автомобільній катастрофі загинув Архіпов. Його мати, що мешкала в іншому місті, приїздила на похорон сина і сплатила його борг, пов'язаний з купівлею автомашини. Після цього вона повернулася до себе додому. Через півтора роки після смерті сина мати звернулася до дружини Архіпова з пропозицією про поділ спадщини. В листі до дружини сина мати повідомила, що окрім неї в розподілі спадщини повинна брати участь 10-річна Олена, яку Архіпов визнавав за життя своєю дочкою і щомісяця надсилав гроші на її утримання. Дружина Архіпова посилалася на те, що мати Архіпова пропустила строк на прийняття спадщини і тому не може одержати нічого з його майна. Що ж стосується Олени, то, хоч її мати і подала в строк заяву про визнання Олени спадкоємицею померлого, вона народилася від позашлюбного зв'язку, і Архіпов не записаний в свідоцтві про народження Олени її батьком. Мати Архіпова звернулася в юридичну консультацію з запитанням, чи може вона та Олена, яку вона вважає своєю онукою, розраховувати на отримання спадщини і які дії для цього їй слід вжити.

Дайте відповідь.

Задача № 5

Федоренко працював на книжковій фабриці. Після його смерті на підприємстві залишилася заробітна плата, яка не була своєчасно виплачена. До директора підприємства звернулася дочка Федоренка із заявою про виплату їй заробітної плати батька. Директор відмовив у видачі їй заробітної плати, посилаючись на те, що тільки через шість місяців після смерті будуть виявлені спадкоємці, і тоді він прийме рішення про виплату заробітної плати спадкоємцям.

Ваша думка з цього питання?

Задача № 6

Курдюченко пред'явив позов про визнання недійсним заповіту, який залишив його батько на користь своєї двоюрідної сестри. Заповіт був посвідчений лікарем Семеновим, що лікував Курдюченка під час перебування його в лікарні за кілька днів до смерті. Позивач посилався на те, що стосунки між ними були нормальними і батько не збирався позбавляти його спадщини. Крім того, позивач вважає, що текст заповіту був написаний рукою Чорної, яка доглядала за батьком у лікарні, що суперечить чинному законодавству. Позивач також піддає сумніву підпис батька на заповіті. Лікар Семенов у суді показав, що в той день, коли він посвідчив заповіт, у лікарні було дуже багато роботи з післяопераційними хворими, тому він не пам'ятає обставин посвідчення заповіту, але свій підпис під заповітом підтверджує.

Як повинен вирішити справу суд?

Задача № 7

Після смерті Андрущенка його спадщину, що складалася з предметів домашнього вжитку, прийняв брат, який проживав разом із померлим. Повнолітній непрацездатний син померлого, який жив окремо від батька в іншому місті, подав позов. На його думку, він має право на обов'язкову частку.

Чи підлягає позов задоволенню?

Чи змінилося б рішення суду, якби Андрущенко склав заповіт на користь брата?

Задача № 8

Громадянин Федько склав заповіт на все своє майно на користь сина Миколи, який мешкав разом із ним. Після смерті гр. Федька непрацездатна дочка спадкодавця Наталія звернулася до суду з проханням визнати заповіт недійсним. При розгляді справи з'ясувалося, що до спадкового майна належить будинок, вклад в ощадному банку і предмети домашнього вжитку. У спадкодавця на день смерті було двоє дорослих дітей Наталія і Микола, а також онук померлої раніше дочки. Останній вважає, що він має право на обов'язкову частку як неповнолітній.

Як слід вирішити справу?

Задача № 9

Громадянин Зленко склав заповіт на користь доньки Хоменко. Спадкоємиця за заповітом відмовилася від спадщини на користь своєї доньки. Брат спадкодавця подав позов, вважаючи себе спадкоємцем за законом на випадок відмови від спадщини спадкоємця за заповітом.

Як повинно бути вирішено це питання?

Задача № 10

Громадянин Мишко все своє майно заповів непрацездатній матері і зобов'язав її протягом 5 років надавати допомогу у розмірі 200 грн. на місяць його дружині, яка не мала від нього дітей. Два роки мати виконувала свій обов'язок, а потім перестала надавати допомогу, посилаючись на те, що дружина померлого вступила до нового шлюбу і матеріальної підтримки більше не потребує. Громадянка Мишко звернулася до суду з позовом, вимагаючи зобов'язати матір спадкодавця виконувати заповідальний відказ протягом терміну, вказаного в заповіті.

Як вирішити справу?

Задача № 11

Муравйов заповів усе своє майно інституту, в якому працював. Заповіт був оскаржений обома його синами. Старший посилався на те, що він, будучи шахтарем, пішов на пенсію у 55 років і тому на день відкриття спадщини (йому до цього часу виповнилося 58 років) був вже 3 роки непрацездатним і просив визнати за ним право на обов'язкову частку. Аналогічну вимогу заявив і молодший син Муравйова, оскільки він, хоча і продовжував працювати, був інвалідом II гр. Представник інституту визнав у суді позов старшого з братів і просив відмовити другому позивачеві, посилаючись на те, що при заробітку в 800 грн. та пенсії за інвалідністю останній не може бути визнаний таким, що має право на обов'язкову частку у спадщині.

Вирішіть справу.

Задача № 12

М.М. Павленко проживав у м. Києві. У 2008 році він тимчасово переїхав у м. Харків, де постійно проживають його діти - син Ігор та дочка Ольга. У м. Харкові у зв'язку із значним погіршенням стану здоров'я М.М. Павленко вирішив скласти заповіт, запросивши для цього нотаріуса. Один екземпляр заповіту залишився у нотаріуса, інший - у заповідача.

Син заповідача - Ігор, прочитавши заповіт батька і побачивши, що йому заповідана 1/4 майна, а 3/4 - Ользі, підробив цифри заповіту таким чином, щоб і йому, і сестрі належало по 1/2 частці у спадщині. У М.М. Павленка, який дізнався про це, під час спору з сином стався серцевий напад, внаслідок якого він помер.

Ігор звернувся до державної нотаріальної контори у м. Харкові з проханням видати йому свідоцтво про право на спадщину на 1/2 частину майна батька. Ольга звернулася до тієї ж нотаріальної контори з проханням видати їй свідоцтво про право на спадщину за заповітом на 3/4 частки. Нотаріус, який здійснював оформлення спадкової справи, видав Ірині свідоцтво на 3/4 частки, а Ігореві у видачі свідоцтва відмовив, оскільки визнав його винним у підробці

заповіту, і на 1/4 частку у спадщині видав свідоцтво територіальній громаді, оскільки Ігор був визнаний нотаріусом негідним спадкоємцем.

Дайте юридичну оцінку діям нотаріуса. Вирішіть справу.

Задача № 13

Згідно з заповітом Павленка його син успадкував майно на загальну суму 50 000 грн. При цьому в заповіті зазначалося, що син Павленка зобов'язаний передати своїй сестрі 20 000 грн. Після відкриття спадщини з'ясувалося, що спадкодавець заборгував своєму знайомому 22 000 грн., з приводу яких той до спливу 6-місячного строку заявив претензії нотаріальній конторі. Син Павленка погодився оплатити 3/5 боргу (оскільки він реально успадкував 30 000 з 50 000 грн.), а 2/5 боргу запропонував стягнути з сестри. Остання звернулася до юридичної консультації з проханням відповісти, які дії відповідатимуть законові: погодитися з братом і оплатити відповідну частину боргу або відмовитися від сплати грошей кредиторіві спадкодавця

Яку відповідь повинен дати адвокат?

Задача № 14

Олександр Рубченко залишив заповіт на користь своєї сестри Олени. Він заповів їй будинок, що належав йому на праві приватної власності, та автомобіль. В заповіті зазначалося, що син Олександра, Валерій, позбавляється права на спадщину, а про дочку Наталію в заповіті не згадувалося.

Після смерті Олександра Рубченка з'ясувалося, що серед спадкового майна існує ще й вклад у ЖБК. На вартість паєнакопичення претендували усі три спадкоємці - сестра, яка вважала, що, оскільки є заповіт, усе майно померлого повинно перейти до неї; син, який стверджував, що паєнакопичення повинно перейти до нього, оскільки він є спадкоємцем першої черги та проживав спільно з батьком; і дочка, яка вважала, що хоча у заповіті батька про неї не згадується, але і вона, будучи спадкоємицею першої черги, має право на частку у спадщині. При розгляді справи також виникло питання про юридичну долю предметів домашньої обстановки та вжитку, які залишилися після смерті Рубченка.

Вирішіть справу.

Задача № 15

Громадянин Ващенко заповів все своє майно сестрі Харченко. На утриманні Ващенко знаходилися: неповнолітня дитина, його непрацездатна мати. Разом з ним проживала співмешканка Сергєєва на протязі двох років.

Хто в даному випадку є спадкоємцями?

Задача № 16

Рильський, житель с. Виборг Кіровоградської області, після одруження на Лазаревій виїхав в м. Кіровоград і поступив там в кораблебудівний інститут. Одного разу, повертаючись в студентський гуртожиток з вечірки, Рильській втратив паспорт. При отриманні нового документа замість втраченого він

приховав, що одружений, і штамп про реєстрацію шлюбу в його паспорті проставлений не був.

Після закінчення інституту Рильський не повернувся у Выборг, одружився на своїй однокурсниці, мешканці Кіровограда Воротовій, і прописався до неї в квартирі її батьків. При цьому він не втрачав зв'язку і з Лазаревою. Рильський відвідував її у вихідні дні, допомагав грошима, проте з собою до Кіровограда не звав, пояснюючи, що живе в гуртожитку. Воротовій свою відсутність він пояснював поїздками до молодшого брата, який, як і Лазарева, проживав у Выборгу.

Пропрацювавши три роки провідним інженером-конструктором на заводі, за сприяння адміністрації заводу Рильський одержав двокімнатну квартиру державного фонду і поселився в ній з своєю другою дружиною і дворічним сином Олексієм. Пізніше він приватизував квартиру на своє ім'я.

Через рік після отримання квартири Рильському від суднобудівельного заводу була виділена земельна ділянка в Кіровоградській області, на якій він побудував невеликий цегляний будинок. І будинок, і земельна ділянка також були ним приватизовані, а через два роки при випробуванні нової військово-морської техніки Рильський загинув.

Про смерть свого чоловіка Лазарева дізналася від його брата, який одержав звістку про це від Воротової. Під час похорон Лазаревій стало відомо, що у Рильського були друга дружина та син, і, що він був власником квартири і заміського будинку із земельною ділянкою.

Лазарева подала до суду позов про визнання недійсним шлюбу свого чоловіка з Воротовою, а пізніше вони з братом загиблого подали, нотаріусу заяви про прийняття спадщини Рильського. До цього часу у нотаріуса вже знаходилися заяви про прийняття спадщини, подані Воротовою як від свого імені, так і від імені її неповнолітнього сина Олексія.

1. Чи буде мати Воротова право вимагати своєї частки в майні Рильського, нажитого в період проживання з ним, у разі визнання їх шлюбу недійсним?

2. Хто із спадкоємців Рильського повинен бути закликаний до спадкування його майна? До якої черги відносяться спадкоємці, закликані до спадкування?

3. У яких частках успадковуватимуть майно загиблого особи, які закликані до спадкування?

Задача № 17

Мешканка м. Києва Дашкова відмовилася від свого сина Віктора через відсутність у неї грошових коштів і капризного характеру хворобливої дитини. У п'ятирічному віці хлопчик був усиновлений подружжям Жемчужниковими. У рішенні суду про усиновлення на прохання рідної бабусі хлопчика М. Філіпової - матері його померлого батька вказувалося, що особисті немайнові і майнові права та обов'язки Віктора по відношенню до родичів його померлого батька зберігаються. Подружжя Жемчужникових проти цього не заперечували.

Коли Віктору виповнилось 15 років, Філіпова загинула при зіткненні потягів, повертаючись з м. Одеси, куди вона їздила на похорони своєї старшої

сестри. Після її смерті залишився, що належав їй на праві власності, цегляний будинок на околиці м. Києва, що складається з чотирьох кімнат і кухні. На земельній ділянці розміром 0,2 га крім будинку розташовувалися господарські споруди.

Дітей у Філіппової не було, заповіту вона не залишила. У нотаріальну контору із заявами про прийняття спадщини загиблої М. Філіппової звернулися її родичі: племінниця А. Беликова - дочка померлого старшого брата і неповнорідний брат Н. Філіпів. Заява про прийняття спадщини Віктором Дашковим подала і його усиновлювач Жемчужникова. Причому останній довелося доводити нотаріусу, що Віктор є рідним онуком загиблої і має право на частку в спадщині.

Хто з названих спадкоємців Філіппової повинен бути закликаний до спадкування її майна?

В яких частинах кожна із закликаних до спадкування осіб успадкує майно загиблої?

Задача № 18

Муслім Малік, житель м. Ялта, познайомився із Зоєю Зотовою в Польщі, де він купував товари для своєї підприємницької діяльності, а вона проводила відпустку по туристичній путівці. Зоя також була кримчанкою. При розставанні вона дала свій телефон Мусліму. Повернувшись до Ялти, він подзвонив дівчині. Їх знайомство продовжилося і завершилося укладенням шлюбу. Жити вони вирішили в п'ятикімнатній квартирі, що належала Мусліму. У цій же квартирі проживали: дід Мусліма І. Малік, 80 років, інвалід війни, і сестра Мусліма Б. Мілкова, 40 років, вдова.

Через три роки після одруження грошові справи Мусліма пішли погано. Він заборгував значну суму грошей своєму знайомому Куєву і не зміг віддати вчасно, оскільки вклав їх в комерційний банк під високий відсоток, але останній збанкрутував і внесок пропав. Куєв зажадав, щоб Малік віддав йому свою квартиру в рахунок погашення боргу, оформивши передачу купівлею-продажем, але той відмовився. Через деякий час Муслім був убитий при виході з під'їзду свого будинку невідомими особами.

Після загибелі М. Маліка в нотаріальну контору подали заяви про прийняття спадщини його сестра Б. Мілкова і його дід І. Малік. Крім того, в цю ж нотаріальну контору пред'явив претензію кредитор загиблого Куєв. Грошова сума претензій складала 70% вартості квартири Маліка.

Знаючи про значний борг чоловіка, Зотова вирішила не подавати заяви про прийняття спадщини. Вона у письмовій формі відмовилася від своєї частки на користь територіальної громади і, зібравши особисті речі, переїхала жити в квартиру своїх батьків.

Яку частку майна М. Маліка успадкує територіальна громада у зв'язку з відмовою від неї Зотової?

Яку частку майна померлого успадкують М. Малік і Б. Мілкова?

Хто повинен успадкувати предмети домашньої обстановки і вжитку?

Чи має право Куєв пред'явити в судовому порядку позов Зотовій з вимогою про сплату боргу її загиблого чоловіка?

Задача № 19

Шепельов, житель м. Києва, 30 років, після укладення шлюбу зі своєю ровесницею Оксаною Судаковою запропонував їй піти з роботи і зайнятися веденням домашнього господарства, мотивуючи це тим, що у нього хороший зарібок і грошових коштів цілком вистачить на двох. Оксана погодилася.

Через рік у подружжя народилася дочка Ксенія, а коли дівчинці виповнилось шість років, Шепельов, заявивши дружині, що закоханий в іншу жінку і хоче на ній одружитися, запропонував розвестися і розміняти їх трикімнатну квартиру державного фонду. Квартира була розміняна на дві двокімнатні. В одну з них в'їхала Оксана з дочкою, в іншу - Шепельов. Свою квартиру Шепельов приватизував 10 серпня 2007 року, а 5 вересня шлюб між подружжям був розірваний.

15 жовтня 2007 року Шепельов одружився на Чернишовій і прописав її в своїй квартирі. 10 квітня 2008 року Оксана народила хлопчика і назвала його Дмитром, а 15 травня Шепельов потонув, купаючись в морі.

Після похорон Шепельова в нотаріальну контору подали заяви про прийняття спадщини його мати Н. Шепельова, 60 років, яку він утримував, щомісячно посилаючи їй в село грошові перекази, його друга дружина Чернишова і Судакова, яка діяла як в своїх інтересах, так і в інтересах своїх малолітніх дітей Ксенії і Дмитра.

Хто із спадкоємців повинен бути закликаний до спадкування майна Шепельова? Чи має право Судакова на частку в спадку Шепельова? Яку частку майна спадкодавця успадкує кожний із спадкоємців, закликаний до спадкування даного майна?

Задача № 20

Після смерті М. Соколова про свої претензії на спадщину заявили: його син від першого шлюбу Сергій і дружина від другого шлюбу Надія. Сергій заперечував проти вимог Надії, зазначаючи, що другий шлюб батька був розірваний 5 років тому за рішенням суду, яке вступило в законну силу. Надія посилалася на те, що ні вона, ні М. Соколов в органах РАЦСу розірвання шлюбу не реєстрували. Одночасно вона стверджувала, що Сергій не може бути визнаний спадкоємцем, оскільки шлюб М. Соколова з матір'ю Сергія свого часу був визнаний судом недійсним.

Чиї претензії на спадщину обґрунтовані?

Задача № 21

У січні 2008 року помер О. Коваленко. Про свої претензії на спадщину заявили: син М. Коваленко, онук А. Коваленко (син М. Коваленка), онуки Б. Волошин та С. Волошин (діти померлої раніше дочки О. Коваленка), а також К. Самойленко (кровний батько О. Коваленка).

Усі спадкоємці заперечували проти визнання прав К. Самойленка, оскільки О. Коваленко, за згодою К. Самойленка, був багато років тому усиновлений другим чоловіком матері О. Коваленка. К. Самойленко не погоджувався із цим, посилаючись на те, що хоча вищевикладені дані і є

вірними, але після його виходу на пенсію (630 грн.) вони жили з О. Коваленком удвох, вели спільне господарство і останній визнавав його своїм батьком. Основний спір спадкоємців виник з приводу розподілу вкладу в Ощадбанку на суму 30 000 грн., куди перераховувалася заробітна плата О. Коваленка в розмірі 2.000 грн. щомісяця.

Хто і яку частину вкладу повинен успадкувати?

Задача № 22

Через декілька років після смерті О. Новгородової помер і її чоловік Д. Золотаренко. До суду звернувся Л. Новгородов із заявою про встановлення факту реєстрації усиновлення його Д. Золотаренком і про визнання його спадкоємцем після смерті О. Новгородової та Д. Золотаренка. Заявник послався на те, що був усиновлений своїм вітчимою Д. Золотаренком, але відповідний документ був знищений під час пожежі. Проти позову заперечувала дочка Д. Золотаренка Ольга, яка претендувала на спадщину і посилалася при цьому на те, що вона усиновлена О. Новгородовою, але правопідтверджуючий документ не зберігся з тих же причин.

Суд встановив факт реєстрації удочеріння Ольги Золотаренко з боку О. Новгородової. Факт реєстрації усиновлення Л. Новгородова встановлений не був. Разом з Д. Золотаренком проживала його онука Ніна - дочка його сина, померлого за 12 років до смерті Д. Золотаренка. Ще до смерті Д. Золотаренка його онуці виповнилося 18 років. Усе майно, спільно нажите О. Новгородовою та Д. Золотаренком, оцінювалося у 160 000 грн.

Хто із зазначених осіб буде закликаний до спадкування і яку частину майна він отримує?

Задача № 23

В результаті пожежі згорів будинок сім'ї Петренків. Під час пожежі загинув глава сім'ї, власник будинку Петро, інші члени сім'ї потрапили до лікарні. Через тиждень померла дружина Петра - Тамара. Ввечері того ж дня помер їхній спільний син Михайло. А ще через день померла дружина Михайла Олена. Спір виник з приводу наступного майна: страховки будинку (договір страхування був укладений Петром); сум, що підлягали виплаті за договором страхування життя, укладеного Тамарою (в договорі одержувачем призначався Михайло); а також автомобіля, придбаного Петром і Тамарою в період шлюбу. На це майно претендували: Олексій - син Петра від першого шлюбу; Ірина - дочка Тамари від першого шлюбу, Марина - дочка Олени та Михайла, а також батьки Олени.

Хто з перерахованих осіб і на яку частину спадщини має право?

Задача № 24

Після смерті Іванова залишалася спадщина на суму 56 000 грн. Майно і кошти були придбані за період спільного життя з дружиною. З ним проживала тітка, яка знаходилася на його утриманні. З родичів є син, який проживав окремо (повнолітній), дружина, мати. Івановим був складений заповіт на четверту частку всього майна, за яким спадкоємцем цієї частки є син.

Хто і в якій частці отримає спадкове майно?

Задача № 25

Матвієнко проживав з матір'ю, двома дітьми та братом в будинку. Після його смерті залишилася його частка будинку, пай в кооперативі на суму 25 000 грн., автомашина і предмети домашнього вжитку.

Хто є спадкоємцями в даному випадку? Як буде розподілено спадкове майно?

Література для реферування

1. Абрамов М.В. Заподіяння смерті як підстава для усунення від права на спадкування / М.В. Абрамов // Прикарпатський юридичний вісник. - 2015. - № 2(8). - С.46-50.
2. Бичківський О.О. Спадковий договір: проблемні питання законодавчого врегулювання / О.О. Бичківський // Вісник Запорізького національного університету. - 2010. - № 2. - С.136-141.
3. Бичківський О.О. Спадкування за законом за законодавством України та окремих іноземних держав / О.О. Бичківський // Вісник Запорізького національного університету. - 2011. - № 2. - С.42-50.
4. Валах В.В. Спадкування фактичного подружжя за законом / В.В. Валах // Актуальні проблеми держави і права. - 2011. - Вип. 57. - С.479-484.
5. Василина Н.В. Право на заповіт та окремі питання його реалізації / Н.В. Василина // Науковий вісник Ужгородського національного університету. - 2014. - Вип. 28 том 1. - С.107-111.
6. Главач І.І. Момент виникнення у спадкоємців право щодо спадщини: теоретичні та практичні аспекти / І.І. Главач // Право і суспільство. - 2015. - № 4 частина 4. - С.55-61.
7. Гончарова А.В. Деякі проблеми та перспективи розвитку спадкової трансмісії в цивільному законодавстві України / А.В. Гончарова // Часопис Київського університету права. - 2011. - № 1. - С.183-186.
8. Гончарова А.В. Цивільно-правові аномалії в спадковому праві України / А.В. Гончарова // Науковий вісник Херсонського державного університету. - 2014. - Вип. 6-1 том 1. - С.197-200.
9. Граніна І.В. До питання про юридичну природу інституту виконання заповіту / І.В. Граніна // Юридичний науковий електронний журнал. - 2014. - № 1. - С.45-50.
10. Граніна І.В. Особливості визнання заповіту недійсним: окремі питання судової практики / І.В. Граніна // Науковий вісник Херсонського державного університету. - 2014. - Вип. 1 том 1. - С.104-109.
11. Граніна І.В. Щодо актуальності дослідження інституту виконання заповіту / І.В. Граніна // Науковий вісник Ужгородського національного університету. - 2014. - Вип. 24. - Том 2. - С.29-32.
12. Граніна І.В. Щодо оскарження дій виконавця заповіту, усунення від виконання заповіту (актуальні питання) / І.В. Граніна // Науковий вісник Херсонського державного університету. - 2013. - Вип. 5 том 1. - С.73-76.

13. Донцов Д.Ю. Спільний заповіт подружжя: актуальність дослідження й деякі перешкоди до застосування / Д.Ю. Донцов // Науковий вісник Ужгородського національного університету. - 2015. - Вип. 30 том 1. - С.123-126.
14. Желіховська Ю.В. Поняття та юридична природа «спадкового представлення» / Ю.В. Желіховська // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия «Юридические науки». - 2013. - Том 26(65). - № 2-1. - С.261-265.
15. Желіховська Ю.В. Поняття, юридична природа та розмежування понять «спадкового представлення» та «спадкової трансмісії» / Ю.В. Желіховська // Науковий вісник Херсонського державного університету. - 2013. - Вип. 3 том 1. - С.77-79.
16. Заїка Ю.О. Реалізація принципу справедливості при зміні черговості спадкоємців за законом / Ю.О. Заїка // Юридична наука. - 2011. - № 2. - С.38-44.
17. Зайцев О.Л. Основні положення спадкового права / О.Л. Зайцев // Форум права. - 2010. - № 1. - С.112-115.
18. Калініченко О. Форми заповіту за Цивільним кодексом України / О. Калініченко // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. - 2011. - № 88. - С.110-112.
19. Ковальчук Я.В. Основні механізми законодавчого обмеження свободи заповіту в державах західноєвропейської системи права / Я.В. Ковальчук // Часопис Київського університету права. - 2010. - № 3. - С.166-169.
20. Козловська Л. Визнання права власності на спадкове майно за рішенням суду в юридичному складі підстав спадкування / Л. Козловська // Юридична Україна. - 2012. - № 7. - С.53-56.
21. Козловська Л. Право спадкування як суб'єктивне цивільне право / Л. Козловська // Юридична Україна. - 2014. - № 12. - С.15-21.
22. Козловська Л.В. Функції юридичних фактів у динаміці підстав спадкових правовідносин / Л.В. Козловська // Науковий вісник Ужгородського національного університету. - 2015. - Вип. 30. - Том 1. - С.133-136.
23. Козловська Л.В. Функціональна спрямованість форм заповіту: призначення, елементи, перспективи розвитку (порівняльний аналіз) / Л.В. Козловська // Порівняльно-правові дослідження. - 2009. - № 1. - С.125-130.
24. Кондратова А.М. Історія становлення і розвитку законодавства про спадкування в Україні / А.М. Кондратова // Часопис Київського університету права. - 2014. - № 3. - С.169-174.
25. Крат В. Переважні права спадкоємців / В. Крат // Юридичний журнал. - 2010. - № 4. - С.27-29.
26. Курило Т.В. Заповіт подружжя: правова природа та особливості застосування / Т.В. Курило // Науковий вісник Ужгородського національного університету. - 2015. - Вип. 35 том 1. - С.145-148.

27. Кухарев О. Межі здійснення повноважень виконавцем заповіту / О. Кухарев // Підприємництво, господарство та право. - 2009. - № 11. - С.40-43.
28. Кухарев О.Є. Актуальні питання судових спорів, пов'язаних зі зміною черговості одержання права на спадкування / О.Є. Кухарев // Часопис цивільного і кримінального судочинства. - 2013. - № 1(10). - С.117-125.
29. Кухарев О.Є. Види переважних прав у сфері спадкування / О.Є. Кухарев // Науковий вісник Херсонського державного університету. - 2014. - Вип. 2 том 1. - С.189-193.
30. Кухарев О.Є. Визнання спадщини відумерлою: окремі питання правозастосування / О.Є. Кухарев // Часопис цивільного і кримінального судочинства. - 2013. - № 4(13). - С.119-128.
31. Кухарев О.Є. Особливості договору про зміну черговості одержання права на спадкування / О.Є. Кухарев // Підприємництво, господарство і право. - 2011. - № 4. - С.41-44.
32. Кухарев О.Є. Судові справи, пов'язані з тлумаченням заповіту: проблемні питання правозастосування / О.Є. Кухарев, О.І. Сліпченко // Часопис цивільного і кримінального судочинства. - 2012. - № 3(12). - С.151-159.
33. Кучер В.О. Види недійсних заповітів: окремі питання правозастосовчої практики / В.О. Кучер // Науковий вісник Херсонського державного університету. - 2014. - Вип. 6-2 том 2. - С.27-30.
34. Леськів С.Р. Свобода заповіту і таємниця заповіту як юридичні гарантії реалізації права на спадкування за заповітом / С.Р. Леськів, А.Г. Чубенко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. - 2014. - Вип. 29 том 1. - С.156-159.
35. Леськів С.Р. Спадкування за заповітом: цивільно-правові аспекти / С.Р. Леськів, Т.Б. Процюк // Порівняльно-аналітичне право. - 2014. - № 4 - С.85-88.
36. Литвинець В. Визнання спадщини відумерлою на землі сільськогосподарського призначення / В. Литвинець // Землевпорядний вісник. - 2012. - № 3. - С.34-37.
37. Майкут Х.В. Деякі питання врегулювання спадкових відносин на українських землях за Литовськими статутами / Х.В. Майкут // Порівняльно-аналітичне право. - 2014. - № 2. - С.37-41.
38. Марченко О.В. Визнання заповіту недійсним: теоретичні та практичні аспекти / О.В. Марченко, О.В. Хисна // Науковий вісник Херсонського державного університету. - 2014. - Вип. 5 том 1. - С.243-246.
39. Нелін О. Генезис та розвиток інституту відумерлості спадщини в Україні / О. Нелін // Юридична Україна. - 2013. - № 6. - С.43-47.
40. Нелін О. Еволюція норм спадкового права в процесі становлення і розвитку правової системи України / О. Нелін // Юридична Україна. - 2013. - № 1. - С.62-66.
41. Нечаєва К.О. Суб'єкт прав на відумерлу спадщину / К.О. Нечаєва // Науковий вісник Ужгородського національного університету. - 2016. - Вип. 37 том 2. - С.32-36.

42. Орлов І.П. Поняття та ознаки правочинів в сфері спадкового права / І.П. Орлов // Форум права. - 2012. - № 4. - С. 711-716.
43. Павлюк Н.М. Правовий статус обов'язкових спадкоємців як суб'єктів спадкових прав у європейських країнах / Н.М. Павлюк // Часопис Київського університету права. - 2013. - № 2. - С.205-209.
44. Павлюк Н.М. Свобода заповіту та право спадкування обов'язкової частки: правовий аспект / Н.М. Павлюк // Часопис Київського університету права. - 2012. - № 2. - С.224-228.
45. Петrenchенко С.А. Спадкування за заповітом в Україні: історія і сучасність / С.А. Петrenchенко // Право і суспільство. - 2015. - № 5-2. - С.61-67.
46. Печений О. До питання про спадкування за правом представлення / О. Печений // Вісник Львівського університету. - 2012. - № 1(68). - С. 108-117.
47. Печений О. До питання про сутність перерозподілу спадщини / О. Печений // Вісник Національної академії правових наук України. - 2013. - № 4(75). - С.149-154.
48. Печений О. Про деякі теоретичні проблеми спадкового права / О. Печений // Право України. - 2010. - № 12. - С.40-47.
49. Печений О. Час і місце відкриття спадщини: проблемні питання нотаріальної практики / О. Печений // Нотаріат для Вас. - 2010. - № 5. - С. 20-23.
50. Печений О.П. Науково-правовий висновок щодо визнання статусу онуків (правнуків) як спадкоємців п'ятої черги та співвідношення зі спадкуванням за правом представлення / О.П.Печений // Мала енциклопедія нотаріуса. - 2009. - № 2. - С.112-113.
51. Печений О.П. Проблемні питання судової практики у справах щодо визнання недійсними свідоцтв про право на спадщину / О.П. Печений // Вісник Верховного Суду України. - 2011. - № 11(135). - С.23-32.
52. Писарева Е.А. Заповіт як підстава виникнення відносин між заповідачем та спадкоємцями: деякі аспекти правового регулювання / Е.А. Писарева // Форум права. - 2008. - № 2. - С.399-404.
53. Половинкіна Р.Ю. Історико-правовий аналіз нормативного змісту спадкового права в Цивільних кодексах УСРР, УРСР / Р.Ю. Половинкіна // Порівняльно-аналітичне право. - 2015. - № 5. - С.43-46.
54. Розгон О.В. Заповіт з умовою здобуття вищої освіти / О.В. Розгон // Порівняльно-аналітичне право. - 2015. - № 3. - С.99-102.
55. Розгон О.В. Форма заповіту за законодавством країн Центральної та Західної Європи / О.В. Розгон // Університетські наукові записки. - 2011. - № 3(39). - С.78-82.
56. Скок Л.В. Особливості процедури зберігання заповітів: практика ФРН та України / Л.В. Скок // Університетські наукові записки. - 2014. - № 1(49). - С.83-90.
57. Солонько М.Ф. Основні положення здійснення права на прийняття спадку / М.Ф. Солонько // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. - 2010. - Вип. 2 (49). - С. 241-246.

58. Терехова О.О. Юридична природа договорів про зміну черговості спадкування та зміну розміру спадкової частки / О.О. Терехова // Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Юридичні науки». - 2013. - № 1(4). - С.57-62.
59. Фурса С. Посвідчення нотаріусом факту, що фізична чи юридична особа є виконавцем заповіту (п. 13 ст. 34 Закону «Про нотаріат»): матеріальний та процесуальний аспекти / С. Фурса, С. Рабовська // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. - 2012. - № 91. - С.13-16.
60. Цибульська О.Ю. Щодо питання про спадкування за заповітом осіб, що перебувають у плаванні на морському або річному судні / О.Ю. Цибульська // Часопис цивілістики. - 2013. - Вип. 14. - С.87-90.
61. Череватенко І.М. Нотаріальний порядок оформлення спадщини за умови поділу спадкового майна / І.М. Череватенко // // Науковий вісник Ужгородського національного університету. - 2013. - Вип. 21 том 1. - С.293-295.
62. Черногор Н.В. Час відкриття спадщини за заповітом з умовою / Н.В. Черногор // Актуальні проблеми держави і права. - 2010. - Вип. 53. - С.218-222.

Рекомендована література та нормативно-правові акти

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року зі змінами та доповненнями // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - №№ 40-44. - Ст. 356 із змінами станом на 11.06.2016 року.
2. Про приєднання України до Конвенції про колізії законів, які стосуються форми заповітів: Закон України від 17.12.2009 року № 1772-VI // Відомості Верховної Ради України. - 2010. - № 9. - Ст. 82.
3. Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами затверджений Наказом Міністерства юстиції України 22.02.2012 року № 296/5 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12>.
4. Актуальні проблеми спадкового права: Навч. посіб. / За заг ред. проф. Ю.О. Заїки, ст. наук. спів. О.О. Лов'яка. - К.: КНТ, ЦУЛ, 2014. - 336с.
5. Валах В.В. Наследственные отношения в Украине, Российской Федерации, Франции, Германии и США (сравнительно-правовое исследование): монографія. - Харьков: Бурун Книга, 2012. - 320с.
6. Гузь Л.Є. Практика застосування спадкового права в судовій та нотаріальній діяльності / Л.Є. Гузь. - Х.: Право, 2015. - 888с.
7. Заїка Ю.О. Спадкове право: навч. посіб. / Ю.О. Заїка, Є.О. Рябоконт. - К.: Юрінком Інтер, 2009. - 352с.
8. Козловська Л.В. Теоретичні засади здійснення і захисту спадкових прав: монографія / Л.В. Козловська. - К.: Юрінком Інтер, 2015. - 448с.
9. Кухарев О.Є. Виконання заповіту: проблеми теорії та практики: Монографія. - Х.: ТОВ «Східно-регіональний центр гуманітарно-освітніх ініціатив», 2009. - 263с.

10. Кухарев О.Є. Спадкове право України: навч. посібник / О.Є. Кухарев. - К.: Алерта, 2013. - 327с.
11. Науково-практичний коментар до цивільного законодавства України: у 2-х т. / Відп. ред. В.Г. Ротань. - Т.2. - 2-ге вид. - Х.: Фактор, 2010. - 784с.
12. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: Науково-практичний коментар: У 2 т. / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, В.В. Луця. - 5-е вид. перероб. і доп. - К.: Юрінком Інтер, 2013. - Т. II. - 1120с.
13. Нелін О.І. Еволюція спадкового права в Україні (історико-правовий аспект): монографія / О.І. Нелін. - К.: ВПЦ «Київський ун-т», 2009. - 365с.
14. Орлов І.П. Правочини в сфері спадкового права: монографія / І.П. Орлов, О.Є. Кухарев. - К.: Алерта, 2013. - 270с.
15. Рябоконт Є.О. Спадкове право: [навч. посіб.] / [Ю.О. Заїка, Є.О. Рябоконт]; за ред. О.В. Дзери. - К.: Юрінком Інтер, 2009. - 352с.
16. Спадкове право. Практика застосування судами України / За заг. ред. В.М. Марченка. - Х.: ФОП Лисяк Л.С. - 2012. - 736с.
17. Судові рішення Верховного Суду України в цивільних справах / за заг. ред. А.Г. Яреми. - К.: Юрінком Інтер, 2013. - 256с.
18. Цивільне право України. Особлива частина / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, Р.А. Майданика. - К.: Юрінком Інтер, 2014. - 1176с.
19. Цивільне право України: підручник. Особлива частина / За заг. ред. д.ю.н., проф. Р.Б. Шишки. - К.: Вид. Ліра - К, 2015. - 1024с.
20. Цивільне право: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. Г.Б. Яновицької, В.О. Кучера. - Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2011. - 468с.
21. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). - Т. 12: Спадкове право / за ред. проф. І.В. Спасибо-Фатєєвої. - Х.: ФОП Колісник А.А., 2009. - 544с.
22. Шишка Р.Б., Сопілко І.М., Козирєва В.П. Спадкове право в Україні: навч. посібник / За заг. ред. проф. Шишки Р.Б. - К.: Видавництво Ліра-К, 2014. - 216с.

Судова практика

1. Про судову практику у справах про спадкування: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30.05.2008 року № 7 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-08>.
2. Про судову практику розгляду цивільних справ про спадкування: Лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 16.05.2013 року № 24-753/0/4-13 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v-753740-13>.

ДОДАТКИ

Додаток А – Орієнтовний перелік питань на іспит

1. Поняття та ознаки договору купівлі-продажу, його значення в сучасних умовах, сфера застосування та джерела правового регулювання
2. Сторони в договорі купівлі-продажу. Форма договору купівлі-продажу
3. Зміст договору купівлі-продажу
4. Права та обов'язки продавця. Правові наслідки продажу товару неналежної якості
5. Гарантії якості товару в договорі купівлі-продажу. Гарантійний строк і строк придатності
6. Права та обов'язки покупця. Правові наслідки порушення покупцем своїх зобов'язань
7. Договір роздрібною купівлі-продажу
8. Договір поставки
9. Договір постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу
10. Договір міни (бартеру)
11. Договір дарування: поняття, ознаки, сфера застосування
12. Предмет договору дарування. Форма договору
13. Відмова від договору дарування. Розірвання договору дарування
14. Пожертва як різновид дарування
15. Договір ренти
16. Договір довічного утримання: поняття, ознаки
17. Форма договору довічного утримання (догляду). Зміст договору
18. Припинення договору довічного утримання (догляду)
19. Договір найму (оренди): поняття, ознаки, сфера застосування та джерела правового регулювання
20. Предмет договору найму (оренди). Строк договору найму (оренди)
21. Права і обов'язки сторін за договором найму (оренди)
22. Припинення договору найму (оренди)
23. Договір прокату
24. Договір оренди земельної ділянки
25. Договір найму (оренди) будівлі або іншої капітальної споруди
26. Договір найму (оренди) транспортного засобу
27. Договір фінансового лізингу: поняття, джерела правового регулювання, сфера застосування
28. Сторони та форма договору фінансового лізингу
29. Зміст договору фінансового лізингу. Відповідальність продавця (постачальника) предмета договору фінансового лізингу
30. Договір найму житла: поняття, ознаки, джерела правового регулювання
31. Сторони у договорі найму житла. Особи, які постійно проживають з наймачем

32. Предмет договору найму житла. Плата за користування житлом. Строк договору найму житла
33. Права та обов'язки сторін за договором найму житла. Припинення договору
34. Договір позички
35. Договір підряду: поняття, ознаки, сфера застосування, джерела правового регулювання
36. Сторони в договорі підряду. Система генерального підряду
37. Предмет договору підряду. Ціна в договорі підряду. Кошторис
38. Права та обов'язки сторін за договором підряду. Ризики підрядника
39. Правові наслідки порушення зобов'язань за договором підряду
40. Договір побутового підряду
41. Договір будівельного підряду: поняття, сфера застосування, джерела правового регулювання. Сторони у договорі. Укладення договору будівельного підряду
42. Зміст договору будівельного підряду. Права і обов'язки сторін. Порядок передання та прийняття виконаних робіт. Відповідальність сторін за договором
43. Договір підряду на проектні та пошукові роботи
44. Поняття та види перевезень, джерела їх правового регулювання
45. Договір перевезення вантажу
46. Договір перевезення пасажирів і багажу
47. Договір транспортного експедирування
48. Договір зберігання: поняття, ознаки, сфера застосування, джерела правового регулювання
49. Сторони в договорі зберігання. Форма договору зберігання
50. Зміст договору зберігання. Права та обов'язки сторін, порядок їх виконання
51. Відповідальність зберігача за втрату (нестачу) чи пошкодження речі. Особливості відповідальності професійного зберігача
52. Договір зберігання на товарному складі
53. Зберігання речей в камерах схову. Зберігання речей в гардеробі. Зберігання речей у готелі
54. Договір доручення: поняття, ознаки, сфера застосування. Сторони у договорі
55. Зміст договору доручення. Права та обов'язки сторін, їх зміст та порядок виконання
56. Припинення договору доручення
57. Договір комісії: поняття, ознаки, сфера застосування. Сторони у договорі
58. Зміст договору комісії. Права та обов'язки сторін, їх зміст та порядок виконання
59. Припинення договору комісії
60. Поняття та ознаки договору управління майном. Джерела правового регулювання. Сторони у договорі

61. Договір позики: поняття, ознаки, джерела правового регулювання.
Сторони в договорі
62. Зміст договору позики. Форма договору
63. Кредитний договір: поняття, ознаки, джерела правового регулювання
64. Сторони в кредитному договорі
65. Зміст кредитного договору. Форма договору
66. Договір споживчого кредиту
67. Договір банківського вкладу: поняття, ознаки, джерела правового регулювання. Види вкладів
68. Сторони в договорі банківського вкладу. Укладення договору
69. Права та обов'язки сторін за договором банківського вкладу, їх виконання
70. Договір банківського рахунку: поняття, ознаки, джерела правового регулювання
71. Сторони в договорі банківського рахунку. Укладення договору
72. Права та обов'язки сторін за договором банківського рахунку
73. Договір факторингу: поняття, ознаки, джерела правового регулювання.
Сторони в договорі
74. Договір комерційної концесії (франчайзингу)
75. Договір про спільну діяльність: поняття, ознаки, сфера застосування, джерела правового регулювання
76. Поняття договору простого товариства.
77. Вклади учасників простого товариства Правовий режим спільного майна
78. Порядок ведення спільних справ учасників простого товариства. Розподіл між учасниками прибутків, спільних витрат і збитків
79. Припинення договору простого товариства
80. Зобов'язання із публічної обіцянки винагороди
81. Зобов'язання із рятування здоров'я та життя фізичної особи, майна фізичної або юридичної особи
82. Поняття і значення зобов'язань із відшкодування шкоди. Елементи зобов'язання із відшкодування шкоди. Підстави (умови) виникнення зобов'язання із відшкодування шкоди
83. Способи відшкодування шкоди, завданої майну потерпілого. Урахування вини потерпілого та матеріального становища фізичної особи, яка завдала шкоду при вирішенні питання про відшкодування шкоди
84. Відшкодування шкоди, завданої при здійсненні особою права на самозахист та у стані крайньої необхідності
85. Відшкодування шкоди, завданої працівником
86. Відшкодування шкоди, завданої органами публічної влади, їх службовими чи посадовими особами
87. Особливості відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури чи суду
88. Відшкодування шкоди, завданої малолітньою, неповнолітньою, недієздатною, обмежено дієздатною особою

89. Відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки
90. Відшкодування шкоди, завданої каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я
91. Відшкодування шкоди, завданої смертю потерпілого. Розмір і порядок відшкодування такої шкоди
92. Зобов'язання із відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товарів, робіт чи послуг
93. Зобов'язання із набуття чи збереження майна без достатньої правової підстави
94. Спадкове право та його місце в системі цивільного права. Поняття та види спадкування
95. Спадщина, її склад. Об'єкти, які не входять до складу спадщини
96. Підстави для відкриття спадщини. Час і місце відкриття спадщини
97. Спадкоємці. Усунення від права на спадкування
98. Поняття заповіту. Види заповітів. Свобода заповіту
99. Заповідальний відказ. Покладення на спадкоємця інших обов'язків
100. Право на обов'язкову частку у спадщині
101. Форма заповіту. Посвідчення заповіту при свідках
102. Право заповідача на скасування та зміну заповіту. Недійсність заповіту
103. Умови спадкування за законом. Черговість спадкування за законом, зміна такої черговості. Спадкування за правом представлення
104. Загальний порядок прийняття спадщини. Особливості прийняття спадщини окремими категоріями спадкоємців
105. Строки для прийняття спадщини та правові наслідки їх пропуску. Право на відмову від прийняття спадщини, порядок його реалізації, правові наслідки
106. Перехід права на прийняття спадщини (спадкова трансмісія). Відумерлість спадщини
107. Задоволення спадкоємцями вимог кредиторів спадкодавця
108. Поняття та ознаки спадкового договору. Сторони та форма спадкового договору